

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของสตรีในเขตเทศบาลตำบลวังผาง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะทำการศึกษา คือ

๒.๑. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

๒.๑.๑ ความหมายของการมีส่วนร่วม

๒.๑.๒ การมีส่วนร่วมทางการเมือง

๒.๑.๓ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรี

๒.๒. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

๒.๓. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรี

๒.๔. แนวคิดเกี่ยวกับหลักการบริหารนิยธรรม

๒.๕. ข้อมูลพื้นฐานของเทศบาลตำบลวังผาง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน

๒.๖. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๗. กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑.แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของนักวิชาการหลายๆ ท่านจึงได้รวบรวมความหมายและสาระสำคัญดังนี้

๒.๑.๑ ความหมายของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานและการร่วมมือกันของบุคคลภายในองค์กรหน่วยงาน ชุมชนถือเป็นหัวใจสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้การดำเนินงาน หรือการทำให้กิจกรรมนั้นบรรลุตามวัตถุประสงค์ ดังนั้นหากมองถึงการมีส่วนร่วม ในการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแล้ว จะขาดเสียไม่ได้ก็คือ พี่น้องประชาชน เพราะวัตถุประสงค์และเป้าหมายหลักของการปกครองท้องถิ่นก็เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการคิด เสนอแนะ แก้ไขปัญหาและพัฒนาท้องถิ่นของตนได้อย่างตรงประเด็น ดังนั้น จึงได้มีนักวิชาการหลายท่าน ที่ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมดังนี้

มีนักวิชาการ ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่าการมีส่วนร่วม คือ การร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมติดตามประเมินผล ร่วมรับผลประโยชน์จากการกระทำและร่วม

รับผิดชอบ^๑ สอดคล้องกับการมีส่วนร่วมหมายถึงการให้ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจ กระบวนการดำเนินโครงการและร่วมรับผลประโยชน์จากโครงการพัฒนานอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับความพยายามที่จะประเมินผลโครงการนั้น^๒ การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการซึ่งประชาชน หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีโอกาสแสดงทัศนะแลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็นเพื่อแสวงหาทางเลือกและการตัดสินใจต่าง ๆ เกี่ยวกับโครงการที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับร่วมกันทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจึงควรเข้าร่วมในกระบวนการนี้ตั้งแต่เริ่มจนกระทั่งถึงการติดตามและประเมินผลเพื่อให้เกิดความเข้าใจและการรับรู้เรียนรู้ การปรับเปลี่ยนโครงการร่วมกัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย^๓ และการมีส่วนร่วม ประกอบด้วยกัน ๓ มิติ คือมิติที่ ๑ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ว่าอะไรควรทำ ทำอย่างไร มิติที่สอง มีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนา ลงมือปฏิบัติการตามที่ได้ตัดสินใจและมิติที่สาม มีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการดำเนินงาน^๔ และการมีส่วนร่วมในทัศนะอื่นที่ว่า การมีส่วนร่วมหมายถึง การเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินกิจกรรมตั้งแต่การศึกษาปัญหา การวางแผนดำเนินการ การตัดสินใจ การแก้ไขปัญหา และการประเมินร่วมกัน เพื่อขับเคลื่อนให้กิจกรรมนั้นดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยยึดหลักส่วนร่วมคือร่วมคิด ร่วมตรวจสอบ ร่วมรับผิดชอบ^๕

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม คือการเปิดโอกาสให้ประชาชนไม่ว่าจะเป็นกลุ่มบุคคลหรือบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม ในลักษณะการร่วมรับรู้ร่วมคิดร่วมทำในสิ่งที่มีผลกระทบต่อตนเองหรือชุมชน ร่วมรับผลประโยชน์จากการกระทำ ร่วมรับผิดชอบในการดำเนินงาน

จากแนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วมและผลการศึกษาของนักวิชาการต่างๆ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ประมวลความหมายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม เพื่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองทางการเมืองท้องถิ่นของสตรีในเขตเทศบาลตำบลวังผาง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน โดยมีแนวคิดหลักที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ตามตารางที่ ๒.๑ ดังต่อไปนี้

^๑ สถาบันพระปกเกล้า, บันทึกเรื่องเด่นรางวัลพระปกเกล้า'๕๒ ด้านความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมของประชาชน, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท จรัสสินทวงศ์การพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๖.

^๒ นรินทร์ชัย พัฒนาพงศา, แนวทางแนวการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๓๘), หน้า ๑๙.

^๓ วันชัย วัฒนศัพท์, คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจของชุมชน, (นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๔๔), หน้า๒๕ -๒๘.

^๔ White, Alastair T, Why Community Participation? A Discussion of Arguments. Community Participation : Current Issue and Lesson Learned, (USA : The United Nation Children' Fund, 1982),p.52.

^๕ ฉลาด จันทรมบัติ, “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น”, วารสารการบริหารและพัฒนา, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – เมษายน ๒๕๕๓) : ๑๗๖.

ตารางที่ ๒.๑ แนวคิดหลักที่นักวิชาการและนักวิจัยได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

นักวิชาการหรือนักวิจัย	แนวคิดหลัก
สถาบันพระปกเกล้า, (๒๕๕๓, หน้า ๖)	๑. การร่วมคิด ๒. ร่วมวางแผน ๓. ร่วมดำเนินการ ๔. ร่วมติดตามประเมินผล ๕. ร่วมรับผลประโยชน์จากการกระทำและร่วมรับผิดชอบ
นรินทร์ชัย พัฒนาพงศา, (๒๕๓๘, หน้า ๑๙)	๑. มีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ ๒. มีส่วนร่วมในกระบวนการดำเนินโครงการ ๓. มีส่วนร่วมรับผลประโยชน์จากโครงการ ๔. มีส่วนร่วมประเมินผลจากโครงการ
วันชัย วัฒนศัพท์, (๒๕๔๔ หน้า๒๕ -๒๘)	๑. กระบวนการซึ่งประชาชน หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ๒. ความคิดเห็นเพื่อแสวงหาทางเลือกและการตัดสินใจ ๓. ประเมินผลเพื่อให้เกิดความเข้าใจและการรับรู้เรียนรู้
อแลสแตร์ ที ไวท์ (Alastair T, White), (1982)	๑. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ๒. การเสียสละในการพัฒนา ๓. ลงมือปฏิบัติการตามที่ได้ตัดสินใจ ๔. การรับผลประโยชน์ที่เกิดจากการดำเนินงาน
ฉลาด จันทรสมบัติ, (๒๕๕๓ หน้า ๑๗๖)	ประกอบด้วย ๓ มิติ ๑. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ๒. มีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนา ๓. มีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมนั้นเป็นหลักการสำคัญของประชาธิปไตย เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนในทุกภาคส่วนได้รับรู้ รับทราบ ร่วมกระทำ เกี่ยวกับสิ่งที่ตนเองหรือกลุ่มได้รับผลประโยชน์ ทั้งทางตรงและทางอ้อม แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม เป็นสิ่งที่กำหนดความหมาย ลักษณะ ประเภทของการมีส่วนร่วม ซึ่งแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ นั้น ได้รับการพัฒนาเรื่อยมาจากอดีตจนปัจจุบัน ซึ่งนักคิดนักทฤษฎีต่างก็เชื่อในแนวคิดทฤษฎีของตน ซึ่งบางครั้งอาจมีทั้งข้อดีและข้อเสียอยู่บ้าง ได้มีผู้ให้แนวคิดไว้ดังนี้

มีนักวิชาการได้ให้แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมคือ การมีส่วนร่วมกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งของหน่วยงานภาครัฐ รวมถึงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวม

การมีจิตสำนึกในตนเองและถือเป็นภาระหน้าที่ของตนในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม ที่ตนเองอยู่ โดยร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินงาน ร่วมติดตามประเมินผล และร่วมร่วมติดตามผลประโยชน์^๖ ซึ่งสอดคล้องกับการมีส่วนร่วมเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างเสรีนั้น รวมถึงการให้เสรีภาพแก่สื่อมวลชนและประชาชน มีการแสดงความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์คุณลักษณะสำคัญประการหนึ่งที่ประชาชนจะมีส่วนร่วมคือการมีรูปแบบการปกครองและการบริหารงานที่กระจายอำนาจ

กระบวนการของหลักการมีส่วนร่วมแบ่งขั้นตอนหรือกระบวนการมีส่วนร่วมในลักษณะเป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่อง ๔ ขั้นตอนคือ^๗

ขั้นตอนที่ ๑ การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการวางแผนประกอบไปด้วย การรับรู้เข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับการวางแผนและร่วมวางแผนโครงการ

ขั้นตอนที่ ๒ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ/ดำเนินการเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการดำเนินการในกิจกรรมต่างๆ และการตัดสินใจ

ขั้นตอนที่ ๓ การมีส่วนร่วมในการจัดสรรผลประโยชน์ การมีส่วนร่วมในการจัดสรรผลประโยชน์ ร่วมกันเป็นการมีส่วนร่วมในการจัดสรรผลประโยชน์หรือผลขององค์กร หรือผลของการตัดสินใจ ที่จะเกิดขึ้น

ขั้นตอนที่ ๔ การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล ประชาชนจะเข้ามาเกี่ยวข้องกับการคิดเกณฑ์ ในการประเมินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ด้วย ซึ่งส่งผลของการประเมินนี้จะกลายเป็นปัจจัยนำเข้าในกระบวนการมีส่วนร่วมขั้นที่ ๑ ซึ่งเป็นขั้นตอนการวางแผนต่อไป

ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของนักวิชาการชาวต่างประเทศ ได้ให้แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมไว้ว่า การมีส่วนร่วมเป็นการเกี่ยวข้องของประชาชนในกระบวนการตัดสินใจว่าจะทำอะไร โดยใคร การเกี่ยวข้องนี้เป็นการนำโครงการไปปฏิบัติแบ่งปันประโยชน์ ติดตามและประเมินผลโครงการ^๘ การมีส่วนร่วมของประชาชนคือพฤติกรรมที่แสดงออกต่อกิจกรรมต่างๆ ของแต่ละบุคคล โดยจะเข้าร่วมในกิจกรรมนั้นบ่อยครั้งเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับแรงจูงใจและความผูกพันในการ ดำเนินกิจกรรม ทฤษฎีการมีส่วนร่วมเกี่ยวพันกับการเข้าไปมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านต่างๆ เพราะการมีส่วนร่วมทำให้ประชาชนได้แสดงออกถึงการร่วมคิดร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ

^๖ อรทัย ก๊กผล, บทวิเคราะห์ร่างกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา, ๒๕๕๕), หน้า ๑๒.

^๗ สมาน รังสิโยกฤษฎ์, การบริหารราชการไทยในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต, (กรุงเทพมหานคร: บรรณกิจ, ๒๕๔๓), หน้า ๑๑-๑๓.

^๘ Cohen and Uphoff, cited in Narayanasamy, N., **Participatory rural appraisal: Principles, methods and application**, (California : Sage Publications, 2009), p.2.

เพื่อให้ โครงการที่กำหนดขึ้นบรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนด^๙ สอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า การมีส่วนร่วม ประกอบด้วย ๔ มิติ คือมิติที่หนึ่ง การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่า อะไรควรหรือไม่ควร มิติที่สอง การมีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนา โดยลงมือปฏิบัติการตามที่ได้ตัดสินใจ มิติที่สาม การมีส่วนร่วมในการแข่งขันเพื่อผลประโยชน์ที่เกิดจากการดำเนินงาน และมิติที่สี่ การมีส่วนร่วมในการประเมินผลในการดำเนินงาน^{๑๐}

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมเป็นพฤติกรรมซึ่งรัฐเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ซึ่งรัฐเป็นผู้ออกแบบการมีส่วนร่วมและให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมการร่วมกิจกรรมในกิจกรรมต่างๆ ในลักษณะการ ร่วมคิด ร่วมใจ ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผลประโยชน์และร่วมติดตามประเมินผล เป็นการประสานงานความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วมเป็นปัจจัยสำหรับสังคมเพราะเมื่อมีการมีส่วนร่วมในสังคมมากสังคมก็จะมีประสิทธิภาพในการทำงานนั้นๆ มากขึ้น

จากแนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วมและผลการศึกษาของนักวิชาการต่างๆ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ประมวลแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม เพื่อการมีส่วนร่วมทางการท้องถิ่นของสตรีในเขตเทศบาลตำบลวังผาง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน โดยมีแนวคิดหลักที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปได้ตามตารางที่ ๒.๔ ดังต่อไปนี้

ตาราง ๒.๒ แนวคิดหลักที่นักวิชาการและนักวิจัยทำการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดการมีส่วนร่วม

นักวิชาการหรือนักวิจัย	แนวคิดหลัก
อรรถัย กักผล, (๒๕๕๕, หน้า ๑๒)	๑. ร่วมคิด ๒. ร่วมวางแผน ๓. ร่วมดำเนินงาน ๔. ร่วมติดตามประเมินผล ๕. ร่วมรับผลประโยชน์
สมาน รังสิโยกฤษฎ์, (๒๕๔๓, หน้า ๑๑-๑๓)	๑. การมีส่วนร่วมในการวางแผน ๒. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ/ดำเนินการ ๓. การมีส่วนร่วมในการจัดสรรผลประโยชน์ ๔. การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล
โคเฮิน และ อัฟฮอฟ (Cohen and Uphoff),(2009, p. 2)	๑. กระบวนการตัดสินใจของประชาชน ๒. นำโครงการไปปฏิบัติ แบ่งปัน ผลประโยชน์ ติดตามและ

^๙ นิติภูมิ แสงประดับ, “ปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลสนามชัยสนามชัย”,วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต,(บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น ๒๕๕๐), หน้า ๑๐.

^{๑๐} Alastair, *Kinds of Literature : An Introduction to the Theory of Genres and Modes*, (Cambridge : Mass, 1982),P.2.

	ประเมินผล
นิติภูมิ แสงประดับ, (๒๕๕๐, หน้า, ๑๐)	๑. มีการค้นหาปัญหาและหาสาเหตุปัญหา ๒. การวางแผนและดำเนินกิจกรรม ๓. การลงทุนและการปฏิบัติงาน ๔. การติดตามและประเมินผล
อลาสเทียร์ (Alastair) (1982, p. 2)	๑. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าอะไรควรหรือไม่ควร ๒. การมีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนา โดยลงมือปฏิบัติการตามที่ได้ตัดสินใจ ๓. การมีส่วนร่วมในการแข่งขันเพื่อผลประโยชน์ที่เกิดจากการดำเนินงาน ๔. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลในการดำเนินงาน

๑) รูปแบบของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมเป็นกิจกรรมที่มีรูปแบบที่ชัดเจนสามารถกำหนดลักษณะของกิจกรรมการมีส่วนร่วม ซึ่งผู้วิจัยได้ค้นคว้ามาเป็นแนวทางในการวิจัยดังนี้

นักวิชาการที่ได้กล่าวถึงรูปแบบการมีส่วนร่วมไว้ว่า รูปแบบของการมีส่วนร่วม ที่ดำเนินอยู่โดยทั่วไป สามารถสรุปได้ ๓ ด้าน คือ^{๑๑}

๑. การมีส่วนร่วมจะต้องมีวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน การให้บุคคล เข้าร่วมกิจกรรมจะต้องมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจนว่า จะทำกิจกรรมนั้นๆ ไปเพื่ออะไร ผู้เข้าร่วมกิจกรรมจะได้ตัดสินใจถูกว่า ควรจะเข้าร่วมหรือไม่

๒. การมีส่วนร่วมจะต้องมีกิจกรรมเป้าหมาย การให้บุคคลเข้ามามีส่วนร่วมใน กิจกรรมจะต้องระบุลักษณะของกิจกรรมว่ามีรูปแบบและลักษณะอย่างไร เพื่อให้ ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถตัดสินใจได้ว่าจะเข้าร่วมกิจกรรมหรือไม่

๓. การเข้าร่วมจะต้องมีบุคคลหรือกลุ่มเป้าหมาย การที่จะให้บุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้นจะต้องระบุกลุ่มเป้าหมายด้วย อย่างไรก็ตามโดยทั่วไปบุคคล กลุ่มเป้าหมายมักถูกจำกัดโดยกิจกรรมและวัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วมอยู่แล้วเป็นพื้นฐาน

^{๑๑} มงคล จันทรส่อง, ระดับความรู้และการมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๔), หน้า ๘.

จากรูปแบบการมีส่วนร่วมดังกล่าวข้างต้น สอดคล้องกับลักษณะการมีส่วนร่วมที่นักวิชาการได้กล่าวไว้ว่า รูปแบบของการมีส่วนร่วมที่ดำเนินอยู่โดยทั่วไป สามารถสรุปได้เป็น ๔ รูปแบบคือ^{๑๒}

๑. การรับรู้ข่าวสาร (Public Information) ประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องได้รับการแจ้งให้ทราบถึงรายละเอียดของโครงการที่จะดำเนินการรวมทั้งผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นทั้งนี้การได้รับแจ้งข่าวสารดังกล่าวจะต้องเป็นการแจ้งก่อนที่จะมีการตัดสินใจดำเนินโครงการ

๒. การปรึกษาหารือ (Public Consultation) เป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมที่มีการจัดการหารือระหว่างผู้ดำเนินการโครงการกับประชาชนที่เกี่ยวข้องและได้รับผลกระทบเพื่อรับฟังความคิดเห็นและตรวจสอบข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อให้เกิดความเข้าใจในโครงการและกิจกรรมมากขึ้น

๓. การประชุมรับฟังความคิดเห็น (Public Meeting) มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนและฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับโครงการหรือกิจกรรม และผู้มีอำนาจตัดสินใจในการทำโครงการหรือกิจกรรมนั้นได้ใช้เวทีสาธารณะในการทำความเข้าใจ และค้นหาเหตุผลในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมในพื้นที่นั้น ซึ่งมีหลายรูปแบบ ได้แก่

๓.๑ การประชุมในระดับชุมชน (Community Meeting) โดยจัดขึ้นในชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากโครงการ โดยเจ้าของโครงการหรือกิจกรรมจะต้องส่งตัวแทนเข้าร่วมเพื่ออธิบายให้ที่ประชุมทราบถึงลักษณะโครงการและผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นและตอบข้อซักถาม

๓.๒ การประชุมรับฟังความคิดเห็นในเชิงวิชาการ (Technical Hearing) สำหรับโครงการที่มีข้อโต้แย้งในเชิงวิชาการ จำเป็นจะต้องเชิญผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาจากภายนอกมาช่วยอธิบายและให้ความเห็นต่อโครงการ ซึ่งผู้เข้าร่วมประชุมต้องได้รับทราบผลดังกล่าวด้วย

๓.๓ การประชาพิจารณ์ (Public Hearing) เป็นเวทีในการเสนอข้อมูลอย่างเปิดเผยไม่มีการปิดบัง ทั้งฝ่ายเจ้าของโครงการและฝ่ายผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากโครงการ ซึ่งจะต้องมีองค์ประกอบของผู้เข้าร่วมที่เป็นที่ยอมรับ มีหลักเกณฑ์และประเด็นในการพิจารณาที่ชัดเจน และแจ้งให้ทุกฝ่ายทราบทั่วกัน

๔. การร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) เป็นเป้าหมายสูงสุดของการมีส่วนร่วมของ ประชาชน ซึ่งประชาชนจะมีบทบาทในการตัดสินใจได้เพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบของคณะกรรมการที่เป็นผู้แทนประชาชนในพื้นที่

ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของนักวิชาการได้กำหนดรูปแบบและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของบุคคลในองค์กร คือ^{๑๓}

^{๑๒} จินตวิทย์ เกษมสุข, “การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม”, เอกสารประกอบการเรียนรู้ด้วยตนเอง หมวดวิชาการงานชุมชนและมวลชนสัมพันธ์, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีปทุม, ๒๕๕๔), หน้า ๓-๔.

^{๑๓} ศิริชัย กาญจนวาสี, รูปแบบและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของบุคคลในองค์กร, (กรุงเทพมหานคร : บุญศิริการพิมพ์, ๒๕๔๗), หน้า ๔๘.

๑. การมีส่วนร่วมในการประชุม
๒. การมีส่วนร่วมในการเสนอปัญหา
๓. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ขององค์กร
๔. การมีส่วนร่วมตัดสินใจในการเลือกแนวทางในการแก้ไขปัญหา
๕. การมีส่วนร่วมในการประเมินผลในกิจกรรมต่างๆ
๖. การมีส่วนร่วมในการได้รับประโยชน์

นอกจากนี้การมีส่วนร่วมยังเป็นรูปแบบกิจกรรมหนึ่งที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามาทำกิจกรรมนั้นๆ ร่วมกัน เพื่อผลประโยชน์ของประชาชนเอง ซึ่งสอดคล้องกับความหมายของการมีส่วนร่วมที่ว่า การมีส่วนร่วมคือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนไม่ว่าจะเป็นบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อมในลักษณะของการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ ในสิ่งที่มีผลกระทบต่อนตนเองหรือชุมชน^{๑๔}

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมจะต้องมีวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน จะต้องระบุลักษณะของกิจกรรมว่ามีรูปแบบและลักษณะ การเข้าร่วมจะต้องมีบุคคลหรือกลุ่มเป้าหมายเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อมเป็นรูปแบบที่เกิดจากการรับรู้ข่าวสารข้อมูลจากนั้นจึงนำการปรึกษาหารือและประชุมรับฟังความคิดเห็น และประชุมรับฟังความคิดเห็นและร่วมกันตัดสินใจในขั้นตอนสุดท้าย

จากแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการมีส่วนร่วมและผลการศึกษาของนักวิชาการต่างๆ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ประมวลแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม เพื่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีในเขตเทศบาลตำบลวังผาง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน โดยมีแนวคิดหลักที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ตามตารางที่ ๒.๕ ดังต่อไปนี้

ตาราง ๒.๓ แนวคิดหลักที่นักวิชาการและนักวิจัยทำการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการมีส่วนร่วม

นักวิชาการหรือนักวิจัย	แนวคิดหลัก
มงคล จันทร์ส่อง, (๒๕๔๔, หน้า ๘)	๑. การมีส่วนร่วมจะต้องมีวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน ๒. การมีส่วนร่วมจะต้องมีกิจกรรมเป้าหมาย ๓. การเข้าร่วมจะต้องมีบุคคลหรือกลุ่มเป้าหมาย
จินตวิทย์ เกษมสุข, (๒๕๕๔, หน้า ๓ – ๔)	๑. การรับรู้ข่าวสารและการแสดงความคิดเห็น ๒. ภาคประชาชนมีบทบาทมากกว่าภาครัฐ ๓. ใช้เวทีสาธารณะเป็นตัวขับเคลื่อนกิจกรรม ๔. เกิดการบริหารทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพ

^{๑๔} อนุรักษ์ นิยมเวช, บทความเกี่ยวกับการพัฒนาการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชน, (กรุงเทพมหานคร: สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, ๒๕๕๔), หน้า ๕.

ศิริชัย กาญจนวาสี, (๒๕๔๗, หน้า ๔๘)	๑. การมีส่วนร่วมในการประชุม ๒. การมีส่วนร่วมในการเสนอปัญหา ๓. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรม ๔. การมีส่วนร่วมตัดสินใจ ๕. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ๖. การมีส่วนร่วมในการได้รับประโยชน์
อนรุักษ์ นิยมเวช, (๒๕๕๔, หน้า ๕)	๑. การเข้าร่วมกิจกรรมทั้งทางตรงและทางอ้อม ๒. มีลักษณะของการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ ในสิ่งที่มีผลกระทบต่อนตนเองและชุมชน

๒) ประเภทการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมมีอยู่หลายประเภท ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และกิจกรรมของการเข้าร่วม ซึ่งกิจกรรมนั้นอาจไม่ได้กำหนดขึ้นมาก่อนก็ได้ แต่การกำหนดกิจกรรมจะเกิดขึ้นหลังจากการมีส่วนร่วมนั้นแล้ว ซึ่งประเภทของการมีส่วนร่วมนั้นก็จะเป็นตัวกำหนดกิจกรรมนั้นๆ ด้วย ได้มีนักวิชาการกล่าวถึงประเภทของการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

ประชาชนควรมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาตั้งแต่ต้น คือร่วมคิด เสนอแนวทาง และวางแผน^{๑๕} การมีส่วนร่วมทั้งทางตรงและทางอ้อมนั้นถือได้ว่าเป็นการมีส่วนร่วมเช่นเดียวกัน ถึงแม้ว่าจะไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมทางตรงก็ตาม แต่ก็ยังคงเป็นผู้สนับสนุนการมีส่วนร่วมนั้นๆ ให้เกิดขึ้นและถูกดำเนินการ ซึ่งการมีส่วนร่วมนั้นเป็นการกระทำกิจกรรมที่จะเป็นการส่งผลต่อผลประโยชน์ของประชาชนเป็นหลัก โดยที่มีการกำหนดรูปแบบกิจกรรมทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการทั้งนำเสนอต่อรัฐและต่อกลุ่มผลประโยชน์ด้วยตนเอง มีนักวิชาการได้เสนอประเภทของการมีส่วนร่วมซึ่งสอดคล้องกับนักวิชาการดังกล่าวข้างต้นไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน ออกเป็น ๔ แบบ ดังนี้^{๑๖}

๑.การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ซึ่งประกอบด้วยการริเริ่มตัดสินใจ การดำเนินการตัดสินใจ กำหนดนโยบายจากความต้องการ และการตัดสินใจปฏิบัติการ อาจจะเป็นการตัดสินใจในช่วงระยะเวลาเริ่มแรก การตัดสินใจในช่วงของกิจกรรมหรือการตัดสินใจในช่วงการดำเนินกิจกรรม

๒. การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม (Implementation) ซึ่งอาจเป็นไปในรูปของการเข้าร่วมโครงการโดยให้การสนับสนุนด้านการบริหาร การประสานความร่วมมือ รวมทั้งการลงมือปฏิบัติการด้วยแรงงาน แรงเงิน และการสนับสนุนทรัพยากรอื่นๆ

^{๑๕} อรุพันธ์ สฟโชคชัย, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, ๒๕๓๘), หน้า ๕๙.

^{๑๖} Cohen, J and N.T. Uphoff, "Participation,s Place in Rural Development : Seeking Clarify Through Specificity," *world Development*, 8,(1980) : 213 – 218.

๓. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) เป็นการร่วมกันที่จะรับผิดชอบต่อผลที่จะเกิดขึ้น หรือการมีส่วนร่วมต่อผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นในทุกๆด้าน

๔. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) เป็นการร่วมกันควบคุมตรวจสอบผลการดำเนินงานตลอดจนเข้าไปแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น

การมีส่วนร่วมโดยทั่วไปมี ๒ ประเภท ได้แก่^{๑๗}

๑. การมีส่วนร่วมโดยตรงเช่นการเสนอแนะการให้ข้อคิดร่วมในการตัดสินใจการเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการ

๒. การเข้าร่วมโดยอ้อมเช่นการบริจาคเงินทรัพย์สินวัสดุอุปกรณ์แรงงานเข้าร่วมสมทบไม่ร่วมประชุมแต่ยินดีให้ความร่วมมือ

การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม เมื่อประชาชนในชุมชนได้มีส่วนเข้ามามีบทบาทในการระบุปัญหาแล้ว ขั้นตอนต่อไปคือ การร่วมกันวางแผนโครงการดำเนินกิจกรรมเมื่อประชาชนในชุมชนได้มีส่วนเข้ามามีบทบาทในการระบุปัญหาแล้ว ขั้นตอนต่อไปคือ ร่วมกันวางแผนโครงการดำเนินกิจกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการ หรือแก้ปัญหาของพวกเขาด้วยตัวพวกเขาเอง การที่ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมแรงร่วมใจในการตัดสินใจหาแนวทางแก้ไขปัญหาและแนวทางดำเนินกิจกรรมนี้จะมีผลทำให้พวกเขาเหล่านี้มีความรู้สึกเป็นเจ้าของ (Sense of Belonging) ในกิจกรรมนั้น และจะนำมาซึ่งความร่วมมือร่วมใจกันดำเนินกิจกรรมที่วางไว้”^{๑๘}

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมการมีส่วนร่วมทั้งทางตรงและทางอ้อมนั้นถือได้ว่าเป็นการมีส่วนร่วมเช่นเดียวกัน ประเภทของการมีส่วนร่วม มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม มีส่วนร่วมในผลประโยชน์และการมีส่วนร่วมในการประเมินผลเป็นการร่วมกันควบคุมตรวจสอบผลการดำเนินงานตลอดจนเข้าไปแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น

ตาราง ๒.๔ แนวคิดหลักที่นักวิชาการและนักวิจัยทำการศึกษาเกี่ยวกับประเภทของการมีส่วนร่วม

นักวิชาการหรือนักวิจัย	แนวคิดหลัก
อรพินท์ สฟโชคชัย, (๒๕๓๘, หน้า ๕๙)	๑. การมีส่วนร่วมคิดเสนอแนวทาง ๒. การมีส่วนร่วมวางแผน
โคเฮิน และ อัฟฮอฟ (Cohen and Uphoff), (1980, pp. 213-218)	๑. การมีส่วนร่วมแบบทางตรงและทางอ้อม ๒. การมีส่วนร่วมไม่จำเป็นต้องเข้าร่วมกิจกรรม ๓. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ ๔. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล
เมตต์ เมตต์การุณจิต, (๒๕๔๗, หน้า ๑๘)	๑. การมีส่วนร่วมโดยตรง ๒. การเข้าร่วมโดยอ้อม

^{๑๗} เมตต์ เมตต์การุณจิต, การบริหารจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม, (กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๑๘.

^{๑๘} นำชัย หนูผล การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์. วารสารส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร, (เชียงใหม่ : สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้, ๒๕๒๘), หน้า ๑๒.

นำชัย ทนุผล, (๒๕๒๘, หน้า ๑๒)	๑. การมีส่วนร่วมระบุถึงปัญหาและสาเหตุ ๒. การมีส่วนร่วมวางแผนดำเนินกิจกรรม ๓. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน ๔. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

๓) ระดับการมีส่วนร่วม

ระดับการมีส่วนร่วม เป็นขั้นตอนลำดับขั้นของการมีส่วนร่วมในด้านต่างๆ ของประชาชน ซึ่งจะเริ่มตั้งแต่ระดับต้นไปจนถึงระดับสูงสุด คือเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้นๆ อย่างเต็มที่และมีบทบาทสูงสุดต่อกิจกรรมนั้นๆ ด้วย ระดับการมีส่วนร่วม ได้มีนักวิชาการกล่าวไว้อย่างหลากหลาย ดังนี้

มีนักวิชาการได้กล่าวถึงระดับการมีส่วนร่วมไว้ว่า การจัดระดับการมีส่วนร่วมแบ่งแนวคิดการมีส่วนร่วมในระดับขั้นตอนต่างๆ ดังนี้^{๑๙}

๑. การมีส่วนร่วมในการระบุถึงปัญหาและสาเหตุของปัญหาในระดับท้องถิ่น
๒. การมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงาน
๓. การมีส่วนร่วมในการนำแผนไปปฏิบัติ
๔. การมีส่วนร่วมในการติดตามและควบคุม
๕. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

สอดคล้องกับระดับการเข้าร่วมทางการเมือง จากระดับสูงสุดไปสู่ต่ำสุดไว้ ดังนี้^{๒๐}

๑. การได้เข้าดำรงตำแหน่งในทางการเมืองและการบริหาร
๒. การพยายามเสาะหาตำแหน่งในทางการเมืองและการบริหาร
๓. การเป็นสมาชิกที่กระตือรือร้น ขององค์การทางการเมือง เช่น พรรคการเมือง
๔. กลุ่มประโยชน์ และกลุ่มผลักดัน

แนวคิดเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของนักวิชาการที่ว่า วิธีการแบ่งระดับขั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนอาจแบ่งได้หลายวิธีขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และความละเอียดของการแบ่งเป็นสำคัญ การแบ่งระดับขั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนอาจแบ่งได้จากระดับต่ำสุดไปหาระดับสูงสุด ออกเป็น ๗ ระดับ และจำนวนประชาชนที่เข้ามีส่วนร่วมในแต่ละระดับ จะเป็นปฏิกากับระดับของการมีส่วนร่วม กล่าวคือ ถ้าระดับการมีส่วนร่วมต่ำ จำนวนประชาชนที่เข้ามีส่วนร่วมจะมาก และยิ่งระดับการมีส่วนร่วมสูงขึ้นเพียงใด จำนวนประชาชนที่เข้ามีส่วนร่วม

^{๑๙} สุวิทย์ ชันหาโรจน์, การประเมินแบบมีส่วนร่วม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมประชาสัมพันธ์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๐๓.

^{๒๐} Rush, Michael. & Althoff, Phillip, An introduction to political sociology, (London : Thomas Nelson and Sons, 1971), pp. 75-80.

ก็จะลดลงตามลำดับ ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนเรียงตามลำดับจากต่ำสุดไปหาสูงสุดได้แก่^{๒๑}

๑. ระดับการให้ข้อมูล เป็นระดับต่ำสุดและเป็นวิธีการที่ง่ายที่สุดของการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้กำหนดนโยบายหรือผู้วางแผนโครงการกับประชาชน เพื่อให้ข้อมูลแก่ประชาชนเกี่ยวกับการตัดสินใจของผู้กำหนดนโยบายหรือผู้วางแผนโครงการ แต่ไม่เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นหรือเข้ามาเกี่ยวข้องใดๆ วิธีการให้ข้อมูลอาจกระทำได้หลายวิธี เช่น การแถลงข่าว การแจกข่าว การแสดงนิทรรศการ และการทำหนังสือพิมพ์ให้ข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ ตลอดจนการใช้สื่ออื่นๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ สื่อบุคคล และหอกระจายข่าว เป็นต้น

อย่างไรก็ดีเพื่อป้องกันมิให้รัฐบาลหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐใช้อำนาจดุลพินิจในการให้หรือไม่ให้ข้อมูลดังกล่าวแก่ประชาชน จึงควรมีข้อกำหนดให้รัฐบาลหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐต้องกระทำและกระทำอย่างทั่วถึงด้วย ยกเว้นข้อมูลบางประเภท เช่น เรื่องเกี่ยวกับความมั่นคงของชาติเป็นต้น นอกจากนี้ การให้ข้อมูลแก่ประชาชนจะต้องให้อย่างทั่วถึง ถูกต้อง เที่ยงตรง ทันการณ์ เข้าใจได้ง่าย และไม่มีค่าใช้จ่ายมาเป็นอุปสรรค ในการได้รับข้อมูลนั้นๆ

๒. ระดับการเปิดรับความคิดเห็นจากประชาชน เป็นระดับขั้นที่สูงกว่าระดับแรก กล่าวคือผู้กำหนดนโยบายหรือผู้วางแผนโครงการเชิญชวนให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นเพื่อให้ได้ข้อมูลมากขึ้น และประเด็นในการประเมินข้อดีข้อเสียชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น การสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการริเริ่มโครงการต่างๆ และการบรรยายให้ประชาชนฟังเกี่ยวกับโครงการต่างๆ แล้วขอความคิดเห็นจากผู้ฟังเป็นต้น อนึ่งการรับฟังความคิดเห็นนี้จะกระทำได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ก็ต่อเมื่อประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีข้อมูลที่ถูกต้องและพอเพียง

๓. ระดับการปรึกษาหารือ เป็นระดับขั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนที่สูงกว่าการเปิดรับความคิดเห็นจากประชาชน เป็นการเจรจากันอย่างเป็นทางการระหว่างผู้กำหนดนโยบายและผู้วางแผนโครงการและประชาชน เพื่อประเมินความก้าวหน้าหรือระบุประเด็นหรือข้อสงสัยต่างๆ เช่น การจัดประชุม การจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการ ตลอดจน การเปิดกว้างรับฟังความคิดเห็น โดยใช้รูปแบบต่างๆ อาทิ การสนทนากลุ่ม และประชาเสวนา เป็นต้น

๔. ระดับการวางแผนร่วมกัน เป็นระดับขั้นที่สูงกว่าการปรึกษาหารือ กล่าวคือ เป็นเรื่องการมีส่วนร่วมที่มีขอบเขตกว้างมากขึ้นมีความรับผิดชอบร่วมกันในการวางแผนเตรียมโครงการ และผลที่จะเกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการเหมาะสมที่จะใช้สำหรับการพิจารณาประเด็นที่มีความยุ่งยากซับซ้อนและมีข้อโต้แย้งมาก เช่น การใช้กลุ่มที่ปรึกษาซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องการใช้อำนาจตุลาการเพื่อแก้ปัญหาข้อขัดแย้ง และการเจรจาเพื่อหาทางประนีประนอมกันการประชุมวางแผนแบบมีส่วนร่วม เป็นอาทิ

๕. ระดับการร่วมปฏิบัติเป็นระดับขั้นที่สูงถัดไปจากระดับการวางแผนร่วมกัน คือเป็นระดับที่ผู้รับผิดชอบนโยบายหรือโครงการกับประชาชนร่วมกันดำเนินการตามนโยบายหรือโครงการเป็นขั้นการนำนโยบายไปปฏิบัติร่วมกันดำเนินการตามหรือโครงการร่วมกันเพื่อให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

^{๒๑} ถวิลวดี บุรีกุล, เอกสารประกอบการศึกษาดูงานของคณะกรรมการการพัฒนาการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชน วุฒิสภา, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๑), หน้า ๑๐-๑๑.

๖.ร่วมติดตามตรวจสอบประเมินผลเป็นระดับการมีส่วนร่วมที่มีผู้เข้าร่วมน้อยแต่มีประโยชน์ที่ผู้ที่เกี่ยวข้องหรือได้รับผลกระทบสามารถคอยติดตามการดำเนินกิจกรรมนั้นๆ ได้ รูปแบบของการติดตามตรวจสอบหรือประเมินผล อาจอยู่ในรูปแบบของการจัดตั้งคณะกรรมการติดตามประเมินผลที่มาจากหลายฝ่าย การสอบถามประชาชน โดยการทำการสำรวจเพื่อให้ประชาชนประเมิน การประเมินผลนี้ มีความสำคัญมาก เพราะ จะมีผลต่อการพิจารณาจัดสรรประโยชน์ การยุติ หรือคงไว้ ตลอดจนปรับปรุงนโยบายหรือโครงการ

๗.ระดับการควบคุมโดยประชาชนเป็นระดับสูงสุดของการมีส่วนร่วมโดยประชาชน เพื่อแก้ปัญหาข้อขัดแย้งที่มีอยู่ทั้งหมด เช่นการลงประชามติเป็นต้น ข้อสังเกตเกี่ยวกับการลงประชามติมี ๒ ประการ คือ ประการแรกการลงประชามติจะสะท้อนถึงความต้องการของประชาชนได้ดีเพียงใดอย่างน้อยขึ้นอยู่กับความชัดเจนของประเด็นที่จะลงประชามติและการกระจายข่าวสารเกี่ยวกับข้อดีข้อเสียของประเด็นดังกล่าวให้ประชาชนเข้าใจอย่างสมบูรณ์และทั่วถึง และประการที่สองในประเทศที่มีการพัฒนาทางการเมืองแล้ว ผลของการลงประชามติจะมีผลบังคับให้รัฐบาลต้องปฏิบัติตาม

สอดคล้องกับการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงานเป็นขั้นตอนสุดท้ายที่สำคัญอย่างยิ่งอีกเหมือนกันเพราะถ้าหากการติดตามและการประเมินผลงานขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน แต่เป็นการดำเนินการ โดยบุคคลภายนอกชุมชนก็ไม่สามารถทราบว่าการที่เข้าไปนั้นได้รับผลดี ได้รับประโยชน์อย่างไรหรือไม่ถึงแม้ว่าจะมีผู้โต้แย้งว่าการประเมินที่เที่ยงธรรมที่สุดน่าจะมาจาก บุคคลภายนอกที่ไม่ได้ยุ่งเกี่ยวกับกิจกรรมนั้น ๆ แต่ถ้าคิดถึงจุดมุ่งหมายของการพัฒนาที่มุ่งพัฒนาคน การคำนึงถึงแต่ความเที่ยงธรรมอาจจะไร้ประโยชน์ การผสมผสานระหว่างคนภายในกับชุมชนน่าจะเกิดประโยชน์ตามวัตถุประสงค์มากกว่า^{๒๒}

ตาราง ๒.๕ แนวคิดหลักที่นักวิชาการและนักวิจัยทำการศึกษาเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วม

นักวิชาการหรือนักวิจัย	แนวคิดหลัก
นายสุวิทย์ ชันธโรจน์, (๒๕๔๕, หน้า ๑๐๓)	๑. การมีส่วนร่วมในการระบุถึงปัญหาและสาเหตุของปัญหา ๒. การมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงาน ๓. การมีส่วนร่วมในการนำแผนไปปฏิบัติ ๔. การมีส่วนร่วมในการติดตามและควบคุม ๕. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล
Rush, Michael. & Althoff, (1971, pp. 75-80)	๑. การได้เข้าดำรงตำแหน่งในทางการเมืองและการบริหาร ๒. การพยายามเสาะหาตำแหน่งในทางการเมืองและการบริหาร

^{๒๒} ว่าที่ร้อยตรีธีระยุทธ สุดเสมอใจ, “ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงาน”, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์, ๒๕๕๐), หน้า ๑๐.

	๓. การเป็นสมาชิกที่กระตือรือร้น ขององค์การทางเมือง เช่น พรรคการเมือง ๔. กลุ่มประโยชน์ และกลุ่มผลักดัน
ถวิลวดี บุรีกุล, (๒๕๕๑, หน้า ๑๐-๑๑)	๑. ระดับการให้ข้อมูล ๒. ระดับการเปิดรับความคิดเห็นจากประชาชน ๓. ระดับการปรึกษาหารือ ๔. ระดับการวางแผนร่วมกัน ๕. ระดับการร่วมปฏิบัติ ๖. ร่วมติดตามตรวจสอบ ๗. ระดับการควบคุมโดยประชาชน
ว่าที่ร้อยตรีธีระยุทธ สุดเสมอใจ, (๒๕๕๐, หน้า ๑๐)	การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงานเป็นขั้นตอนสุดท้ายที่สำคัญ

๒.๑.๒ การมีส่วนร่วมทางการเมือง

การมีส่วนร่วมทางการเมือง คือ กิจกรรมที่ประชาชนแต่ละคนกระทำเพื่อให้มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล โดยกำหนดขอบเขตให้เป็นการกระทำของบุคคลธรรมดาทั่วไปที่มีสำนึกหรือมีการชักจูงให้เข้าร่วม มีทั้งลักษณะเป็นช่วงขาดความต่อเนื่องและมีบางช่วงเวลา มีจุดมุ่งหมายเพื่อมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาลที่มีอำนาจและความชอบธรรมในการตัดสินใจในการจัดสรรแบ่งปันสิ่งที่มีคุณค่าในสังคมที่มีอย่างจำกัด ที่ทำให้บรรลุผลหรือล้มเหลว ทำให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองนับเป็นการกระทำการ หรือการดำเนินการและการปฏิบัติของประชาชนในทางการเมืองหรือมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการเมืองหรือผู้นำทางการเมืองนั้น การเกี่ยวข้องกับการเมือง^{๒๓} สอดคล้องกับความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองหมายถึง กิจกรรมหรือกิจการที่ประชาชนกระทำหรือดำเนินงานทางการเมือง โดยความสมัครใจหรือได้รับการจูงใจ โน้มน้าวจากภายนอก เช่น บุคคลอื่น พรรคการเมือง หรือสถานการณ์ เพื่อต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การตัดสินใจในกิจการต่างๆ ของรัฐบาล โดยประชาชนได้กระทำการต่างๆ ทั้งที่เป็นทางตรงและทางอ้อม อาจเกิดขึ้นเป็นครั้งคราวหรือต่อเนื่อง และใช้วิธีที่ถูกต้อง โดยได้รับการยอมรับตามกฎหมายหรือไม่ก็ตาม^{๒๔} การมีส่วนร่วมทางการเมืองจะมีส่วนทำให้ชุมชนได้รับผลประโยชน์ในแง่ของการช่วยดึงเอาความรู้ความสามารถ

^{๒๓} ธีรธร ตูทองคำ, “ปฏิสัมพันธ์ทางการเมือง หน่วยที่ ๑๓”, เอกสารประกอบการสอนชุดวิชา เศรษฐศาสตร์การเมืองและการปกครองสำหรับผู้นำชุมชน. (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๑), หน้า ๑๓-๒๓.

^{๒๔} สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน, (กรุงเทพมหานคร : กลุ่มงานผลิตเอกสาร สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๕๔), หน้า ๙.

พิเศษ (Talents) และทักษะ (Skills) ของคนจำนวนมากออกมาใช้ให้เป็นประโยชน์แก่สังคม และในอีกประการหนึ่ง การให้ประชาชนเป็นจำนวนมากมีโอกาสเข้าไปเกี่ยวข้องในเรื่องราวต่างๆ ของรัฐ กล่าวได้ว่า คือมรรควิธีช่วยส่งเสริมเสถียรภาพ ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม^{๒๕} มีความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ กำหนดนโยบายและกิจกรรมทางการเมืองของรัฐบาล เช่น การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การสร้างอิทธิพลต่อการดำเนินกิจการของรัฐบาล และการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง เป็นต้น^{๒๖} และความหมายการมีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างไว้ว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองมีความหมายครอบคลุมถึงกิจกรรมของประชาชนในส่วนที่เกี่ยวกับการสนับสนุนการดำเนินงานของรัฐบาล และการเรียกร้องต่อรัฐบาลให้สนองตอบหรือดำเนินการตามที่ตนหรือสังคมปรารถนา รวมทั้งการกระทำใดๆ ที่มุ่งจะเข้ามามีอิทธิพลต่อการคัดเลือกบุคคล การตัดสินใจนโยบาย และการทำกิจกรรมของรัฐบาล^{๒๗}

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นการปกครองระดับรองของรัฐซึ่งรัฐจัดทำขึ้นเพื่อกระจายอำนาจรัฐกระทำกิจกรรมหรือเป็นการแสดงออกถึงพฤติกรรมในลักษณะต่าง ๆ ในระบบการเมืองโดยความสมัครใจหรือไม่สมัครใจอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นเพื่อประชาชนเป็นหลักเพื่อแก้ไขปัญหาและตอบสนองความต้องการของตนเอง

จากแนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วมทางการเมืองและผลการศึกษาของนักวิชาการต่างๆ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ประมวลความหมายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง เพื่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของสตรีในเขตเทศบาลตำบลวังนาง อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดลำพูน โดยมีแนวคิดหลักที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ตามตารางที่ ๒.๒ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๒.๒ แนวคิดหลักที่นักวิชาการการศึกษาเกี่ยวกับความหมายการมีส่วนร่วมทางการเมือง

นักวิชาการหรือนักวิจัย	แนวคิดหลัก
ธโรธร ตูทองคำ, (๒๕๕๑, หน้า ๑๓ – ๒๓)	๑. เป็นการกระทำการ หรือการดำเนินการและการปฏิบัติของประชาชน ๒. มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการเมือง
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, (๒๕๕๔, หน้า ๙)	๑. กิจกรรม ที่ประชาชนกระทำหรือดำเนินงานทางการเมือง ๒. เป็นกิจกรรมทั้งที่เป็นทางตรงและทางอ้อม
สถิตย์ นิยมญาติ, (๒๕๒๔, หน้า ๑๘)	๑. มีส่วนทำให้ชุมชนได้รับผลประโยชน์ ๒. การให้ประชาชนเป็นจำนวนมากมีโอกาสเข้าไปเกี่ยวข้องในเรื่องราวต่างๆ ของรัฐ

^{๒๕} สถิตย์ นิยมญาติ, จิตวิทยาสังคม, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๔), หน้า ๑๘.

^{๒๖} จักษ์ พันธุ์เพชร, รัฐศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทมายด์ พับลิช จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๑๘๔.

^{๒๗} ชีรวุฒิ โศภิตกุล, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับรัฐศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : เอ็ม.เอ็น. คอมพิวเตอร์, ๒๕๕๐), หน้า ๑๐๖.

จักษ์ พันธุ์ชูเพชร,(๒๕๕๐, หน้า ๑๘๔)	๑. ส่วนร่วมในการตัดสินใจ ๒. กำหนดนโยบาย แลกกิจกรรมทางการเมืองรัฐบาล
ธีรวิทย์ โคพิษฐกุล, (๒๕๕๐, หน้า ๑๐๖)	๑. สนับสนุนการดำเนินงานของรัฐบาล ๒. การเรียกร้องต่อรัฐบาลให้สนองตอบหรือดำเนินการตามที่ตนหรือสังคม

๒.๑.๓ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรี

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรี หลังการปกครอง ๒๕๓๕ รัฐธรรมนูญให้สิทธิเสรีภาพแก่ชายและหญิงเท่าเทียมกัน โดยเฉพาะสิทธิทางการเมืองทำให้สตรีตื่นตัวทางการเมือง สตรีได้ใช้สิทธิเริ่มมีบทบาททางการเมืองมากขึ้น ในปัจจุบันสตรีได้รับการส่งเสริม ให้สตรีมีบทบาทการมีส่วนร่วมทางการเมือง จากการเมืองท้องถิ่นจนถึงระดับชาติ สตรียังได้มีการเคลื่อนไหวต่อสู้เพื่อสิทธิในด้านอื่น ได้มีนักวิชาการหลายท่าน ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีดังนี้

นักวิชาการได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรี ได้อธิบายถึงการพัฒนาสตรีหมายถึงความพยายามที่จะกำหนดทิศทางการคลี่คลายของสังคม จะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ในโครงสร้างเศรษฐกิจ การเมือง และการแบ่งงานระหว่างเพศที่จะเอื้ออำนวยให้กับสมาชิกในสังคม ไม่ว่าจะเป็นหญิงหรือชายได้รับผลประโยชน์จากการอยู่ร่วมกันในสังคมกันอย่างเท่าเทียมกันถ้วนหน้า ถ้าหากจุดมุ่งหมายในท้ายที่สุดของการพัฒนาสตรีคือ ความเป็นอิสระของสตรีจากความสัมพันธ์ทางอำนาจที่มีแนวโน้มเป็นฝ่ายเสียเปรียบ การพัฒนาสตรีน่าจะเป็นกระบวนการที่ไม่เพียงแต่สร้างความเสมอภาคในโอกาสเท่านั้น แต่สร้างเงื่อนไขที่จะทำให้สตรีมีสิทธิที่จะเลือกทางการดำเนินชีวิต และมีอำนาจที่จะกำหนดและควบคุมชีวิตทั้งภายในและภายนอกบ้าน ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่ขาดเสียมิได้ สำหรับศักดิ์ศรีและความเป็นตัวเองในฐานะมนุษย์ในขณะเดียวกันในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคมการพัฒนาสตรีย่อมจะรวมถึงการสร้างเงื่อนไขที่จะเอื้ออำนวยให้สตรีมีอำนาจหน้าที่ที่จะกำหนดทิศทางการเปลี่ยนแปลงของสังคมให้เสมอภาคของสมาชิกทุกคน การทำให้สถานะภาพและบทบาทของสตรีเทียมกับบุรุษ ถ้าหากสตรีสามารถตัดสินใจเรื่องสำคัญๆ เกี่ยวกับชีวิตของตนโดยอิสระ ไม่ต้องอยู่ภายใต้อาณัติของผู้อื่น และมีสิทธิหน้าที่ตลอดจนโอกาสในการประกอบกิจการต่างๆภายในครอบครัวและสังคมเท่าเทียมกับบุรุษก็อาจ จะกล่าวได้ว่าสตรีมีสถานะสูง^{๒๘} ซึ่งสอดคล้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีไทยมีการรวมกลุ่มเพื่อเรียกร้องสิทธิทางการเมืองมาเรื่อยมาตั้งแต่ก่อน ปี พ.ศ. ๒๔๗๕ โดยเน้นว่าการเรียกร้องสิทธิในทางการเมืองที่เท่าเทียมกันของชายและหญิง แม้ว่าในช่วงเวลาดังกล่าวแนวคิดเรื่องนี่ยังคงเป็นเรื่องแนวคิดใหม่ โดยเฉพาะในภูมิภาคเอเชีย รูปธรรมประการหนึ่งคือการมีบทบาทเฉพาะกาลในรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๑๗ ที่ระบุให้แก้ไขกฎหมายอื่นๆ ที่ขัดต่อความเท่าเทียมกันของชายและหญิงในทางการเมือง

^{๒๘} จุไรรัตน์ จันทรธำรง, “ผู้หญิงและการพัฒนา” ในรวมบทความประเด็นเรื่องสตรี, รวบรวมโดย, อมรา พงศาพิชญ์, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยทางสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๓๘๔-๓๘๕.

และการบริหารราชการ นอกจากนี้การเรียกร้องสิทธิสตรีอีกประการที่ถือได้ว่ามีนัยสำคัญต่อบทบาทและสถานะของสตรี นั่นคือ การเรียกร้องสิทธิทางการศึกษาโดยให้สตรีมีโอกาสเลือกเรียนวิชาสามัญเช่นเดียวกับชายผลที่ตามมาคือการที่สตรีมีความรู้ด้านวิชาชีพ สามารถเข้าสู่ตลาดแรงงานเพื่อทำงานให้เท่าเทียมกับบุรุษ^{๒๙} สาเหตุที่ทำให้ผู้หญิงมีส่วนร่วมทางการเมืองน้อยซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองและความก้าวหน้าของผู้หญิงในทางการเมืองอาจสรุปได้ ๒ ปัจจัย คือ^{๓๐} ปัจจัยภายนอกซึ่งรวมถึงวัฒนธรรมทางการเมืองที่พรรคการเมืองปิดกั้นโอกาสให้ผู้หญิงไม่ยอมเข้าร่วมพรรคการเมือง นอกจากนี้ส่วนต่างๆ ของสังคมไม่ให้โอกาสผู้หญิงและไม่ได้ให้การสนับสนุนเท่าที่ควร รวมทั้งทัศนคติและพันธนาการทางความคิดที่กีดกันผู้หญิงหรือไม่มั่นใจในผู้หญิง ปัจจัยภายในซึ่งเชื่อมโยงกับผู้หญิงเองคือ ผู้หญิงขาดความมั่นใจ ขาดความรู้ทางการเมือง ขาดเป้าหมาย ขาดข่าวสารรวมทั้งการยอมรับสภาพ ไม่เห็นคุณค่าของตัวเอง ซึ่งหลายๆ ส่วนเหล่านี้เนื่องจากประเพณีวัฒนธรรมที่หลอมหล่อมให้ผู้หญิงเป็นผู้ตาม และมีบทบาทหลักในฐานะมารดาและภรรยา การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้หญิงสามารถแบ่งออกได้เป็น ๒ ทาง ได้แก่ ทางที่หนึ่งเป็นการมีส่วนร่วมแบบเป็นทางการ และทางที่สองเป็นการมีส่วนร่วมแบบไม่เป็นทางการ โดยในส่วนของการมีส่วนร่วมแบบเป็นทางการสามารถแบ่งการมีส่วนร่วมของผู้หญิงได้ออกเป็นอีก ๓ กลุ่มย่อย ได้แก่ กลุ่มอิสระ เป็นกลุ่มที่มีความสนใจทางการเมืองและประสงค์ที่จะทำงานการเมืองด้วยความจริงใจมุ่งผลประโยชน์ของส่วนรวม กลุ่มที่มีสายสัมพันธ์ที่แข็งแกร่งเป็นกลุ่มที่มีความสัมพันธ์อันดีกับนักการเมือง หรือ ฐานคะแนน และการได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มคนเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญที่สามารถเปิดพื้นที่ทางการเมืองของผู้หญิงได้ และกลุ่มที่ทำหน้าที่เป็นเพียง“ตัวแทน”ในทางการเมืองในปัจจุบันจะพบว่ามีกลุ่มผู้หญิงที่ทำหน้าที่เป็น “ตัวแทน” หรือ Nominee แทนบุคคลซึ่งอาจเป็นสามี พ่อ พี่ น้อง เนื่องจากบุคคลเหล่านี้ไม่สามารถทำหน้าที่ในทางการเมืองได้ จึงต้องมีตัวแทนเพื่อทำหน้าที่หรือเพื่อรักษาพื้นที่ทางการเมืองแทนตน^{๓๑}

ปัญหาและอุปสรรคในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีประกอบไปด้วยปัจจัยดังนี้^{๓๒}

๑. ปัจจัยทางด้านการกล่อมเกล้าทางการเมือง
๒. ปัจจัยด้านกายภาพ
๓. ปัจจัยด้านโครงสร้างสังคม
๔. ปัจจัยด้านการจัดลำดับขั้นทางสังคม

^{๒๙} โคทม อารียา และคณะ, การมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรี, (กรุงเทพมหานคร : คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ, ๒๕๔๐), หน้า ๓๖-๓๗.

^{๓๐} เมทินี พงษ์เวช, ผู้หญิงบนเส้นทางแห่งอำนาจและการตัดสินใจ, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยบทบาทหญิงชายและการพัฒนา, ๒๕๔๑), หน้า ๑๖.

^{๓๑} กฤตยา อาชวนิจกุล, “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้หญิง”, ใน สตรีกับการเมือง: ความเป็นจริงพื้นที่ทางการเมือง และการขับเคลื่อน, ธนิชญา สุขวัฒน์, บรรณาธิการ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรดาเพลส, ๒๕๕๑), หน้า ๒๗-๓๒.

^{๓๒} กมลลา ชันทปราบ, “ผู้หญิงกับการมีส่วนร่วม”, เอกสารประกอบการสอนเรื่อง ปัญหาอุปสรรคในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีไทย, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๓๕), หน้า ๑๖.

๕. ปัจจัยด้านครอบครัวและความรับผิดชอบในฐานะแม่บ้านและมารดา
๖. ปัจจัยด้านกฎหมายและข้อบังคับทางสังคม
๗. ปัจจัยด้านความเชื่อทางศาสนาและแนวคิดทาง มานุษยวิทยา
๘. ปัจจัยด้านค่านิยมและความเชื่อด้านจิตวิทยา

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรี โดยการรวมกลุ่มเพื่อเรียกร้องสิทธิในการทางการเมืองที่เท่าเทียมกันของชายหญิง เวทีสาธารณะเป็นสิ่งสำคัญในการประกันว่าจะมีการวางนโยบาย บัญญัติ และบังคับใช้กฎหมายซึ่งคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิมนุษยชน สตรีในศตวรรษนี้ผู้หญิงได้รับสิทธิลงคะแนนเลือกตั้งและลงสมัครรับเลือกตั้งในองค์กรทางการเมือง

จากแนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วมทางการเมืองและผลการศึกษาของนักวิชาการต่างๆ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ประมวลความหมายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองเพื่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของสตรีในเขตเทศบาลตำบลวังผาง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน โดยมีแนวคิดหลักที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ตามตารางที่ ๒.๓ ดังต่อไปนี้

ตาราง ๒.๗ แนวคิดหลักที่นักวิชาการการศึกษาเกี่ยวกับความหมายการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรี

นักวิชาการหรือนักวิจัย	แนวคิดหลัก
จุไรรัตน์ จันทน์อำรง, (๒๕๔๙, หน้า ๓๘๔-๓๘๕)	๑. พัฒนาสตรีหมายถึงความพยายามที่จะกำหนดทิศทาง คลี่คลายของสังคม ๒. ความเป็นอิสระของสตรีจากความสัมพันธ์ทางอำนาจที่มี แนวโน้มเป็นฝ่ายเสียเปรียบ
โคทม อารียา และคณะ, (๒๕๑๙, หน้า ๑๖)	การมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีไทย การเรียกร้องสิทธิ ในการทางการเมืองที่เท่าเทียมกันของชายและหญิง
เมทินี พงษ์เวช, (๒๕๔๑), หน้า ๑๖)	สาเหตุที่ทำให้ผู้หญิงมีส่วนร่วมทางการเมืองน้อย ๑. ปัจจัยภายนอก ๒. ปัจจัยภายใน
กฤตยา อาชวนิจกุล, (๒๕๓๕, หน้า ๑๖)	๑. การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้หญิงแบ่งเป็น ๒ แนวทาง คือ เป็นทางการ ไม่เป็นทางการ ๒. การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้หญิงแบ่งเป็น ๓ กลุ่ม คือ กลุ่มอิสระ มุ่งผลประโยชน์ของส่วนรวม กลุ่มที่มีสาย สัมพันธ์ที่แข็งแกร่ง และกลุ่มที่ทำหน้าที่เป็นเพียง“ตัวแทน”
กมลลา ชันทปราบ (,๒๕๓๕, หน้า ๑๖)	ปัญหาและอุปสรรคในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของ สตรี

๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การมีส่วนร่วมทางการเมือง คือ การแสดงออกในเรื่องของกิจกรรมต่างๆทางการเมืองไม่ว่าจะเป็นองค์กรทางการเมือง ประชาชน สมาชิกในสังคมการเมือง การมีส่วนร่วม นั้นเป็นข้อสำคัญในการพัฒนาทางการเมืองโดยตรง เพราะเป็นตัวบ่งชี้ระดับความเป็นประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่เด่นชัดมากที่สุดคือ การเลือกตั้ง ซึ่งแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ผู้วิจัยได้ค้นคว้ามาเป็นแนวทางในการวิจัยดังนี้

๒.๒.๑. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นรูปแบบหนึ่งในการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ ได้อย่างเป็นอิสระภายใต้การกำกับดูแลของรัฐบาลกลาง ได้มีนักวิชาการหลายท่านให้ความหมาย ซึ่งผู้วิจัยได้ค้นคว้ามาเป็นแนวทางในการวิจัยไว้ดังนี้

นักวิชาการได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ว่า ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม เป็นการเรียกระบอบประชาธิปไตยแบบผู้แทน ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเมืองการปกครองและการตัดสินใจมากขึ้น มิใช่ว่าประชาชนจะสามารถทำได้แต่เพียงเลือกตั้งอย่างเดียว ยังเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ อาทิ การเปิดช่องทางให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ความเคลื่อนไหว และความคืบหน้าของการบริหารจัดการประเทศ โดยผู้แทนที่ทำหน้าที่แทนประชาชน หรือเปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นและให้ข้อมูลแก่ผู้ที่ทำหน้าที่แทนตนเพื่อใช้ในการประกอบการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ รวมทั้งการที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและถอดถอนผู้ที่ทำหน้าที่แทนประชาชนซึ่งขาดประสิทธิภาพ บกพร่องต่อหน้าที่หรือไม่สุจริตแล้วแต่กรณี^{๓๓} ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่พบว่า กิจกรรมที่คนเข้าไปสู่ระบบการเมืองทุกระดับ เช่น การมีส่วนร่วมเลือกตั้งโดยการออกเสียง บางครั้งก็ใช้ในความหมายว่าเป็นความสนใจการเมืองมากกว่าแท้จริง เช่น ประชาชนมีส่วนร่วมโดยการสนใจการเมือง อย่างไรก็ตาม การมีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างจากการมีส่วนร่วมอื่นๆ ตรงที่การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นการแสดงความสนใจทางการเมืองในเชิงรุก ซึ่งอาจแสดงออกอย่างเป็นทางการ คือ การรวมตัวกันเป็นพรรคการเมืองและกลุ่มผลประโยชน์หรือแสดงออกอย่างไม่เป็นทางการโดยแสดงออกเป็นครั้งคราว^{๓๔} วิธีการแบ่งระดับขั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนอาจแบ่งได้หลายวิธี ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และความละเอียดของการแบ่งเป็นสำคัญ การแบ่งระดับขั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนอาจแบ่งได้จากระดับต่ำสุดไปหาระดับสูงสุด ออกเป็น ๗ ระดับ และจำนวนประชาชนที่เข้ามีส่วนร่วมในแต่ละระดับจะเป็นปฏิภาคกับระดับของการมีส่วนร่วม กล่าวคือ ถ้าระดับการมีส่วนร่วมต่ำจำนวนประชาชนที่เข้ามีส่วนร่วมจะมาก และยิ่งระดับการมีส่วนร่วมสูงขึ้นเพียงใดจำนวนประชาชนที่เข้ามีส่วนร่วมก็จะลดลงตามลำดับ ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนเรียงตามลำดับจาก

^{๓๓} สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, พลเมืองในระบอบประชาธิปไตยกับประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม, (กรุงเทพมหานคร : กลุ่มงานผลิตเอกสาร สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๕๖), หน้า ๑๙-๒๐.

^{๓๔} เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ, **หลักรัฐศาสตร์**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท พิพิธการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๑๖๕.

ต่ำสุดไปหาสูงสุด ได้แก่ (๑) ระดับการให้ข้อมูล (๒) ระดับการเปิดรับความคิดเห็นของประชาชน (๓) ระดับการปรึกษาหารือ (๔) ระดับการวางแผนร่วมกัน (๕) ระดับการร่วมปฏิบัติ (๖) ร่วมติดตามตรวจสอบ และ (๗) ระดับการควบคุมโดยประชาชน มีดังนี้^{๓๕}

๑) ระดับการให้ข้อมูล เป็นระดับต่ำสุดและเป็นวิธีการที่ง่ายที่สุดของการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้กำหนดนโยบายหรือผู้วางแผนโครงการกับประชาชน เพื่อให้ข้อมูลแก่ประชาชนเกี่ยวกับการตัดสินใจของผู้กำหนดนโยบายหรือผู้วางแผนโครงการ แต่ไม่เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นหรือเข้ามาเกี่ยวข้องใดๆ วิธีการให้ข้อมูลอาจกระทำได้หลายวิธี เช่น การแถลงข่าว การแจกข่าว การแสดงนิทรรศการ และการทำหนังสือพิมพ์ให้ข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ ตลอดจนการใช้สื่ออื่นๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ สื่อบุคคล และหอกระจายข่าว เป็นต้นอย่างไรก็ดี เพื่อป้องกันมิให้รัฐบาลหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐใช้อำนาจดุลพินิจในการให้หรือไม่ให้ข้อมูลดังกล่าวแก่ประชาชน จึงควรมีข้อกำหนดให้รัฐบาลหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐต้องกระทำและกระทำอย่างทั่วถึงด้วย ยกเว้นข้อมูลบางประเภท เช่น เรื่องเกี่ยวกับความมั่นคงของชาติ เป็นต้นนอกจากนี้ การให้ข้อมูลแก่ประชาชนจะต้องให้อย่างทั่วถึง ถูกต้อง เที่ยงตรง ทันการณ์เข้าใจได้ง่ายและไม่มีค่าใช้จ่ายมาเป็นอุปสรรค ในการได้รับข้อมูลนั้นๆ

๒) ระดับการเปิดรับความคิดเห็นจากประชาชน เป็นระดับขั้นที่สูงกว่าระดับแรก กล่าวคือผู้กำหนดนโยบายหรือผู้วางแผนโครงการเชิญชวนให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นเพื่อให้ได้ข้อมูลมากขึ้น และกระตุ้นในการประเมินข้อดีข้อเสียชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น การสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการริเริ่มโครงการต่างๆและการบรรยายให้ประชาชนฟังเกี่ยวกับโครงการต่างๆ แล้วขอความคิดเห็นจากผู้ฟังเป็นต้น อนึ่งการรับฟังความคิดเห็นนี้จะกระทำได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ก็ต่อเมื่อประชาชน ผู้มีส่วนได้ ส่วนเสีย ได้มีข้อมูลที่ถูกต้องและพอเพียง

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนมีอยู่หลากหลายรูปแบบและมีวิธีการแตกต่างกันไปในแต่ละระบบการเมือง และบริบทของสภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละประเทศ ซึ่งอาจแบ่งรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามรูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตยได้ ๒ รูปแบบคือ^{๓๖}

๑) การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบเป็นทางการเป็นส่วนร่วมทางการเมืองแบบที่มีกฎหมายรองรับให้กระทำได้หรือต้องกระทำโดยวิธีการที่สำคัญและยอมรับใช้ปฏิบัติ

๑.๑) การเลือกตั้งทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ซึ่งเป็นรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ชัดเจนที่สุดในทางวิจัยนั้น สามารถวัดระดับประเมินค่าของพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้แน่นอนชัดเจนมากกว่าพฤติกรรมอื่น

^{๓๕} ปริญญญา เทวานฤมิตรกุล, ปัญหาการเลือกตั้งของประเทศไทยและระบบการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ.๒๕๕๐ ในการเลือกตั้งเมื่อวันที่ ๒๓ ธันวาคม ๒๕๕๐, (กรุงเทพมหานคร : ๒๕๕๐), หน้า ๑๙-๒๑.

^{๓๖} จันทนา สุทธิจารี, การเมืองการปกครองไทยตามรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ วี เจ พรินติ้ง, ๒๕๔๔), หน้า ๔๑๒-๔๑๔.

๑.๒) การใช้สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองในประเด็นหรือเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์สาธารณะของประชาชนเช่น การพูดอภิปราย เขียนในระบอบประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมทางการเมืองประการนี้มีความสำคัญมากเนื่องจากเป็นช่องทางการสื่อสารทางการเมือง (Political Communication) ระหว่างประชาชนกับรัฐบาล รัฐบาลจะมีโอกาสได้รับรู้ปัญหา ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ ข้อวิจารณ์ทั้งดี การทำงานของรัฐบาลจากประชาชนผู้เป็นเจ้าของประเทศและเจ้าของอำนาจอธิปไตย อันจะเป็นประโยชน์ต่อการนำไปปรับปรุงการทำงานของรัฐบาลให้มีประสิทธิภาพตอบสนองความต้องการของประชาชนได้มากยิ่งขึ้น

๑.๓) การจัดตั้งและเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมือง เป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เป็นการรวมกลุ่มของบุคคลที่มีความคิดเห็นทางการเมืองตรงกัน และมีความมุ่งหมายที่จะเข้าไปเป็นรัฐบาล ตามอุดมการณ์ของพรรคการเมือง ส่วนประชาชนที่เข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมืองในช่วงที่มีการเลือกตั้ง ก็สามารถเข้าร่วมเจ้ากิจกรรมด้วยการรณรงค์หาเสียงช่วยพรรคการเมืองได้ทั่วไปในระบอบประชาธิปไตย มีดังนี้

๑.๔) การรวมตัวเป็นกลุ่มผลประโยชน์หมายถึงการที่กลุ่มคนมารวมกันเป็นกลุ่มผลประโยชน์อาจจะเนื่องด้วยมีอาชีพเดียวกัน มีผลประโยชน์สอดคล้องกัน หรือมีความมุ่งหมายอย่างใดอย่างหนึ่งต้องตรงกัน และเป็นการใช้พลังของกลุ่ม แสดงอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐบาลในอันที่จะปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่มตนเอง

๒) การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบไม่เป็นทางการ

๒.๑) การเดินขบวนหรือการชุมนุมประท้วงซึ่งอาจจะเป็นการต่อต้าน คัดค้าน นโยบายการกระทำของรัฐ หรืออาจเป็นการสนับสนุนนโยบายหรือโครงการของรัฐก็ได้

๒.๒) การก่อความวุ่นวายทางการเมือง เช่น การนัดหยุดงาน การงดให้ความร่วมมือกับรัฐบาล ซึ่งเป็นวิธีการแสดงออกของประชาชนที่เป็นการไม่เชื่อฟังอำนาจรัฐหรือการปฏิบัติที่ละเมิดต่อกฎหมายโดยอ้างความบกพร่องของรัฐบาลเป็นเหตุการณ์มีส่วนร่วมในลักษณะนี้อาจก่อให้เกิดผลกระทบเป็นความเสียหายต่อระบบเศรษฐกิจ สังคมและเสถียรภาพทางการเมืองได้ในสังคมที่ใช้รูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตยย่อมมีอาจขาดเสียได้ ซึ่งการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองของประชาชนอันเป็นกระบวนการทางการเมืองที่สำคัญซึ่งแสดงถึงความเป็นประชาธิปไตยของสังคมหนึ่งสังคมใดโดยเกี่ยวเนื่องกับการใช้อำนาจของประชาชนในฐานะที่เป็นเจ้าของประเทศในการแสดงออกซึ่งเจตจำนงทางการเมืองต่อรัฐบาล และกลไกอื่นที่ใช้อำนาจอธิปไตยแทนประชาชนตามหลักการและอุดมการณ์ของการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตย กล่าวในทางหนึ่งประชาธิปไตยจะไม่สามารถเข้มแข็งหรือปฏิบัติตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างเต็มที่หากขาดซึ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ไม่ว่าจะเป็นรูปของการสนับสนุนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจหรือในเชิงการคัดค้านกระบวนการทางการเมืองการควบคุมการใช้อำนาจของระบบการเมืองในระดับใดความสัมพันธ์โดยตรงกับการพัฒนาทางการเมืองและส่งผลกระทบต่อการพัฒนาทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม

ประเภทของการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้จัดออกเป็น ๑๔ ระดับ ได้แก่ ^{๓๗)}

^{๓๗)} Lester W. Milbrath, Participatory Democracy, อ้างใน จิรโชค (บรรพต) วีระสัย และคณะ, รัฐศาสตร์ทั่วไป, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๘), หน้า ๔๔๕ - ๔๔๖.

๑) รับฟังหรือรับทราบข่าวสารทางการเมือง (เป็นการเกี่ยวข้องกับการเมืองในระดับต่ำสุดหรือน้อยที่สุดแต่มีคนเกี่ยวข้องด้วยมากที่สุด)

๒) ไปออกเสียงลงคะแนน

๓) ชักชวนให้ผู้อื่นสนทนาเรื่องการบ้านการเมือง

๔) ชักชวนให้ผู้อื่นใช้สิทธิออกเสียงให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดคนหนึ่ง

๕) ช่วยโฆษณาให้พรรคการเมืองหรือผู้สมัครรับเลือกตั้งด้วยวิธีการต่าง ๆ กัน

๖) ติดต่อบริการความคิดเห็นหรือข้อเรียกร้องต่อเจ้าหน้าที่บ้านเมืองหรือนักการเมือง

๗) สนับสนุนด้วยการบริจาคเงินให้พรรคการเมือง หรือผู้สมัครรับเลือกตั้ง

๘) ติดตามการหาเสียงของนักการเมืองบางคน หรือหลายคน

๙) ช่วยสมัครรับเลือกตั้งรณรงค์หาเสียง

๑๐) เป็นสมาชิกพรรคโดยทำงานให้พรรคการเมืองเป็นประจำเสมอ

๑๑) เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนของพรรค

๑๒) ช่วยหาเงินเข้าเป็นกองทุนของพรรค

๑๓) สมัครเข้าแข่งขันรับเลือกตั้งเพื่อตำแหน่งทางการเมือง

๑๔) เป็นเจ้าหน้าที่ของพรรคหรือได้รับการเลือกตั้ง (เป็นการเกี่ยวข้องกับการเมืองในระดับที่มากที่สุด แต่มีผู้เกี่ยวข้องโดยตรงน้อยที่สุด)

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นการมีส่วนร่วม ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมเรียกว่าระบอบประชาธิปไตยแบบผู้แทน ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมือง การปกครองและในการตัดสินใจมากขึ้นมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและถ่วงดุลผู้ที่ทำหน้าที่แทน การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นการแสดงความสนใจทางการเมืองในเชิงรุก การรวมตัวกันเป็นพรรคการเมืองและกลุ่มผลประโยชน์ การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบเป็นทางการและการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบไม่เป็นทางการ

จากแนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วมและผลการศึกษาของนักวิชาการต่างๆ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ประมวลแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง เพื่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของสตรีในเขตเทศบาลตำบลวังผาง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน โดยมีแนวคิดหลักที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ตามตารางที่ ๒.๔ ดังต่อไปนี้

ตาราง ๒.๔ แนวคิดหลักที่นักวิชาการและนักวิจัยทำการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดการมีส่วนร่วมทางการเมือง

นักวิชาการหรือนักวิจัย	แนวคิดหลัก
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, (๒๕๕๖, หน้า ๑๙-๒๐)	๑. การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมืองการปกครองและในการตัดสินใจมากขึ้น ๒. การที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและถ่วงดุลผู้ที่ทำหน้าที่แทน

เรื่องวิทย์ เกษสุวรรณ (๒๕๕๑, หน้า ๑๖๕)	๑. การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองในเชิงรุก ๒. การรวมตัวกันพรรคการเมืองและกลุ่มผลประโยชน์
ปริญญ์ เทวานฤมิตรกุล, (๒๕๕๐, หน้า ๑๙-๒๑)	๑. ระดับการให้ข้อมูล ๒. ระดับการเปิดรับความคิดเห็นของประชาชน ๓. ระดับการปรึกษาหารือ ๔. ระดับการวางแผนร่วมกัน ๕. ระดับการร่วมปฏิบัติ ๖. ร่วมติดตามตรวจสอบ ๗. ระดับการควบคุมโดยประชาชน
จันทนา สุทธิจारी, (๒๕๔๔, หน้า ๔๑๒-๔๑๔)	๑. การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบเป็นทางการเป็นส่วนร่วมทางการเมืองแบบที่มีกฎหมาย ๑.๑ การเลือกตั้งทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ๑.๒ การใช้สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง ๑.๓ การจัดตั้งและเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมือง ๑.๔ การรวมตัวเป็นกลุ่มผลประโยชน์ ๒. การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบไม่เป็นทางการ ๒.๑ การเดินขบวนหรือการชุมนุมประท้วง ๒.๒ การก่อความวุ่นวายทางการเมือง
Lester W. Milbrath, Participatory Democracy, อ้างใน จิรโชค (บรรพต) วีระสัย , (๒๕๓๘, หน้า ๔๔๕ – ๔๔๖)	ประเภทของการมีส่วนร่วมทางการเมือง เช่น รับฟังข่าวสารทางการเมือง ไปออกเสียงลงคะแนน ชักชวนให้ผู้อื่นสนทนาเรื่องการบริหารการเมือง

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรี

การพัฒนาสตรีเพื่อเพิ่มโอกาสในการเข้าร่วมทางการเมือง การบริหารและการตัดสินใจในระดับต่างๆ เพื่อส่งเสริมและพัฒนาให้สตรีมีความมั่นใจ มีความรู้ ความเข้าใจในการเมืองระบอบประชาธิปไตยตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญฯ และสร้างความพร้อมแก่สตรีทุกกลุ่มเป้าหมาย ในการสมัครแข่งขันเพื่อดำรงตำแหน่งทางการเมืองและการบริหารที่เหมาะสม จะทำให้เกิดความสมดุลทางการเมืองการที่สตรีเข้ามามี ส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น

๒.๓.๑. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรี

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรี ในปัจจุบันได้เปิดโอกาสให้ผู้หญิงเข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมืองมากขึ้น ผู้หญิงควรจะใช้โอกาสนี้ได้พัฒนาตนเองพัฒนาศักยภาพบทบาทของผู้หญิงให้เทียบเท่ากับผู้ชาย และควรมีส่วนร่วมทางการเมืองพัฒนาทางด้านการศึกษา วิชาชีพประสบการณ์

การเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ทางสังคมให้มากขึ้นและสร้างองค์กรเครือข่ายของสตรีให้มีความเข้มแข็งมากขึ้น การมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีมีความสำคัญมากในปัจจุบัน ได้มีผู้ให้แนวคิดเกี่ยวกับสตรีกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีไว้ดังนี้

นักวิชาการได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีในระดับการปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย^{๓๘} คือ ในสภาพสังคมปัจจุบันหญิงไม่เสมอภาคกับชายทั้งในด้านสิทธิการตัดสินใจทางการเมืองการได้รับความยอมรับเป็นต้น แม้ว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๓๐ และมาตรา ๘๐ ได้วางหลักประกันความเสมอภาคหญิงชาย และกำหนดให้รัฐต้องมีหน้าที่จัดให้มีการใดๆ เพื่อส่งเสริมให้ผู้หญิงสามารถเข้าถึงสิทธิและโอกาสต่างๆ อย่างเสมอภาคกับชายโดยสรุปสถานการณ์ความเท่าเทียมทางเพศ จากรายงานผลตามเป้าหมายการพัฒนาแห่ง สหัสวรรษ (Millennium Development Goals MDGs) ของประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๕๗ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๗ พบว่า ภาพรวมผู้หญิงมีส่วนร่วมการเป็นตัวแทนทางการเมืองต่ำ ในปีพ.ศ. ๒๕๕๔ สัดส่วนผู้หญิงในรัฐสภาและองค์การบริหารส่วนตำบล มีเพียงร้อยละ ๙.๖ และ ๘.๙ ตามลำดับและสัดส่วนของผู้หญิงในคณะกรรมการระดับชาติที่มีเพียงร้อยละ ๑๖ เท่านั้น ดังนั้น เพื่อให้สตรีตระหนักถึงความสำคัญในการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง และการบริหารในทุกระดับ ตลอดจนมีบทบาทของผู้นำเสนอมุมมองในการกำหนดนโยบายการบริหาร และการออกกฎระเบียบต่างๆ อันจะส่งผลให้สตรีเข้าถึงทรัพยากรและสิทธิต่างๆ อย่างเป็นธรรม รัฐบาลจึงกำหนดให้การเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจทุกระดับเป็น ๑ ถึง ๕ ยุทธศาสตร์หลักของการพัฒนาสตรีตามแผนพัฒนาสตรีในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ (พ.ศ. ๒๕๕๕ พ.ศ. ๒๕๕๙) โดยได้กำหนดเป้าหมายเพิ่มจำนวนสตรีในระดับการตัดสินใจทางการเมืองและการบริหารทุกระดับอย่างน้อยเป็น ๒ เท่า นอกจากนี้ยังกำหนดเป้าหมาย MDGs ที่จะเพิ่มสัดส่วนผู้หญิงในรัฐสภา องค์การบริหารส่วนตำบลและตำแหน่งผู้บริหารระดับสูงในราชการส่วนกลาง เป็นสองเท่าภายในช่วง พ.ศ. ๒๕๕๙ และต่อมาแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔) ก็มีเป้าประสงค์ให้สังคมไทยเป็นสังคมที่มีความเสมอภาคระหว่างชายกับหญิง มีวัตถุประสงค์หนึ่งคือ เพื่อการส่งเสริมและเปิดโอกาสให้สตรีได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพจึงมีเป้าหมายที่สำคัญอย่างหนึ่งก็คือ การเพิ่มสัดส่วนของสตรีในภาคการเมืองการบริหาร

เหตุที่จำเป็นต้องผลักดันให้สตรีเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมืองและการบริหารมากขึ้น โดยเฉพาะในระดับองค์การบริหารส่วนตำบล เพราะการที่จะดำเนินการผลักดันนโยบายทางสังคมที่จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมและโดยเฉพาะในการพัฒนาเด็กและสตรีระดับพื้นฐานทางสังคมที่ใกล้ชิดกลุ่มที่มีความจำเป็นต่อการพัฒนาสังคมมากขึ้น เพราะสตรีมีลักษณะที่ละเอียดอ่อนที่จะสามารถสังเกตและเข้าใจในปัญหาความต้องการและการนำไปกำหนด

^{๓๘} พรเพ็ญ เพชรสุขศิริ, “โครงการศึกษาข้อคิดเห็นของผู้มีส่วนร่วมโดยตรงต่อการมีส่วนร่วมในการปกครองส่วนท้องถิ่นของสตรีในประเทศไทย: ศึกษากรณีองค์การบริหารส่วนตำบลใน ๔ จังหวัด ๔ ภาค”, รายงานการวิจัย, (โครงการวิจัยรัฐประศาสนศาสตร์: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๙), หน้า ๑๖๘ – ๑๘๓.

นโยบายที่เหมาะสมต่อเด็กและสตรีต่อไปและสังคมต้องตระหนักว่าการพัฒนาเด็กและสตรีเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาสังคมและชาติต่อไปในอนาคต

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีเป็นองค์ประกอบเฉพาะของสตรีเองที่น่าจะช่วยให้ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีเพิ่มขึ้น ปัจจัยเหล่านี้เป็นปัจจัยเชิงสมมติที่ได้สังเคราะห์มาจากวรรณกรรมที่ได้ทบทวนไปแล้ว โดยสามารถจำแนกได้ เป็น ๓ กลุ่มใหญ่ๆ คือทั้งผู้วิจัยได้เลือกปัจจัยที่สำคัญๆ มาเป็นตัวอย่างเป็นประกอบไปด้วยได้แก่

๑. ปัจจัยส่วนบุคคล คือ ปัจจัยที่เป็นคุณลักษณะตัวของสตรี ได้แก่ อายุ การศึกษารายได้ อาชีพ

๒. ปัจจัยทางด้านการเมือง ได้แก่

๒.๑ ความรู้ทางด้านการเมืองของสตรี หมายถึง ความสามารถของสตรีในการที่มีความเข้าใจและอธิบายปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้น

๒.๒ ความสำเร็จในหน้าที่ทางการเมืองของสตรีหมายถึง การตระหนักและแสดงออกด้านการเมืองตามสิทธิที่ตนมีอยู่

๒.๓ การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองของสตรี หมายถึง ระดับการติดตามข่าวสารทางการเมืองของสตรี

๓. ปัจจัยทางด้านสังคมและวัฒนธรรม ได้แก่

๓.๑ การที่สตรีเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม ได้แก่ การที่สตรีเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มสหกรณ์ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเกษตรกร กลุ่มผลิตสินค้าชุมชนต่างๆ

๓.๒ การรับรู้บทบาททางสังคมคาดหวังของสตรี หมายถึง การตระหนักถึงสิ่งที่สตรีควรแสดงออกภายใต้บรรทัดฐานของสังคม

๓.๓ ความรู้สึกเป็นชุมชนของสตรี คือ การที่สตรีมีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่มีความต้องการที่จะทำในสิ่งที่มีประโยชน์ต่อชุมชนของตนเอง

๓.๔ การสนับสนุนครอบครัว ได้แก่ การที่ครอบครัวของสตรีให้ความร่วมมือและความช่วยเหลือทั้งทางกายและทางจิตแก่สตรีในการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง

ปัญหาระดับปัจเจกที่กระทบต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีซึ่งตรงกันข้ามกับปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีปัญหาเฉพาะที่กระทบต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีเป็นองค์ประกอบที่ขัดขวางเบียดบัง ลดทอนการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีทำให้ระดับการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีลดลง ส่งผลทางลบต่อการมีส่วนร่วมของสตรีปัญหาเหล่านี้สามารถจำแนกออกได้เป็น ๓ กลุ่มใหญ่ๆ คือ

๑. ปัญหาส่วนบุคคล

๒. ปัญหาด้านการเมือง

๓. ปัญหาด้านสังคมและวัฒนธรรม

สภาพแวดล้อมหรือปัจจัยภายนอกของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีว่า หมายถึง ปัจจัยภายนอกที่อยู่ล้อมรอบตัวสตรีโดยอยู่นอกเหนือจากการควบคุมของสตรี ปัจจัยเหล่านี้ นอกจากจะส่งผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีแล้วยังได้รับผลกระทบจากมีส่วนร่วมของสตรีด้วยเช่นกัน ซึ่งมีหลายปัจจัยเป็นองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องได้แก่

๑. บรรยายภาพทางการเมือง หมายถึง ความรู้สึกและการแสดงออกทั่วไปของตัวแสดงทางการเมือง เช่น นักการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ และประชาชน

๒. โครงการสร้างสถาบันขององค์การทางการเมือง หมายถึง โครงการสร้างของกฎระเบียบต่างๆทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการที่สร้างขึ้นโดยองค์การทางการเมือง

๓. เสถียรภาพทางการเมือง ได้แก่ แนวโน้มที่ฝ่ายบริหารจะสามารถทำงานได้ตลอดวาระการทำงานและความถี่ของการเปลี่ยนแปลงของผู้ที่เข้ามาเกี่ยวข้องผู้ที่เข้ามาดำรงตำแหน่งในฝ่ายบริหาร

๔. วัฒนธรรมทางการเมือง ได้แก่ ขนบธรรมเนียมประเพณี ทักษะ ค่านิยม ความเชื่อทางการเมืองของบุคคลที่มีต่อการเมืองที่ได้รับการปลูกฝัง อบรม และถ่ายทอดสืบต่อกันมาในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งมีผลกระทบต่อแบบแผนพฤติกรรมของบุคคลที่มีต่อระบบการเมืองและองค์ประกอบทางการเมือง

๕. สภาพทางเศรษฐกิจ หมายถึง สภาพโดยทั่วไปของการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการของประเทศ

๖. ลักษณะของสังคม หมายถึง สภาพความเป็นอยู่โดยทั่วไปของคนในชุมชน

๗. วัฒนธรรมของสังคม หมายถึง แบบแผนของการกระทำหรือแบบอย่างการดำเนินชีวิตที่กลุ่มสร้างขึ้นมาเพื่อใช้ในการดำเนินชีวิตร่วมกันได้อย่างผสมผสานและถาวร โดยมีการถ่ายทอดไปอีกกลุ่มหนึ่งได้

ดังนั้นจากการที่อธิบายมาทั้งหมดจึงสรุปแนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรี ซึ่งเน้นที่การส่งเสริมคุณสมบัติส่วนบุคคลของสตรีให้พร้อมที่จะสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับการปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับสูงต่อไป

๑. ส่งเสริมการร่วมกลุ่มทางการเมือง เมื่อสังคมใดๆ มีกลุ่มทางการเมืองที่เป็นทางการ และ กลุ่มนั้นได้ดำเนินกิจกรรมทางการเมืองอยู่อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งสมาชิกกลุ่มที่ได้รับการเลือกตั้งแล้วจำนวนมาก กลุ่มทางการเมืองนั้นจะมีอิทธิพลอย่างมากต่อการได้หรือไม่ได้รับการเลือกตั้งของสตรี

๒. ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายทางสังคม หากสตรีได้รับการส่งเสริมให้มีเครือข่ายสตรีก็จะมีโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรและข้อมูลที่สำคัญต่อการได้รับเลือกตั้งเข้าไปบริหารจัดการระดับท้องถิ่นได้

๓. ส่งเสริมการเข้ากลุ่มทางสังคม การส่งเสริมการเข้ากลุ่มทางสังคมนั้น นับได้ว่าเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในสังคมที่มีการกีดกันหรือไม่เปิดโอกาสให้สตรี กลุ่มทางสังคมจะเป็นที่ซึ่งสตรีสามารถแสดงออกได้ซึ่งความสามารถในด้านต่างๆและภาวะผู้นำ ซึ่งจะช่วยให้เกิดการยอมรับจากสมาชิกกลุ่มทางสังคมนั้นๆ ซึ่งเท่ากับว่าส่วนหนึ่งของสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะที่ยอมรับสตรีมากขึ้น

๔. ส่งเสริมให้การศึกษาความรู้ การส่งเสริมการศึกษามีความรู้เฉพาะจะทำให้สตรีมีความสมรรถนะที่สูงขึ้น สามารถดำเนินการแก้ปัญหาให้แก่ชุมชนได้มากขึ้น ซึ่งจะทำให้ได้รับการยอมรับจากชาวบ้านมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้การมีแต่เพียงวุฒิการศึกษาที่เป็นทางการนั้นไม่เพียงพอ

สตรีจะต้องมีความรู้ในด้านที่จำเป็นต่อการทำงานให้แก่ชุมชนอีกด้วย ซึ่งความรู้ตรงนี้เองที่ต้องได้รับมาจากการเรียนรู้ผ่านทางประสบการณ์โดยตรง

๕. ส่งเสริมความพร้อมในการให้ความช่วยเหลือชาวบ้าน การส่งเสริมการมีความพร้อมในการให้ความช่วยเหลือชาวบ้านจะเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้สตรีได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองสูงขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับท้องถิ่น ที่มีลักษณะด้านเศรษฐกิจเป็นแบบที่พึ่งพาเกษตรกรรมเพราะในท้องถิ่นเช่นนี้ ความคาดหวังของชาวบ้านต่อผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือผู้ที่มุ่งหวังจะดำรงตำแหน่งทางการเมืองจะอยู่ที่ความสามารถในการให้ความช่วยเหลือชาวบ้านได้

๖. ส่งเสริมความสามารถในการพัฒนา ถ้าหากสภาพเศรษฐกิจของสังคมมีลักษณะพึ่งพาอุตสาหกรรมมาก รายได้ของคนในท้องถิ่นส่วนมากผูกโยงกับอุตสาหกรรม แนวทางการส่งเสริมที่มีความสำคัญแบบพิเศษก็คือ การส่งเสริมความสามารถในการพัฒนาสตรี เพราะในสังคมที่มีลักษณะเช่นนี้ กิจกรรมทางเศรษฐกิจจะเป็นปัจจัยหลักที่จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกผู้ที่จะเข้ามาดำรงตำแหน่งเป็นผู้แทนของเขาในการปกครองส่วนท้องถิ่น

การที่สตรีเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นมีการปลูกฝังสืบต่อกันมาเป็นทอดๆ ตั้งแต่อดีตทำให้การเกิดยึดมั่นจนเป็นชนบประเพณีที่พึงประสงค์ของสังคมไทย ไม่น่าแปลกใจว่าทำไมระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีจึงมีได้มีมากเท่าที่ควรแม้ว่าสังคมไทยจะก้าวมาสู่สังคมประชาธิปไตยที่ประชาชนทุกเพศต่างมีสิทธิเท่าเทียมกันในการทางการเมืองการปกครองแล้วก็ตาม และยังพบอีกว่าความเชื่อมีผลมากต่อบทบาททางสังคมของหญิงชายในชนบทภาคเหนือ เพราะความเชื่อมีรากฐานมาจากศาสนา วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี การขัดเกลาทางสังคมผ่านเรื่องความเชื่อผ่านครอบครัวและชุมชนโดยถ่ายทอดในลักษณะการบอกเล่า การประพฤติปฏิบัติเป็นแบบอย่าง แต่ในขณะเดียวกันการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจก็มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ค่านิยม ความคิด ความเชื่อจึงส่งผลกระทบต่อระบบความเชื่อของคนในชุมชนโดยรวมความเชื่อที่เกี่ยวกับบทบาทของหญิงชาย ในครอบครัวและชุมชน จึงเปลี่ยนแปลงไปตามความเหมาะสมกับสภาพการดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบัน^{๓๙}

การที่สตรีเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมีคุณูปการต่อระบบการเมือง และสังคมโดยรวม ในงานของการเพิ่มประสิทธิภาพทางการเมืองที่จะได้จากมุมมองความรู้ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ที่แตกต่างทำให้การพัฒนาในรูปแบบการพัฒนาที่มีความหลากหลายเนื่องจากสตรีจะสะท้อนความต้องการที่แตกต่างของเพศหญิงที่ควรจะมีการให้ความสนใจเป็นพิเศษและการทำให้ระบอบประชาธิปไตยเข้มแข็งขึ้น เพราะการเข้ามามีส่วนร่วมตัดสินใจทางการเมืองของสตรีเป็นการทำให้กลุ่มคนในสังคมได้มีส่วนในการปกครอง นอกจากนี้ในแง่ของกฎหมายการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีเป็นสิ่งที่สำคัญที่เป็นหลักประกันว่าจะมีการวางนโยบายและออกกฎหมายรวมทั้งข้อบังคับใช้กฎหมายที่คุ้มครองและส่งเสริมสิทธิมนุษยชนสตรี แม้ในอดีตที่ผ่านมาสภาพการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีจะอยู่ในระดับต่ำเพราะความเชื่อและค่านิยมของสังคมต่อ

^{๓๙} วันวิสาข์ โกมลกระหนก, “ความเชื่อที่มีต่อบทบาทของสังคมหญิง-ชาย ในชนบทภาคเหนือ”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๙), หน้า ๑๘๘.

ความสัมพันธ์ระหว่างเพศชายและเพศหญิงยังคงยึดถือให้เพศชายเป็นใหญ่ อย่างไรก็ตามเมื่อปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมโดยเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจและสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไปรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างหญิงและชายก็มีวิวัฒนาการตามมาด้วยตัวอย่างเช่น การที่สตรีมีโอกาสด้านการศึกษาและเข้ามามีส่วนร่วมเป็นกำลังแรงงานในตลาดแรงงานเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ทำให้บทบาทดั้งเดิมของผู้หญิงและชายค่อยๆ คลายชัดเจลง อย่างไรก็ตามประเด็นที่น่าสนใจคือ แม้ว่าบทบาทของผู้หญิงนั้นมิได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างเท่าเทียมกัน การเหลื่อมล้ำกันของบทบาทและทัศนคตินั้นนำมาซึ่งการไม่ยอมรับและการต่อต้านการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในสังคมต่างๆ ทั้งเปิดเผยและไม่เปิดเผยนอกจากนี้ผู้หญิงต้องเผชิญกับอุปสรรคเชิงวัฒนธรรมและโครงสร้างทางสังคมหลายประการที่จะมีส่วนร่วมทางการเมืองเช่น^{๔๐}

- ๑.เจตคติและการเลือกปฏิบัติ
- ๒.ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างหญิงชายที่ไม่เท่าเทียมกันในครอบครัว
- ๓.การกำหนดให้ผู้ชายเป็นหัวหน้าครอบครัวทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง
- ๔.ความรับผิดชอบภายในบ้านและการดูแลลูก
- ๕.การขาดประสบการณ์ในกิจการสาธารณะ
- ๖.การขาดแบบอย่างและสนับสนุนของผู้หญิงที่อยู่ในอำนาจ
๗. ความกลัวความรุนแรง การคุกคาม การวิพากษ์วิจารณ์ และการถูกหย่าขาดจากสามี
๘. วัฒนธรรมของการเผชิญหน้าทางการเมืองที่สร้างผู้ชาย และผู้แพ้
๙. การเลือกปฏิบัติต่อผู้หญิง
- ๑๐.ค่าใช้จ่ายในการลงสมัครรับเลือกตั้งและการอยู่ในตำแหน่งสูง
- ๑๑.การขาดการศึกษาและประสบการณ์

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของผู้นำสตรีในการพัฒนาชุมชน ประกอบด้วย^{๔๑}

๑.ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของผู้นำสตรีในการพัฒนาชุมชน ได้แก่ สถานภาพในชุมชน ระดับการครองชีพ อำนาจการตัดสินใจในครอบครัว การรับข่าวสารด้านการพัฒนาชุมชน การติดต่อสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงของรัฐ การได้รับการยอมรับจากผู้นำที่เป็นทางการ ความรู้ความเข้าใจในหลักการพัฒนาชุมชนและเจตคติที่มีต่อการมีส่วนร่วมของสตรีในการพัฒนาชุมชน ส่วนปัจจัยที่ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของผู้นำสตรีในการพัฒนาชุมชน ได้แก่ วัย สถานภาพ การสมรส และผู้ที่เป็นภาระในครอบครัว

๒. การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของผู้นำสตรีในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาต่างกัน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

^{๔๐} วีระดา สมสวัสดิ์, “ครอบครัววัฒนธรรมและศาสนา: อุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้หญิง”, (กรุงเทพมหานคร: คำบรรยายสิทธิมนุษยชน, ๒๕๔๖), หน้า ๑๖.

^{๔๑} สราญ จิตมานะ, “ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของผู้นำสตรีในการพัฒนาชุมชน”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๓๗), บทคัดย่อ.

๓. ผู้นำสตรีในการวิจัย มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ในด้านการร่วมดำเนินกิจกรรม การพัฒนามากที่สุด และรองลงมาคือการศึกษาชุมชน การติดตามประเมินผล การพัฒนาชุมชน และการวางแผนพัฒนาชุมชนตามลำดับ

ส่วนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีในระดับการปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทยไว้ว่าสำหรับผู้มีส่วนร่วมโดยตรงต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองท้องถิ่นของสตรี ได้แก่กลุ่มผู้บริหารและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำสตรี หรือผู้นำองค์กรสตรีในชุมชน ผู้นำชุมชน และกลุ่มเป้าหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยสัมภาษณ์ผู้มีส่วนร่วมโดยตรงเหล่านั้นใน อบต.ที่กล่าวไปแล้วข้างต้นแต่ละเขตพื้นที่ ๑๐-๑๑ คน รวมผู้ที่ถูกสัมภาษณ์ทั้งสิ้น ๒๐๑ คน (เป็นหญิง ๑๓๖ คน เป็นชาย ๖๕ คน) การเก็บข้อมูลใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured) เทคนิคที่ใช้ในการสัมภาษณ์คือเทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) ผลการศึกษาได้จากการวิเคราะห์ ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านการเมือง ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรมของกรณีศึกษา จังหวัดทั้ง ๔ และการวิเคราะห์ความเหมาะสม (Fit) ของปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสตรีในสามมิติ (มิติการเมือง มิติสังคม และมิติเศรษฐกิจ) จากมิติทั้งสามนี้เราสามารถจะกำหนดปัจจัยที่เหมาะสมกับการมีส่วนร่วมในการปกครองส่วนท้องถิ่นภายใต้ลักษณะหรือเงื่อนไขเหล่านั้นได้ กล่าวคือ ๑. สังคมที่มีกลุ่มทางการเมืองที่ชัดเจน ปัจจัยที่เหมาะสม ได้แก่ การเข้าร่วมกลุ่มทางสังคม ๒. สังคมที่ไม่มีกลุ่มการเมืองที่ชัดเจน ปัจจัยที่เหมาะสม ได้แก่ การมีเครือข่าย ๓. สังคมที่เปิดโอกาสให้สตรี ปัจจัยที่เหมาะสม ได้แก่การมีความสามารถในการให้ความช่วยเหลือชาวบ้าน สังคมที่พึ่งพาอุตสาหกรรม ปัจจัยที่เหมาะสม ได้แก่ การมีความสามารถในการพัฒนา งานวิจัยนี้เสนอแนะแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรี ๖. แนวทาง ซึ่งเน้นที่การส่งเสริมคุณสมบัติส่วนบุคคลของสตรีให้พร้อมที่จะสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นในระดับสูง (ลงสมัครรับเลือกตั้งและดำรงตำแหน่งทางการเมือง) ได้แก่ ๑. ส่งเสริมการรวมกลุ่มทางการเมือง ส่งเสริมการเข้ากลุ่มทางสังคม ๒. ส่งเสริมการสร้างเครือข่าย ๓. ส่งเสริมการให้การศึกษาความรู้ ๔. ส่งเสริมความพร้อมในการให้ความช่วยเหลือชาวบ้านและ ๕. ส่งเสริมการเข้ากลุ่มทางสังคม (สตรีท่าสายลวด)^{๔๒}

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีในปัจจุบันได้เปิดโอกาสให้ผู้หญิงเข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมืองมากขึ้น สตรีควรจะใช้โอกาสนี้พัฒนาตนเองพัฒนาศักยภาพให้เท่าเทียมกับผู้ชาย และควรพัฒนาการศึกษา วิชาชีพ ประสบการณ์ การเข้าร่วมกิจกรรม การเรียนรู้ทางสังคมและการสร้างองค์การเครือข่ายสตรีให้มีความเข้มแข็งมากขึ้น ความสำคัญในการสร้างสังคมไทยที่เสมอภาค คนในสังคมยอมรับถึงบทบาทการมีส่วนร่วมทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง

^{๔๒} พรเพ็ญ เพชรสุขศิริ, “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีในระดับการปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย”, การจัดการภาครัฐและภาคเอกชน, ปีที่ ๑๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม ๒๕๕๐): ๓๙.

อย่างเท่าเทียมกัน มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น สตรีมีความมั่นใจมีความพร้อม และมีศักยภาพในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง

จากแนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วมทางการเมืองและผลการศึกษาของนักวิชาการต่างๆ ผู้วิจัยได้กรอบแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง เพื่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของสตรีในเขตเทศบาลตำบลวังผาง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน โดยมีแนวคิดหลักที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ตามตารางที่ ๒.๙ ดังต่อไปนี้

ตาราง ๒.๙ แนวคิดหลักที่นักวิชาการและนักวิจัยทำการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรี

นักวิชาการหรือนักวิจัย	แนวคิดหลัก
พรเพ็ญ เพชรสุขศิริ , (๒๕๔๙, หน้า ๑๖๘-๑๘๓)	ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรี แนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของสตรี
วันวิสาข์ โกมลกระหนก, (๒๕๓๙, หน้า ๑๘๘)	๑. ความเชื่อที่มีต่อบทบาทของสังคมหญิง - ชาย ในชนบทภาคเหนือ ๒. การเปลี่ยนแปลงตามความเหมาะสมกับสภาพการดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบัน
วีระดา สมสวัสดิ์, (๒๕๔๖, หน้า ๑๖)	การมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีต้องเผชิญกับอุปสรรคเชิงวัฒนธรรมและโครงสร้างทางสังคมหลายประการ
สำราญ จิตมานะ, (๒๕๓๗, บทคัดย่อ หน้า ๔)	๑. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของผู้นำสตรี สถานภาพในชุมชน การได้รับการยอมรับจากผู้นำที่เป็นทางการและปัจจัยที่ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของผู้นำสตรี ๒. ผู้นำสตรีในหมู่บ้านระดับการพัฒนาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ๓. ผู้นำสตรีในการวิจัย ในด้านการร่วมดำเนินกิจกรรมการและการติดตามประเมินผล

๒.๔. แนวคิดเกี่ยวกับหลักการบริหารนิยธรรม

หลักธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญ ฝ่ายเดียวสำหรับหมู่ชนหรือผู้บริหารบ้านเมือง

๒.๔.๑ ความหมายเกี่ยวกับหลักการบริหารนิยธรรม

หลักธรรมที่ทำให้เกิดความสมานฉันท์ สามัคคีปรองดองรักใคร่กัน และการร่วมมือร่วมใจ ช่วยกันคิดช่วยกันทำหรืออยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ได้มีนักวิชาการให้ความหมายของหลักอภิปรานิยธรรมดังนี้

นักวิชาการได้ให้ความหมายของอภิปรานิยธรรมว่า “เป็นธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียวสำหรับหมู่ชนหรือผู้บริหารบ้านเมือง”^{๓๓} คือการถือธรรมเป็นใหญ่ ธรรมที่เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียวไม่มีเสื่อมเลย ซึ่งสอดคล้องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ที่สะท้อนให้เห็นในเรื่องความสามัคคีได้ดีที่สุดคือหลักอภิปรานิยธรรม ธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว สำหรับหมู่ชนหรือผู้บริหารบ้านเมือง มี ๗ ประการ คือ^{๓๔}

- ๑) หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ ประชุมกันมากครั้ง
  - ๒) พรอมเพรียงกันประชุม พรอมเพรียงกันเลิกประชุม พรอมเพรียงกันทำกิจที่จะพึงทำ
  - ๓) ไม่บัญญัติสิ่งที่มีไต่บัญญัติไว้ (อันขัดต่อหลักการเดิม) ไม่ล้มล้างสิ่งบัญญัติไว้ถือปฏิบัติ
- มันตามวัชชีธรรมที่วางไว้เดิม

๔) สักการะ เคารพ นับถือ บูชาเจ้าวัชชีผู้มีพระชนมายุมากของชาววัชชี และสำคัญถ้อยคำของท่านเหล่านั้นว่าเป็นสิ่งควรรับฟัง

๕) ไม่ฉุดคร่าขึ้นใจกุลสตรี หรือกุมารี ให้อยู่ร่วมด้วย

๖) สักการะ เคารพ นับถือบูชาเจดีย์ในแคว้นวัชชีของชาววัชชีทั้งในเมือง และนอกเมือง และไม่ละเลยการบูชาอันชอบธรรมที่เคยให้เคยกระทำต่อเจดีย์เหล่านั้นให้เสื่อมสูญไป

๗) จัดการรักษาคุ่มครอง ปองกันพระอรหันต์ทั้งหลายโดยชอบธรรมด้วยตั้งใจว่าทำอย่างไรพระอรหันต์ที่ยังไม่มาพึงมาสู่แคว้นของเรา ท่านที่มาแล้วพึงอยู่อย่างผาสุกในแคว้น

หลักอภิปรานิยธรรม ๗ ประการนี้ พระพุทธเจ้าตรัสแสดงแก่เจ้าวัชชีทั้งหลาย ผู้ปกครองรัฐโดยระบอบสามัคคีธรรม ซึ่งรัฐคูเรียยอมรับว่าเมื่อชาววัชชียังปฏิบัติตามหลักธรรมนี้จะเอาชนะด้วยการรบไม่ได้ นอกจากจะใช้การเกลี้ยกล่อมหรือยุยงให้ แตกความสามัคคีกันสอดคล้องกับหลักอภิปรานิยธรรม หมายถึง ธรรมที่ทำให้เกิดความเจริญทั้งส่วนตนและส่วนร่วมหรือความสามัคคีของหมู่คณะ และการเคารพนับถือซึ่งกันและกัน ประกอบด้วย^{๓๕}

๑. หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ การอยู่ร่วมกัน การทำงานร่วมกันของคนในสังคมจะต้องมีการพบปะ ประชุมปรึกษาหารือกันสม่ำเสมอ เพื่อแก้ไขปัญหาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกัน

^{๓๓} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๒๐, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัท สหธรรมิกจำกัด, ๒๕๕๔), หน้า ๒๑๑.

^{๓๔} นางสาวสุพัตรา ภาควิวัฒน์, “การศึกษาทัศนะของข้าราชการที่มีต่อการฝึกกอบบรม ตามโครงการฝึกกอบบรมเพื่อปลูกจิตสำนึกข้าราชการตามรอยพระยุคลบาท” **วิทยานิพนธ์ หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย๒๕๕๗), หน้า ๑๒๐.

^{๓๕} มา ศี ก ษ า กั ม มั ฐ ฐ า น กั น กั อ น , **อ ป ริ ห า นิ ย ธ ร ม ๗**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://sites.google.com/site/samatinimipeti/xpri-ha-niy-thrrm-7>, [๒๙ กันยายน ๒๕๕๖].

และกัน ยอมรับในเหตุผลที่ถูกต้องที่เป็นประโยชน์เพื่อความเข้าใจที่ดีต่อกันยอมรับในเหตุผลที่ถูกต้องที่เป็นประโยชน์เพื่อความเข้าใจที่ดีต่อกันของทุกคนซึ่งความเจริญ ไม่เกิดความเสื่อมในทุกกรณี เช่น ในครอบครัว พ่อ แม่ ลูก มีอะไรพูดกันปรึกษากัน ลูกก็จะอบอุ่น ปัญหาลูกไปติดยาเสพติดก็จะมีเกิดขึ้น ในสถานที่ทำงาน หัวหน้ามีการประชุมปรึกษากับผู้ร่วมงานทุกครั้งที่งานก็จะราบรื่นหากมีข้อผิดพลาดทุกคนก็จะยอมรับในสิ่งที่เกิดขึ้น

๒. พรอมเพริยกันประชุม เลิกประชุมและกระทำการที่ควรทำเพื่อให้เกิดความยุติธรรมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของหมู่คนที่อยู่ร่วมกันไม่กินแหนงแคลงใจกัน จะทำงานอะไรก็สำเร็จได้ เช่นในครอบครัวมีอะไรปรึกษากันหรือกันก็ต้องอยู่พร้อมๆ กัน เพื่อทุกคนจะได้ยอมรับในสิ่งที่กำลังไปด้วยความเต็มใจ

๓. ไม่บัญญัติสิ่งที่ยังไม่ได้บัญญัติและไม่เลิกสิ่งที่ยังบัญญัติไว้แล้ว เช่น บ้านเมืองจะสงบสุขได้ทุกคนจะต้องบัญญัติและไม่ล้มเลิก ระเบียบกฎเกณฑ์ต่างๆ ของคณะและสังคมตามความพอใจของตนหรือของกลุ่มโดยไม่คำนึงถึงความถูกต้อง ตัวอย่าง เช่น นักเรียนจะต้องแต่งเครื่องแบบของโรงเรียนเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย จะแต่งกายตามใจตนเองไม่ได้

๔. เคารพนับถือผู้ใหญ่การเคารพและรับฟังคำสั่งสอนของผู้ใหญ่ถือว่าเป็นสิ่งที่ดีเพราะผู้ใหญ่เกิดก่อนผ่านประสบการณ์มากกว่าประกอบกับการอยู่ร่วมกันในสังคมต้องมีผู้นำ ถ้าเราให้การเคารพและเชื่อฟังผู้นำสังคมก็จะไม่วุ่นวาย เช่น ลูกเชื่อฟัง พ่อ แม่ ก็จะเป็นคนดีได้เพราะไม่มีพ่อแม่คนไหน อยากให้ลูกตัวเองชั่ว

๕. ไม่ข่มเหงล่วงเกินสตรี สตรีถือว่าเป็นเพศแม่ เป็นเพศที่อ่อนแอ บุรุษควรให้เกียรติให้การยกย่อง ปกป้องไม่ให้ใครละเมิดสิทธิหรือข่มเหงรังแก ถ้าสังคมใดๆ ผู้หญิงถูกกดขี่ข่มขืนมากๆ ความเสื่อมก็จะเกิดกับสังคมนั้น

๖. สักการะเคารพเจดีย์ หมายถึงการให้ความเคารพและปกป้องรักษาปูชนียสถานที่สำคัญในศาสนา เพื่อจะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของกลุ่มคนในหมู่คณะที่อยู่ร่วมกันและระลึกถึงกัน เช่น การเคารพพระปฐมเจดีย์

๗. ให้การอารักขาคัมภีร์อันชอบธรรมแก่พระอรหันต์ คือ การคุ้มครองบรรพชิตซึ่งเป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาให้คงอยู่ตลอดไป เช่น การทำบุญด้วยปัจจัย ๔ เป็นต้น

อปริหานิยธรรมมีความหมาย ว่าเป็นธรรมไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม เป็นไปเพื่อความความเจริญฝ่ายเดียว ชื่อว่า อปริหานิยธรรม^{๔๖} โดยมีความสอดคล้องหลักอปริหานิยธรรม เป็นธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียวสำหรับหมู่ชนหรือผู้บริหารบ้านเมืองดังนี้^{๔๗}

^{๔๖} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, สารานุกรมพระพุทธศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๓๑.

^{๔๗} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๒๐, , หน้า ๒๑๑.

๑. หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์
  ๒. พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกกิจกรรมที่ควรทำ
  ๓. ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ ไม่ลบล้างสิ่งบัญญัติไว้
  ๔. ท่านใดเป็นใหญ่ในชุมชน ควรเคารพถือท่านเหล่านั้น เห็นถ้อยคำของท่านว่าเป็นสิ่งอันควรรับฟัง
  ๕. บรรดากุลสตรี กุลกุมารีให้อยู่ดีโดยมีอุกขมเหง หรืออุตุคร่า
  ๖. เคารพสักการบูชาเจดีย์
  ๗. จัดให้อารักขา คุ่มครอง ป้องกันอันชอบธรรมแก่พระอรหันต์ทั้งหลาย
- สรุปได้ว่าหลักอภิธานิยธรรม หมายถึง ธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความไม่รู้จักเสื่อมเป็นเหตุที่ตั้งแห่งความสามัคคี เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว นำความสุขความเจริญมาสู่หมู่คณะแบ่งเป็นสองคือหลักอภิธานิยธรรมสำหรับคฤหัสถ์ครองเรือนและอภิธานิยธรรมสำหรับบรรพชิต
- จากแนวคิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองและผลการศึกษาของนักวิชาการต่างๆ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ประมวลความหมายเกี่ยวกับหลักอภิธานิยธรรมเพื่อนำมาใช้ในการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของสตรีในเขตเทศบาลตำบลวังผาง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน โดยมีแนวคิดหลักที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ตามตารางที่ ๒.๗ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๒.๑๐ แนวคิดหลักที่นักวิชาการและนักวิจัยทำการศึกษาความหมายเกี่ยวกับหลักอภิธานิยธรรม

นักวิชาการหรือนักวิจัย	แนวคิดหลัก
พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), (๒๕๕๔, หน้า ๒๑๑) สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, (๒๕๓๙, หน้า ๓๑)	เป็นธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว
นางสาวสุพัตรา ภาควัยวิวัฒน์, (๒๕๔๗, หน้า ๑๒๐) พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), (๒๕๕๔, หน้า ๒๑๑)	๑. หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ ประชุมกันมากครั้ง ๒. พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่จะพึงทำ ๓. ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ (อันขัดต่อหลักการเดิม)ไม่ล้มล้างสิ่งบัญญัติไว้ถือปฏิบัติมั่นตามวัชชีธรรมที่วางไว้เดิม ๔. สักการะ เคารพ นับถือ บูชาเจ้าวัชชีผู้มีพระชนมายุมากของชาววัชชี ๕. ไม่อุตุคร่าขึ้นใจกุลสตรีหรือกุมารี ให้อยู่ร่วมด้วย ๖. สักการะ เคารพ นับถือบูชาเจดีย์ในแคว้นวัชชีของชาววัชชี

	และไมละเลยการบูชาอันชอบธรรมที่เคยให้เคยกระทำต่อเจดีย์เหล่านั้นให้เสื่อมสูญไป ๗. จัดการรักษา คัมภีร์ ปกป้องพระอรหันต์ทั้งหลายโดยชอบธรรม
มาศีกษากัมมัฏฐานกันก่อน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : https://sites.google.com	หลักอปริหานิยธรรม หมายถึง ธรรมที่ทำให้เกิดความเจริญทั้งส่วนตนและส่วนร่วม

๒.๔.๒ หลักอปริหานิยธรรม

หลักอปริหานิยธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท เป็นหลักธรรมที่ทำให้เกิดความสมานฉันท์สามัคคีปรองดองกันรักใคร่กัน และการร่วมมือร่วมใจกันคิด ช่วยกันทำหรืออยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ซึ่งจะนำไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการบริหารบ้านเมืองต้องนำหลักอปริหานิยธรรมไปประยุกต์ใช้

นักวิชาการได้อธิบายแนวคิดเกี่ยวกับอปริหานิยธรรม ไว้ว่า หลักธรรมที่ก่อให้เกิดความสามัคคีที่กล่าวไว้ในพระพุทธศาสนาเถรวาท อีกข้อที่ครอบคลุมการปฏิบัติสามัคคีธรรมทั้งทางกายวาจาและจิตใจ ได้อย่างดีที่สุดประการหนึ่งก็คือหลักอปริหานิยธรรม ๗ ประการโดยแยกออกเป็น ๒ หมวดตามเพศบรรพชิตและฆราวาส ดังนี้^{๔๘}

ก) หลักอปริหานิยธรรม ๗ ประการ สำหรับบรรพชิต ได้แก่

๑) หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ หมายความว่า ธรรมดาคนเราต้องอยู่ร่วมกันเป็นหมวดเป็นหมู่เป็นคณะ จะอยู่ตามลำพังไม่ได้ หมู่คณะจะเจริญอยู่ได้ ก็เพราะอาศัยการติดต่อกันไปมาหาสู่กัน มีเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงอย่างไร รู้ทั่วถึงกันหรือเมื่อมีกรณีเรื่องที่จะต้องทำเกิดขึ้น ผู้เป็นใหญ่ในหมู่จะต้อง เรียกประชุมปรึกษาหารือกันเพื่อความเจริญและความพร้อมเพรียงของหมู่ และผู้น้อยที่นับเนื่องในหมู่ ก็ต้องหมั่นเข้าประชุมตามวาระที่ถูกเรียกประชุม จึงจะมีความเจริญและพร้อมเพรียงกัน

๒) พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่สงฆ์จะต้องทำ หมายความว่า ในการประชุมนั้นย่อมมีกำหนดเวลา ทุกคนควรตรงต่อเวลา ไม่ใช่ต่างคนต่างเข้าหรือต่างคนต่างออกตามชอบใจซึ่งเป็นการเสียระเบียบ เสียมรรยาท อาจทำให้เวลาเมื่อเข้าประชุมแล้ว ต้องพร้อมเพรียงช่วยกันทำกิจที่สงฆ์จะต้องทำหมายความว่ากิจใดที่สงฆ์คือ หมู่ชนจะต้องทำร่วมกันด้วยกำลังกายหรือกำลังวาจาหรือกำลังความคิด ก็ต้องร่วมกันทำกิจนั้นช่วยกันทำ ช่วยกันพูด ช่วยกันคิดปรึกษาหารือกัน ช่วยแก้ไขสิ่งไม่ดีให้ดีขึ้นส่งเสริมสิ่งที่ดีให้ดียิ่งขึ้น

^{๔๘} พระครูนิกรสุนทรกิจ (สมพงษ์ นุ่มสกุล), “การศึกษาวิเคราะห์เรื่องความสามัคคีในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๓๐-๓๒.

ทำได้อย่างนี้ก็จะมีความเจริญ ความพร้อมเพรียงของชนทั้งปวงผู้เป็นหมู่ ยังความเจริญให้สำเร็จฯ” ด้วยว่าอันความพร้อมเพรียงนั้น ย่อมยังความเจริญให้สำเร็จหลาย

๓) ไม่บัญญัติสิ่งที่พระพุทเจ้าไม่ทรงบัญญัติไว้ ไม่ลบล้างสิ่งที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลายตามที่พระพุทเจ้าทรงบัญญัติไว้หมายความว่าศีลหรือสิกขาบทที่ทรงบัญญัติไว้สำหรับภิกษุ สามเณร อุบาสกอุบาสิกา ก็นับว่าพอดีพองามพอแก่ความปฏิบัติเพื่อขัดเกลากิเลสที่หยาบๆ บาปที่หนาๆ ตามสมควรแก่เพศบรรพชิตและเพศคฤหัสถ์อยู่แล้ว ไม่จำเป็นต้องบัญญัติเพิ่มเติมอีกเหมือนกฎหมายทางพระราชอาณาจักรที่ประกาศใช้ในสมัยหนึ่งๆ ก็พอสมควรอยู่แล้ว ใครๆ ไม่ควรบัญญัติเพิ่มเติมตามลำพังตนเป็นกฎหมายเถื่อนขึ้นอีกและสิกขาบททุกข้อที่ทรงบัญญัติไว้แล้ว ใครๆ ไม่พึงถอน คือไม่ตัดออกไม่ยกเลิกแม้บางข้ออาจไม่เหมาะแก่กาลสถานที่ภูมิประเทศ ก็มีพระพุทธานุญาตพิเศษไว้แล้ว จึงไม่จำเป็นต้องถอนสิกขาบทใดๆ ทั้งสิ้นเหมือนกฎหมายทางพระราชอาณาจักร ใครๆ ไม่พึงถอน เพราะถ้าต่างคนต่างเลิกถอนสิกขาบทที่ทรงบัญญัติไว้ตามความต้องการของตน ผลสุดท้ายก็ไม่มีอะไรเหลือเป็นหลักไว้ควบคุมหมู่ พระศาสนาที่ย่อมตั้งอยู่ไม่ได้ ต้องอันตรายไปเหมือนกฎหมายถ้าต่างคนต่างถอนทีละมาตรา สองมาตราไม่ช้าก็หมด ประเทศชาติบ้านเมืองไม่มีกฎหมายก็เหมือนบ้านเรือนไม่มีข้อไม่มีแป ก็มีแต่พินาศควรสมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบทตามที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้ หมายความว่าต้องมีความเคารพในพระวินัย สิกขาบททั้งปวง ถือสิกขาบทเป็นสิ่งสำคัญ สนใจศึกษาให้เข้าใจและปฏิบัติให้ถูกต้องไม่แก้ตัวว่ายังไม่รู้ไม่มั่งง่าย ไม่ดูหมิ่นว่าเรื่องเล็ก พระวินัยมิได้ยกเว้นโทษผู้ทำผิดแม้ไม่รู้เหมือนกฎหมายของบ้านเมือง ประชาชนทุกคนต้องเคารพ ต้องเข้าใจต้องรับรู้และปฏิบัติอย่าให้ผิดกฎหมายมิได้ยกเว้นโทษแก่ผู้ทำผิดแม้ไม่รู้เพราะถ้ายกเว้นแก่ผู้ไม่รู้แล้วก็ไม่มีใครสนใจที่จะรู้ มีแต่ทำผิดกันทั่วไป ฉะนั้นจึงต้องถือเป็นเรื่องสำคัญ ต้องศึกษาและปฏิบัติโดยดี

๔) ภิกษุเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ เป็นสังฆบิดรเป็นสังฆปริณายกเคารพนับถือภิกษุเหล่านั้น เห็นถ้อยคำของท่านว่าเป็นสิ่งอันควรรับฟัง หมายความว่าต้องเคารพไม่ฝ่าฝืนต่อท่าน เป็นธรรมชาติของคนที่อยู่รวมกันเป็นหมู่ เป็นวัด เป็นบ้านจนถึงเป็นประเทศ ถ้าไม่มีหัวหน้ามีแต่คนวางท่าเสมอกันไม่มีใครเคารพยำเกรงใครก็มีแต่ความเสื่อมความยุ่งยากลำบากการอยู่ร่วมกันคนที่เสมอกัน (ด้วยกิเลส) นำทุกข์มาให้”^{๔๙} ดังนี้ เพราะคนมีกิเลสกับคนมีกิเลส “เมื่อเอากิเลสมาใช้เป็นกำลังตัดกำลังคน ไม่มีใครยอมใคร ไม่มีผู้ใหญ่ ไม่มีผู้น้อย ไม่มีผู้นำ ไม่มีผู้ตาม ในที่สุดก็หมดกำลังพังพินาศไปด้วยกันเหมือนกองทัพบที่ไม่มีแม่ทัพจะไปสู้กับใครได้ ฉะนั้น ทุกหมู่ ทุกคณะ ทุกประเทศ จำต้องมีหัวหน้า จะขาดเสียมิได้ และผู้เป็นหัวหน้านั้นต้องไม่เป็นคนพาลเกรไม่เป็นคนโง่ คนพาลหรือคนโง่ ไม่ควรเป็นหัวหน้า”^{๕๐} เพราะหัวหน้าเป็นคนสำคัญหมู่ คณะ วัดหรือบ้านเมืองจะเสื่อมจะเจริญก็เพราะหัวหน้า คนโง่เป็นหัวหน้าก็พาวัดพาบ้านให้ฉิบหายเหมือนขุนโค่นาผู้โค่นโคโคโคใน

^{๔๙} พ.ธ. (ไทย) ๒๕/๓๑/๓๘

^{๕๐} พ.ชา. (ไทย) ๒๗/๓๑๓/๘๙

ฝูงทั้งหมดก็เดินคดตามกันฉันใด ในหมู่มนุษย์ก็เช่นเดียวกันเมื่อหัวหน้าประพฤติคดโกงเร ผู้ที่อยู่ร่วมหมู่ก็ประพฤติตามก็มีแต่ความเสื่อม ฉะนั้น ผู้เป็นหัวหน้าต้องเป็นคนดีที่มีความฉลาดสามารถองอาจกล้าหาญเมื่อได้หัวหน้าเป็นคนดีก็เป็นหน้าที่ของทุกคนที่อยู่ร่วมหมู่คณะ ร่วมวัด ร่วมบ้าน ร่วมเมืองต้องเคารพนับถือเชื่อฟังถ้อยคำของท่านผู้เป็นหัวหน้าหมู่คณะจึงจะเจริญมั่นคงอยู่ได้

๕) ไม่ลู่อ่านาจตัณหา คือ ความอยากที่เกิดขึ้น หมายความว่าไม่ทำ ไม่พูด ไม่คิดอะไรตามอำนาจของความอยาก ตัณหา คือ “ความทะยานอยาก แบ่งออกเป็น ๓ ประการ ได้แก่ กามตัณหา ภวตัณหา และวิภวตัณหา”^{๕๑}

๖) ยินดีอยู่ในเสนาสนะป่า หมายความว่าพอใจในที่นอนที่นั่งอันเงียบสงัดในป่า หรือเหมือนอยู่ในป่า เช่น วัดที่ไม่พลุกพล่านด้วยหมู่ชนหรือญาติ ศาเลา เรือนว่าง โคนไม้ที่เงียบเสียง ไม่มีใครรบกวน ก็ควรยินดีพอใจอยู่ในที่เช่นนั้น เมื่ออยู่ในที่สงัดเช่นนั้น ย่อมให้กายวิเวก สงัดทางกาย คือ ไม่คลุกคลีจับกลุ่มสรวลเสเฮฮา เมื่อได้กายวิเวกแล้วก็ย่อมได้ จิตตวิเวก สงัดจิต คือจิตย่อมสงบจากกามและจากอกุศลบาปธรรมทั้งหลายกลายเป็นสมาธิจิตหรือฌานจิต มีความสุขไม่อิงอาภิสเกิดขึ้น เป็นความสุขที่หวานใจยิ่งนักและจิตตวิเวกนั้นเป็นปัจจัยให้ได้อุปวิเวกสังขตอุปวิเวก คือ “หมดจดจากกิเลสอันเป็นเหตุทุกข์ทั้งปวง”

๗) ตั้งสติระลึกไว้ในใจว่า “เพื่อนพรหมจารีทั้งหลายผู้มีศีลงดงามซึ่งยังไม่มาขอให้มาที่มาแล้ว ขอให้อยู่ผาสุก”^{๕๒} หมายความว่า “ให้มีจิตใจเอื้อเพื่อโอบเอื้ออารี ไม่หวังที่อยู่ไม่กีดกัน คนดีมีศีลมีธรรมให้ตั้งใจต้อนรับผู้มีศีล มีศรัทธา ให้อยู่ร่วมหมู่ ร่วมวัด ร่วมบ้าน ร่วมงานตามควรแก่ภาวะและให้แผ่เมตตาต่อผู้ที่มาอยู่ร่วมกันว่า ขอให้อยู่เย็นเป็นสุขอย่าอยู่ร้อนนอนทุกข์เลย ทั้งนี้เพื่อมิให้เกิดความคิดริษยาติดผู้ที่อยู่ร่วมกันเพราะถ้าเกิดริษยากันแล้วก็จะมีความเสื่อมความฉิบหายได้ ในพระธรรมภาษิตว่า อรติ โลกนาสิก้า ความริษยา ทำโลกให้ฉิบหาย แต่ตรงกันข้าม ถ้ามีเมตตาต่อกัน ก็ย่อมจะค้าประกันโลกไว้ให้เจริญสืบไปได้” ผู้อยู่ร่วมหมู่คณะต้องมีเมตตาทั้งทางกายทางวาจาและทางใจต่อกัน ความสามัคคีอันจะเป็นเหตุแห่งความสงบสุข ความเจริญรุ่งเรืองตามมาได้

๘) อปริหานิยธรรม ๗ ประการ จัดเป็นหลักธรรมสำหรับฆราวาสทุกหมู่เหล่าในสังคมที่พึงยึดถือปฏิบัติให้ได้ด้วยความเอาใจใส่ หากหวังความสมัคสมานของคนในชาติ ได้แก่

๑) หมั่นประชุมกันเสมอ

๒) พร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจการ

๓) ปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีโบราณ ไม่เลิกล้ม

๔) เคารพนับถือผู้ใหญ่

๕) ให้เกียรติแก่สตรี ไม่ล่วงละเมิด

^{๕๑} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๒๘/๑๖๖

^{๕๒} อจ.สตตก. (ไทย) ๒๓/๒๑/๒๒-๒๓

๖) เคารพสถานศักดิ์สิทธิ์ของชุมชน

๗) ให้ความคุ้มครองป้องกันบรรพชิตผู้ประพฤติปฏิบัติชอบในรัฐของตน^{๕๓}

สอดคล้องกับแนวความคิดเกี่ยวกับหลักปธานิยธรรมว่าเป็นที่ตั้งแห่งความไม่เสื่อม
๗ ประการ ซึ่งธรรมทั้ง ๗ ประการนี้เป็นเพื่อความเจริญทั้งฝ่ายบ้านเมือง และฝ่ายสงฆ์^{๕๔}

ก) ฝ่ายบ้านเมือง

๑) หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ การอยู่ร่วมกัน การทำงานร่วมกันของคนในสังคม จะต้องมีการพบปะ ประชุมปรึกษาหารือกันสม่ำเสมอเพื่อแก้ไขปัญหาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ซึ่งกันและกัน ยอมรับในเหตุผลที่ถูกต้องที่เป็นประโยชน์เพื่อความเข้าใจที่ดีต่อกันของทุกคนในสังคม ซึ่งความเจริญไม่เกิดความเสื่อมในทุกกรณี เช่น ในครอบครัว พ่อ แม่ ลูก มีอะไรพูดกันปรึกษากันลูก ก็จะอบอุ่น ปัญหาถูกไปติดยาเสพติดก็จะไม่เกิดขึ้น ในสถานที่ทำงานหัวหน้ามีการประชุมปรึกษากับผู้ร่วมงานทุกครั้ง งานก็จะราบรื่น หากมีข้อผิดพลาดทุกคนก็จะยอมรับในสิ่งที่เกิดขึ้น

๒) พร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุมและกระทำการที่ควรทำเพื่อให้เกิดความ ยุติธรรมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของหมู่คนที่อยู่ร่วมกัน ไม่กินแหนงแคลงใจกันจะทำงานอะไร ก็สำเร็จได้ เช่น ในครอบครัวมีอะไรปรึกษารือกันก็ต้องอยู่พร้อมๆ กันเพื่อทุกคนจะได้ยอมรับ ในสิ่งที่จะทำลงไปด้วยความเต็มใจจะทำลงไปด้วยความเต็มใจ

๓) ไม่บัญญัติสิ่งที่ยังไม่ได้บัญญัติและไม่เลิกล้มสิ่งที่บัญญัติไว้แล้ว เช่น บ้านเมือง จะสงบสุขได้ทุกคนจะต้องบัญญัติและไม่ล้มเลิก ระเบียบกฎเกณฑ์ต่างๆ ของคณะและสังคมตาม ความพอใจของตนหรือของกลุ่มโดยไม่คำนึงถึงความถูกต้อง ตัวอย่าง เช่น นักเรียนจะต้องแต่ง เครื่องแบบของโรงเรียนเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยจะแต่งกายตามใจตนเองไม่ได้

๔) เคารพนับถือผู้ใหญ่การเคารพและรับฟังคำสั่งสอนของผู้ใหญ่ถือว่าเป็นสิ่งที่ดี เพราะผู้ใหญ่เกิดก่อนผ่านประสบการณ์มามากกว่า ประกอบกับการอยู่ร่วมกันในสังคมต้องมีผู้นำ ถ้าเราให้การเคารพและเชื่อฟังผู้นำ สังคมก็จะไม่วุ่นวาย เช่น ถ้าลูกเชื่อฟัง พ่อ แม่ ก็จะเป็นคนดี ได้เพราะไม่มีพ่อแม่คนไหน อยากให้ลูกตนเองชั่ว

๕) ไม่ข่มเหงล่วงเกินสตรี สตรีถือว่าเป็นเพศแม่เป็นเพศที่อ่อนแอ บุรุษควรให้ เกียรติให้การยกย่อง ปกป้องไม่ให้ใครละเมิดสิทธิหรือข่มเหงรังแกถ้าสังคมใดๆ ผู้หญิงถูกกดขี่ข่ม ขืนมากขึ้นความเสื่อมก็จะเกิดกับสังคมนั้น

^{๕๓} อ.จ.สตตก. (ไทย) ๒๓/๑๙/๑๗-๑๘.

^{๕๔} พระทวีป กลยาณธมโม (เลื่กบัณฑิตย), “การศึกษาวิเคราะห์หลักกัลยาณธรรมสำหรับการ ดำรงชีวิตที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๙๒-๙๓.

๖) สักการเคารพเจดีย์ หมายถึงการให้ความเคารพและปกป้องรักษาปูชนียสถานที่สำคัญในศาสนาเพื่อจะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของกลุ่มคนในหมู่คณะที่อยู่ร่วมกันและระลึกถึงกัน เช่น การเคารพพระปฐมเจดีย์

๗) ให้การอารักขา คัมภีร์อันชอบธรรมแก่พระอรหันต์ คือการคุ้มครองบรรพชิต ซึ่งเป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาให้คงอยู่ตลอดไป เช่นการทำบุญด้วยปัจจัย ๔ เป็นต้น

ข) ฝ่ายสงฆ์

๑) หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ ในกิจของสงฆ์ที่ต้องทำร่วมกันไม่ว่าเรื่องเล็กหรือใหญ่ เช่น การทำอุโบสถสังฆกรรม

๒) พร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุมและทำกิจที่สงฆ์ต้องทำการประชุมถือว่าเป็นกิจที่สงฆ์ต้องทำร่วมกัน แต่การที่จะให้สงฆ์ทุกรูปยอมรับซึ่งกันและกัน เพื่อความสามัคคีก็จะต้องอาศัยความพร้อมเพรียงกันทุกๆ ครั้ง เช่น การทำพิธีกรรมในงานมงคลนิยมใช้พระสงฆ์ ๙ รูป ก็ต้องมาพร้อมกันจึงจะทำพิธีกรรมได้

๓) ไม่บัญญัติในสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มเลิกสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้ ถือว่าสิกขาบทที่พระพุทธเจ้าบัญญัติไว้เปรียบเสมือนรัฐธรรมนูญที่พระสงฆ์จะต้องปฏิบัติตาม

๔) เคารพนับถือและรับฟังถ้อยคำของภิกษุผู้ใหญ่ ในการปกครองของพระสงฆ์จะให้อำนาจแก่ผู้ที่มีความสามารถตามบรรดาศักดิ์ เช่น ภิกษุผู้ใหญ่ สังฆปริณายก ภิกษุทุกรูปจะต้องปฏิบัติตามลำดับชั้นเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย

๕) ไม่ลุอำนาจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น เพราะพระสงฆ์ตัดแล้วซึ่งกิเลสตัณหา ความอยากมีอยากได้จะต้องไม่เกิดขึ้น จึงจะเป็นที่ยกย่องของคนทั่วไป

๖) ยินดีในเสนาสนะอันควร คือพระสงฆ์ต้องมีชีวิตเรียบง่าย มุ่งแสวงหาธรรมเพื่อเผยแผ่ให้กับผู้อื่น

๗) ตั้งใจอยู่ว่า เพื่อนภิกษุสามเณรเป็นผู้มีศีล ซึ่งยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มาที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข คือ พระสงฆ์ต้องใจกว้างยินดีต้อนรับสมาชิกใหม่และมีความปรารถนาดีต่อสมาชิกเก่า เพื่อสังคมสงฆ์จะได้ไม่เกิดความเสื่อมจากการศึกษาหลักสาระสำคัญของหลักอปริหานิยธรรมสามารถสรุปได้ว่า อปริหานิยธรรม ๗ ประการเป็นธรรมที่ไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม

หลักธรรมอื่นที่ส่งเสริมเกื้อหนุนให้เกิดความสมบูรณ์ ความเจริญ ความสามัคคี เช่น หลักความสามัคคี เนื่องจากความสามัคคี คือ ความพร้อมเพรียงกัน ความปรองดองกัน กิริยาที่พร้อมเพรียงกันทำร่วมมีร่วมใจกันทำ มีน้ำหนึ่งใจเดียวกัน สมานฉันท์กัน ซึ่งความสามัคคีนี้ ก็คือหลักอปริหานิยธรรมนั่นเอง เนื่องจากมีคุณลักษณะส่งเสริมในทางก่อนให้เกิดความเจริญแต่ฝ่ายเดียว

ในสารันทสูตร ^{๕๕} พระพุทธองค์ทรงแสดงหลักอปริหานิยธรรมโดยทรงปรารภกับเจ้าลิจฉวีทั้งหลายให้มีความสามัคคีกัน เนื่องจากทรงมองเห็นแล้วว่าแม้หลักสามัคคีเท่านั้นที่ทำให้เจ้าลิจฉวีทั้งหลายพ้นจากการเบียดเบียนของศัตรู ขณะเดียวกันในมหาปริณีพาสสูตรวิสสารพราหมณ์มหาอำมาตย์แคว้นมคธได้กราบทูล พระพุทธเจ้าตรัสว่า ^{๕๖}

“ข้าแต่ท่านพระโคตม พวกเจ้าวัชชีมีอปริหานิยธรรมแม้เพียงข้อเดียวก็พึงหวังได้ แต่ความเจริญอย่างเดียวไม่มีความเสื่อมเลย ไม่จำเป็นต้องกล่าวว่ามีครบทั้ง ๗ ประการ ข้าแต่ท่านพระโคตมพระราชแห่งแคว้นมคธพระนามว่า อชาตศัตรูเวเทหิบุตร ไม่ควรทำสงครามกับพวกเจ้าวัชชี นอกจากจะใช้วิธีปรองดองทางการทูต หรือไม่ก็ทำให้แตกสามัคคีกัน ข้าแต่ท่านพระโคตม ถ้าอย่างนั้นบัดนี้ ข้าพระองค์ขอทูลลากลับ เพราะมีกิจมาก มีหน้าที่ที่จะต้องทำอีกมากพระพุทธเจ้าข้า”

ข้อความดังกล่าวข้างต้นได้ชี้แนวทางอย่างชัดเจนแล้วว่า การเอาชนะจากพวกเจ้าวัชชีได้นั้นมีแต่ทางเดียวคือ “ทำให้แตกแยกสามัคคีกัน” ซึ่งความแตกแยกสามัคคีนี้เรียกว่า “ความเสื่อม” ดังนั้นความสามัคคีจึงเป็นหลักธรรมหรือหลักปฏิบัติสากลของสังคมมนุษย์ทั่วโลกเพราะหากชนชาติใดมีความสามัคคีกัน ปัญหาต่างๆ ความขัดแย้ง ความเสื่อมโทรมด้านต่างๆ ในสังคมนั้นๆ ก็ย่อมจะมีน้อยหรือไม่มีเลย ทั้งนี้ก็เพราะการแสดงออกซึ่งการร่วมแรงร่วมใจกัน เพื่อปฏิบัติงานให้สำเร็จลุล่วงอย่างมีประสิทธิภาพความสามัคคีต้องอาศัยความอดทนเสียสละความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน และตระหนักในปัญหาร่วมกันทั้งนี้จะต้องมีการทำงานร่วมกันบ่อยๆ จะเห็นผลดีของการร่วมมือมากกว่าการแยกทำอะไรอยู่เพียงคนเดียวความสามัคคีจะก่อให้เกิดความรักใคร่กลมเกลียวกัน และสามารถปฏิบัติงานทุกอย่างสำเร็จโดยทั่วไปแล้วจุดมุ่งหมายของความสามัคคีมี ๒ ประเด็น ^{๕๗} ที่เป็นจุดมุ่งหมายสูงสุด คือ

๑) ความพร้อมเพรียงของหมู่ชน เป็นความพร้อมเพรียงกันทำกิจตามหน้าที่ของตนต่างก็ช่วยกันทำไม่แก่งแย่งกันเอาเปรียบกัน

๒) ความพร้อมเพรียงทำให้เกิดความสุข คือ เป็นความพร้อมเพรียงร่วมกันทำงานโดยไม่มีการบาดหมาง ต่างคนต่างมีอธยาศัยต่อกัน ผ่อนหนักผ่อนเบาต่อกันไม่ถือโทษต่อกันจากการศึกษาการสร้างสามัคคีของสังคม พระครูนิกรสุนทรกิจ (สมพงษ์ นุ่มสกุล) ^{๕๘} สรุปได้ว่า “ผลที่เกิดจากการสร้างสามัคคีทำให้เกิดผล ดังนี้

(๑) ทำให้เกิดการอำนวยความสะดวกต่อกัน

^{๕๕} อ.สตุตถก (ไทย) ๒๓/๒๑/๒๑-๒๒.

^{๕๖} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๓๕/๘๑.

^{๕๗} พระครูนิกรสุนทรกิจ (สมพงษ์ นุ่มสกุล), “การศึกษาวิเคราะห์เรื่องความสามัคคีในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, หน้า ๒๑.

^{๕๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๓.

- (๒) ทำให้เกิดการเกื้อกูลกันที่ยั่งยืน
- (๓) สร้างความสุขให้ตนเองและผู้อื่นทั้งทางตรงและทางอ้อม
- (๔) ทำให้เกิดความเข้าใจกันในการอยู่ร่วมกันและระลึกถึงกัน
- (๕) ทำให้เกิดความสามัคคีกัน
- (๖) ทำให้เกิดสันติภาพร่วมกัน

ทั้งหมดนี้ เป็นความสัมพันธ์กันของบุคคลที่กระทำด้วยคุณธรรม ก่อให้เกิดผล คือ สันติสุขในการอยู่ร่วมกัน เคารพเกื้อกูลกัน สร้างความไพบุลย์แก่สังคม อำนวยความสะดวกแก่กัน ทำให้เกิดความสามัคคี และสันติภาพร่วมกันในแง่ของการสร้างความสามัคคีต่อกันของบรรพชิตจากการศึกษาพบว่า พระพุทธองค์ ทรงสร้างความสามัคคีด้วยการบัญญัติพระวินัยเพื่อการควบคุมความประพฤติของภิกษุสงฆ์ และควบคุมการแตกแยกและความขัดแย้งอันจะเกิดขึ้นจากการแตกความสามัคคีกัน ทั้งนี้มีจุดประสงค์ในการบัญญัติพระวินัยคือเพื่อความดำรงอยู่อย่างมั่นคงแห่งพระสัทธรรมเพื่อบรรเทาแก้ไขปัญหาและส่งเสริมช่วยเหลือซึ่งกันและกันด้วยความบริสุทธิ์ใจทั้งทางกายและใจเช่น ผู้ใหญ่ปกครองผู้น้อยด้วยเหตุผล เป็นการให้ความเป็นธรรมแก่ผู้น้อย ส่วนผู้น้อยรู้จักเคารพต่อคำสั่งของผู้ใหญ่ ถือเป็นการให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ใหญ่และการที่ผู้อยู่ร่วมกันไม่เอาัดเอาเปรียบกันมีความสามัคคีกัน จัดเป็นการให้ความเป็นธรรมแก่สังคมโดยมีหลักสามัคคีธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นฐานแห่งการประพฤติปฏิบัติทั้งด้านส่วนตัวและต่อสังคมส่วนรวมเป็นสื่อสัมพันธ์ให้เข้าถึงจิตใจของกันและกัน เป็นที่รักของกันและกัน ต่างฝ่ายต่างเคารพซึ่งกันและกันสงเคราะห์กันถือความสามัคคีเป็นใหญ่ เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันหลักสามัคคีธรรม ส่งเสริมหลักอุปราณีธรรม เนื่องจากหลักธรรม ทั้งสองมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดสนับสนุนเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน ถ้าหากว่าสังคมมีหลักธรรมเหล่านี้นับได้ว่าเป็นสังคมที่มีแต่ความเจริญฝ่ายเดียว ไม่มีความเสื่อมแม้กระทั่งสังคมสงฆ์ก็ตาม

จากการศึกษาหลักอุปราณีธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท สรุปได้ดังนี้หลักอุปราณีธรรมเป็นหลักธรรมไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อมเป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว มี ๒ ประเภท คือ

ราชอุปราณีธรรม (อุปราณีธรรมสำหรับคฤหัสถ์ผู้มีหน้าที่ในการปกครอง) และภิกษุอุปราณีธรรม(อุปราณีธรรมสำหรับบรรพชิตผู้เฝ้าธรรม) สำหรับภิกษุอุปราณีธรรมเมื่อภิกษุปฏิบัติตามหลักธรรมเหล่านี้ พึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อม หลักอุปราณีธรรมปรากฏมีในพระสูตรต่างๆเช่น มหาปริพพานสูตร เป็นต้น โดยแต่ละสูตรมีประการ ๔ บ้าง ๖ บ้าง และ ๗ บ้าง ซึ่งหลักอุปราณีธรรม ๗ ประการประกอบด้วย

- ๑) หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ พบปะปรึกษาหารือกิจการงาน (ที่พึงรับผิดชอบตามระดับของตน) โดนสม่ำเสมอ
- ๒) พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจทั้งหลายที่พึงทำร่วมกัน

๓) ไม่ถืออำนาจใครต่อความสะดวก บัญญัติวางข้อกำหนดกฎเกณฑ์ต่างๆ อันมิได้ตกลงบัญญัติวางไว้ และไม่เหยียบย่ำล้มล้างสิ่งที่ตกลงวางบัญญัติกันไว้แล้ว ถือปฏิบัติมั่นอยู่ในบทบัญญัติใหญ่ที่วางไว้เป็นธรรมเนียม

๔) ท่านผู้ใดเป็นผู้ใหญ่มีประสบการณ์ยาวนานให้เกียรติเคารพนับถือท่านเหล่านั้นมองเห็นความสำคัญแห่งถ้อยคำของท่านว่าเป็นสิ่งอันพึงรับฟัง

๕) ให้เกียรติและคุ้มครองกุลสตรี มิให้มีการข่มเหงรังแก

๖) เคารพบูชาสักการเจดีย์ ปูนียสถาน อนุสาวรีย์ประจำชาติอันเป็นเครื่องเตือนความทรงจำ เราให้ทำดี และเป็นที่ยอมรับของหมู่ชน ไม่ละเลย พิธีเคารพบูชาอันพึงทำต่ออนุสรณ์สถานเหล่านั้นตามประเพณี

๗) จัดการให้ความอารักขา บำรุง คุ้มครอง อันชอบธรรม แก่บรรพชิต ผู้ทรงศีลธรรมบริสุทธิ์ซึ่งเป็นหลักใจและเป็นตัวอย่างทางศีลธรรมของประชาชนเต็มใจต้อนรับและหวังให้ท่านอยู่โดยผาสุกหลักอภินิหารธรรมปรากฏมีอยู่ในหลักธรรมต่างๆ เช่น ความไม่ประมาทกัลยาณธรรม ความเคารพ สามัคคีธรรม ความเพียร ไตรสิกขา หิริโอตตปปะ ศรัทธา โพชฌงค์ สัจจะ เป็นต้น

ดังนั้นสรุปได้ว่า หลักธรรมที่ส่งเสริมหลักอภินิหารธรรมทั้งหลายสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการบริหารงานต่างๆ ในภาครัฐ เอกชน หรือภาคประชาสังคมได้เป็นอย่างดีเป็นความสัมพันธ์ของบุคคลที่กระทำด้วยความมีคุณธรรม ถ้าหากว่าสังคมมีหลักธรรมเหล่านั้นนับว่าเป็นสังคมที่มีแต่ความเจริญ ไม่มีความเสื่อม

จากแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับหลักอภินิหารธรรม และผลของการศึกษาของนักวิชาการต่างๆ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ประมวลแนวคิดเกี่ยวกับหลักอภินิหารธรรม เพื่อนำมาใช้ในการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของสตรีในเขตเทศบาลตำบลวังผาง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน โดยมีแนวคิดหลักที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ตามตารางที่ ๒.๘ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๒.๑๑ แนวคิดหลักที่นักวิชาการและนักวิจัยทำการศึกษาเกี่ยวกับหลักอภินิหารธรรม

นักวิชาการหรือนักวิจัย	แนวคิดหลัก
พระครูนิกรสุนทรกิจ (สมพงษ์ นุ่มสกุล), (๒๕๕๓, หน้า ๓๐-๓๒)	หลักอภินิหารธรรม ๗ คือหลักธรรมที่ก่อให้เกิดความสามัคคีที่กล่าวไว้ในพุทธศาสนาเถรวาท อีกข้อที่ครอบคลุมการปฏิบัติสามัคคีธรรมทั้งทางกาย วาจาและจิตใจ
พระทวีป กลยาณธมโม (เล็กบัณฑิตย์), (๒๕๕๒, หน้า ๙๒-๙๓)	แนวความคิดเกี่ยวกับหลักอภินิหารธรรมว่าเป็นที่ตั้งแห่งความไม่เสื่อม ๗ ประการ ซึ่งธรรมทั้ง ๗ ประการนี้เป็นเพื่อความเจริญทั้งฝ่ายบ้านเมือง และฝ่ายสงฆ์

๒.๕. ข้อมูลเกี่ยวกับเทศบาลตำบลวังผาง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน

๒.๕.๑. ประวัติเทศบาลวังผาง

ด้วยกระทรวงมหาดไทยได้พิจารณาเห็นว่า ท้องถิ่นบางส่วนของ ตำบลวังผาง มีสภาพสมควรยกฐานะเป็นสุขาภิบาลได้เพื่อประโยชน์ในการทำนุบำรุงท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นไปจึงให้ยกฐานะท้องถิ่นของส่วนตำบลวังผางบางส่วนจัดตั้งเป็นสุขาภิบาลมีชื่อว่า “สุขาภิบาลวังผาง” และตั้งแต่วันที่ ๑ เมษายน ๒๕๓๘ กระทรวงมหาดไทยได้ประกาศ จัดตั้งกิ่งอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน ซึ่งตำบลวังผาง ได้รวมอยู่ในเขตพื้นที่ของ กิ่งอำเภอเวียงหนองล่อง ด้วยและเมื่อวันที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๔๒ สุขาภิบาลวังผางได้รับการยกฐานะเปลี่ยนจากสุขาภิบาล เป็นเทศบาลตำบลตามพระราชบัญญัติเปลี่ยนแปลงของสุขาภิบาลเป็นเทศบาล พ.ศ.๒๕๔๒ ประกาศในราชกิจจานุเบกษาฉบับกฤษฎีกาเล่มที่ ๑๑๖ ตอนที่ ๙ วันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๒ สำนักงานเทศบาลตำบลวังผางตั้งอยู่ที่ ๙๙ หมู่ ๙ บ้านกลางทุ่ง ตำบลวังผาง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน อยู่ห่างจากอำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ประมาณ ๓๕ กิโลเมตรและห่างจากอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ประมาณ ๖๐ กิโลเมตร มีเนื้อที่ทั้งหมดรวม ๒๒.๒๐ ตารางกิโลเมตร

๒.๕.๒. ลักษณะที่ตั้ง/อาณาเขต

เทศบาลตำบลวังผาง ตั้งอยู่ในเขต อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอ เวียงหนองล่อง ประมาณ ๗ กิโลเมตร โดยอยู่ห่างจากอำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ประมาณ ๑๕ กิโลเมตรและอยู่ห่างอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ประมาณ ๖๐ กิโลเมตร มีพื้นที่ครอบคลุม ทั้งตำบลวังผาง จำนวน ๑๐ หมู่บ้าน มีพื้นที่ประมาณ ๒๒.๒๐ ตารางกิโลเมตร

สำนักงานเทศบาลตำบลวังผาง ตั้งอยู่เลขที่ ๙๙ หมู่ที่ ๙ บ้านกลางทุ่ง ตำบลวังผาง อำเภอเวียงหนองล่องจังหวัดลำพูน โดยมีอาณาเขตติดต่อดังนี้^{๕๙}

๑. ทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลช่วงเปา อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่
๒. ทิศใต้ ติดต่อกับตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน
๓. ทิศตะวันออก ติดต่อกับตำบลน้ำดิบ อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน
๔. ทิศตะวันตก ติดต่อกับตำบลหนองล่อง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน

๒.๕.๓. ลักษณะภูมิประเทศและลักษณะภูมิอากาศ

สภาพภูมิประเทศ

สภาพพื้นที่ของเทศบาลตำบลวังผางเป็นที่ราบลุ่ม สภาพดินโดยทั่วไปเป็นดินเหนียวปนทรายซึ่งเหมาะสมกับการทำการเกษตรตลอดทั้งปี

สภาพภูมิอากาศ

สภาพภูมิอากาศของตำบลวังผางมีอุณหภูมิเฉลี่ยประมาณ ๒๕ - ๓๕ องศาเซลเซียส มี ๓ ฤดู คือ

ฤดูร้อน เริ่มประมาณตั้งแต่เดือน กุมภาพันธ์ - พฤษภาคม

^{๕๙} กองวิชาการและแผนงาน เทศบาลตำบลวังผาง, แผนพัฒนาสามปี ๒๕๕๘-๒๕๖๐, (งานทะเบียนราษฎร สำนักท้องถิ่น เมษายน, ๒๕๕๗), หน้า ๑-๔.

ฤดูฝน เริ่มประมาณตั้งแต่เดือน มิถุนายน - กันยายน
 ฤดูหนาว เริ่มประมาณตั้งแต่เดือน ตุลาคม - มกราคม
 ยุทธศาสตร์ที่ ๒ : ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิตและการสังคม
 มีการพัฒนาดังต่อไปนี้

๑. สนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็กเยาวชน ผู้สูงอายุ คนพิการ ผู้ยากไร้
 และผู้ด้อยโอกาสทางสังคม

๒. การส่งเสริมและสนับสนุนโครงการพัฒนาอาชีพของกลุ่มเกษตรกรและกลุ่มสตรี
 แม่บ้านให้มีความเข้มแข็ง

๓. นันทนาการ การส่งเสริมการกีฬาในชุมชนและนอกชุมชน การจัดให้มีสถานที่พักผ่อน
 หย่อนใจ ฯลฯ

๔. การศึกษา การจัดการศึกษาใน/ นอกกระบบ ส่งเสริมการพัฒนาการศึกษาสู่ประชาคม
 อาเซียน

๕. การสาธารณสุข การสาธารณสุขและการรักษาพยาบาล การป้องกัน และควบคุม
 โรคติดต่อ บริการสาธารณสุขมูลฐานอย่างทั่วถึงตลอดจนการพัฒนาศักยภาพของ อาสาสมัคร
 สาธารณสุขให้มีความรู้ และการบริการเชิงรุก ฯลฯ^{๖๐}

เทศบาลตำบลวังผางเสริมการพัฒนาอาชีพของกลุ่มเกษตรกรและกลุ่มสตรี จัดตั้งศูนย์
 เรียนรู้ด้านการเกษตร เพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ในการทำการเกษตรแบบลดต้นทุนไม่ใช้สารเคมี
 ทุกขั้นตอนไม่ใช้สารเคมี คือรูปแบบการผลิตเกษตรอินทรีย์ ผลผลิตเป็นที่ต้องการของตลาด การแปรรูป
 ผลผลิต และการฝึกอาชีพให้กับกลุ่ม ชุมชน ดังรายงานสรุปการดำเนินงานศูนย์เรียนรู้ฯ

**รายงานสรุปการดำเนินกิจกรรม/โครงการของ คณะกรรมการวิสาหกิจชุมชนศูนย์เรียนรู้
 เกษตรพอเพียง(หนองปลิง) ตั้งแต่เริ่มก่อตั้ง (พ.ศ. ๒๕๕๒-๒๕๕๘)**

ความเป็นมาของศูนย์เรียนรู้เกษตรพอเพียง(หนองปลิง)

ศูนย์เรียนรู้เกษตรการเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเทศบาลตำบลวังผาง
 มีจุดเริ่มต้นจาก คณะผู้บริหารเทศบาลตำบลวังผาง ได้อนุมัติงบประมาณของเทศบาลบางส่วนในการ
 จัดตั้งศูนย์เรียนรู้เกษตรการเกษตรบนพื้นที่จำนวนพื้นที่จำนวน ๑๐๒ ไร่ ที่บริษัทเอกชนมอบให้
 เพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ในการทำการเกษตรแบบลดต้นทุนไม่ใช้สารเคมีทุกขั้นตอนไม่ใช้
 สารเคมีคือรูปแบบการผลิตเกษตรอินทรีย์ และได้กำหนดวิสัยทัศน์ของเทศบาลไว้ว่า “ชุมชนแห่ง
 การศึกษา ศูนย์กลางการค้าเกษตรอินทรีย์ วิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียง” และมีวัตถุประสงค์หลักของ
 การก่อตั้ง ๓ ประการที่สำคัญคือ

- ๑) เป็นศูนย์เรียนรู้ทางการเกษตร การแปรรูปผลผลิต และการฝึกอาชีพให้กับ
 ชุมชน
- ๒) เป็นแปลงทดลองทางด้านเทคโนโลยีด้านการเกษตรบริการแก่ชุมชน
- ๓) เป็นศูนย์รับซื้อผลผลิตทางการเกษตรจากเกษตรกรภายในชุมชน

^{๖๐} กองวิชาการและแผนงาน เทศบาลตำบลวังผาง, แผนพัฒนาสามปี ๒๕๕๘-๒๕๖๐, หน้า ๙.

การดำเนินงานในช่วงเริ่มต้น มีกลุ่มเกษตรกรหัวก้าวหน้าและมีจิตอาสาสูงซึ่งอยู่ในพื้นที่และตระหนักถึงความสำคัญในการรวมกลุ่มการผลิต รวมตัวกันเป็นคณะกรรมการบริหารศูนย์เรียนรู้การเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเทศบาลตำบลวังผาง จำนวน ๑๐ ท่าน ทำงานร่วมกับเจ้าหน้าที่เทศบาล จำนวน ๔ คน

ในปัจจุบันมีคณะกรรมการศูนย์ฯ จำนวนรวมทั้งสิ้น ๑๓ คน ทำงานในลักษณะจิตอาสา ไม่มีค่าตอบแทน และมีเจ้าหน้าที่ศูนย์เรียนรู้ฯ เป็นจำนวนทั้งสิ้น ๗ คน ที่ร่วมกันดำเนินการพัฒนาศูนย์ฯ โดยมีการจัดประชุมเพื่อวางแผนและกำหนดรูปแบบการทำงานร่วมกัน โดยพยายามยึดแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักในการดำเนินงาน

แนวทางในการดำเนินงานตอบสนองต่อนโยบายของผู้บริหารในการทำแปลงสาธิตเกษตรผสมผสาน บนพื้นที่ ๖๐ ไร่ ภายใต้การสนับสนุนงบประมาณการดำเนินงานจากสำนักงานเทศบาลตำบลวังผาง โดยมีเป้าหมายการดำเนินงานศูนย์ฯ คือ ให้ศูนย์เรียนรู้ฯ เป็นแหล่งเรียนรู้การทำการเกษตรและเทคโนโลยีที่ครบวงจร รวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตร เป็นแหล่งสาธิตและเรียนรู้ให้แก่เยาวชนคนรุ่นใหม่ เพื่อให้เกษตรกรในพื้นที่อำเภอเวียงมั่งคั่งมีศักยภาพและประสิทธิภาพในการผลิตพืชปลอดภัยจากสารพิษอย่างต่อเนื่อง สร้างความมั่นคงในอาชีพ ปลอดภัยภาระหนี้สินจากการใช้สารเคมีในอดีตได้อย่างยั่งยืน

การบริหารงานที่ผ่านมาคณะกรรมการฯ มุ่งเน้นในการพัฒนาและขับเคลื่อนกิจกรรมทางด้านเกษตรเพื่อหาคำตอบให้กับชุมชนทั้งในด้านการผลิต การแปรรูปผลผลิตและการตลาด ประสานหน่วยงานภายนอก ทดลองทำเพื่อให้ได้คำตอบที่เป็นทางเลือกให้แก่เกษตรกร กลุ่มสตรีแม่บ้าน ดังนั้นจึงเป็นทั้งการลองผิดและลองถูกโดยอาศัยการสนับสนุนงบประมาณทั้งทางเทศบาลและงบประมาณจากการบริหารงานแบบวิสาหกิจชุมชน ในพื้นที่ดำเนินการของศูนย์เรียนรู้เกษตรพอเพียงเทศบาลตำบลวังผาง

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานที่ผ่านมา

ผลจากการดำเนินงานตั้งแต่เริ่มก่อตั้งศูนย์เรียนรู้ฯ ในปี ๒๕๕๑ และมีคณะกรรมการศูนย์ฯ เข้ามาบริหารงานในปี ๒๕๕๓ พบว่าการดำเนินการค่อนข้างช้าทางด้านการผลิตพืชมีสินค้าชาวอินทรีย์อย่างเดียว เนื่องจากปัญหาด้านระบบน้ำ การขอรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ยังไม่ผ่านการรับรอง ถึงแม้ว่าศูนย์ฯ จะไม่ใช้สารเคมีใดๆ และผ่านระยะเวลาปรับเปลี่ยนมากกว่า ๒ ปี ด้วยเหตุปัจจัยหลายประการที่คณะกรรมการศูนย์ฯ เห็นร่วมกันคือ การบริหารจัดการภายในศูนย์เรียนรู้ฯ เอง ไม่มีภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม เนื่องจากขาดการประชาสัมพันธ์กิจกรรมและความสำคัญของศูนย์เรียนรู้ฯ ต่อประชาชนและขาดกิจกรรมที่让群众เข้ามามีส่วนร่วม ชุมชนไม่มีความรู้สึกเป็นเจ้าของ มีเพียงเจ้าหน้าที่เทศบาลที่เกี่ยวข้อง และคณะกรรมการศูนย์ฯ จำนวน ๑๔ ท่านเป็นผู้กำหนดแนวทางในการบริหารศูนย์ฯ และยังพบว่าศูนย์เรียนรู้ฯ ขาดการวางแผนงานที่ดีอย่างเป็นระบบในด้านการบริหารคนการบริหารกิจกรรม การจัดการข้อมูลและการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์จากการวิเคราะห์ปัญหาด้วยตัวเองพบว่าคณะกรรมการบริหารศูนย์ฯ ยังขาดตัวกลางในการเชื่อมประสานงานระหว่างภายในศูนย์ฯ เอง และระหว่างศูนย์ฯ กับชุมชนภายนอกศูนย์ฯ เพื่อให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมซึ่งกันและกันในอนาคตที่จะนำไปสู่การเป็นศูนย์เรียนรู้ของชุมชนอย่างแท้จริงตามวัตถุประสงค์การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ฯ ที่ได้วางไว้

จากการระดมสถานการณ์ปัญหาร่วมกับชุมชน คณะกรรมการและเจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ พบว่าปัญหาส่วนใหญ่ในการดำเนินงานของศูนย์ได้แก่

ด้าน	สภาพปัญหา	โอกาส
คน	- แรงงานปฏิบัติการภาคสนาม มีไม่เพียงพอ - คนในชุมชนโดยรอบไม่มีส่วนร่วมในการดูแลรักษาผลผลิตของศูนย์ฯ มีปัญหาการบุกรุกจากแรงงานภายนอกพื้นที่เข้ามาบ้างแต่ไม่มาก	- ด้านแรงงานอยู่ระหว่างการหาข้อตกลงร่วมกัน ในการเป็นศูนย์ฝึกงานนักศึกษาด้านการเกษตรจากสถาบันต่างๆ
	- มีการแบ่งงานและกิจกรรม ให้แก่เจ้าหน้าที่ที่มีส่วนรับผิดชอบโดยตรง ในการแจกจ่ายงานให้แก่แรงงานปฏิบัติงาน แต่ยังมีไม่เพียงพอต่อกิจกรรมและขนาดพื้นที่ศูนย์ฯ - ยังมีกิจกรรมที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้และเป็นภาระในด้านค่าใช้จ่ายอยู่ เช่นโครงการไล่ชีวิตโคกระบือ	- ผู้บริหารเทศบาลเห็นความสำคัญของการจัดกิจกรรมในศูนย์เรียนรู้ฯ และมีนโยบายที่จะเพิ่มบุคลากรปฏิบัติงานในปีงบประมาณ ๒๕๕๘
การประชาสัมพันธ์	- มีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของศูนย์ฯ ผ่านทาง Website และ facebook แต่คนในพื้นที่ยังไม่เข้าถึงสื่อ - ระบบประชาสัมพันธ์เสียงตามสายของหมู่บ้านไม่มีประสิทธิภาพ - มีการรายงานผลให้คณะกรรมการศูนย์ฯ และผู้บริหารเทศบาล ทราบเป็นระยะทุก ๓ เดือน	- ช่องทางสื่อสารทำให้มีประชาชนและกลุ่มองค์กรภายนอก เข้ามาขอรับบริการของศูนย์ฯ มากขึ้น ทำให้ศูนย์ฯ มีรายได้จากการจัดอบรม และการเข้าศึกษาเยี่ยมชมกิจกรรม
สภาพปัญหาที่อยู่นอกเหนือการควบคุม	-สภาพทางธรรมชาติ เช่นภัยพิบัติทางธรรมชาติ น้ำท่วม ฝนแล้ง ทำให้ผลผลิตเสียหาย	-ช่องทางสื่อสารทำให้มีประชาชนและกลุ่มองค์กรภายนอก เข้ามาขอรับบริการของศูนย์ฯ มากขึ้น ทำให้ศูนย์ฯ มีรายได้จากการอบรมและการเข้าศึกษาเยี่ยมชมกิจกรรม

กิจกรรมการดำเนินงานที่ผ่านมา

ปีงบประมาณ ๒๕๕๓

โครงการเทศบาลสามัคคีวิถีพอเพียง ทำร่วมกับพนักงานเทศบาลในการพัฒนาและขับเคลื่อนกิจกรรมเกษตรอินทรีย์ภายในศูนย์เรียนรู้ฯ ได้แก่

- การทดลองการทำนาอินทรีย์โดยวิธีการโยนกกล้า
- การทำน้ำหมัก และปุ๋ยหมักใช้เอง
- การอนุบาลลูกปลา การปลูกไม้ผล การปลูกผักอินทรีย์ ฯลฯ

ปีงบประมาณ ๒๕๕๔

โครงการปลูกพืชอินทรีย์ เช่น ข้าวอินทรีย์ ปลูกข้าวนาโยนกกล้า

โครงการแปลงนา ๑ ไร่ ๑ แสน

โครงการปศุสัตว์อินทรีย์ การเลี้ยงหมูหลุม ไก่เนื้อ เป็ดไข่ หมูป่า ฯลฯ

ปีงบประมาณ ๒๕๕๕

โครงการก่อสร้างห้องแปรรูปอาหาร GMP

โครงการปลูกผักพื้นบ้านและผักอินทรีย์เชิงการค้า ตลอดจนประสานตลาดรับซื้อผลผลิต

โครงการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรเช่นข้าวกล้อง มะม่วง และชาเชียงดา

ปีงบประมาณ ๒๕๕๖

โครงการขอรับรองมาตรฐานห้องแปรรูปอาหาร ในระบบ GMP

โครงการก่อสร้างห้องคัด ตัดแต่งผักในระบบ GMP CODEK

โครงการบูรณาการแผนบริหารจัดการน้ำจังหวัดลำพูน (หนองสลิก)

ปีงบประมาณ ๒๕๕๗

โครงการพัฒนาศูนย์เรียนรู้สู่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรจังหวัดลำพูน

ผู้วิจัยได้เห็นถึงความสำคัญในศักยภาพของสตรีและความสำคัญในการขับเคลื่อนด้านการพัฒนาสังคม เพื่อเป็นประโยชน์ต่อสตรี ส่งเสริมและพัฒนาสตรีให้เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยเฉพาะการเมืองในระดับท้องถิ่นมากขึ้น จึงสนใจที่จะศึกษาภาวะผู้นำสตรีกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของสตรีในเขตเทศบาลตำบลวังผาง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน ในด้านการมีส่วนร่วม ๔ ด้านดังนี้ ๑) ร่วมวางแผน ๒) ร่วมดำเนินงาน ๓) ร่วมรับผลประโยชน์ ๔) ร่วมประเมินผล เพื่อนำผลการวิจัยที่ได้เป็นเป็นข้อเสนอแนะ แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการดำเนินการร่วมกับเทศบาลตำบลวังผาง รวมถึงเป็นแนวทางปฏิบัติงานของกลุ่มสตรีที่ต้องการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ของเทศบาลตำบลวังผางและผู้ที่สนใจที่จะศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีต่อไป

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าเทศบาลตำบลวังผาง ใช้หลักการบริหารนิยธรรม การหมั่นประชุม พร้อมเพื่อกันประชุม เลิกประชุม และพร้อมพร้อมกันทำกิจกรรมการทำงานร่วมกันจะต้องมีการพบปะ ประชุมปรึกษาหารือกันสม่ำเสมอในการนำปัญหาในการบริหารงานมาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อแก้ไขปัญหาและกำหนดแนวทางในการปฏิบัติงานเพื่อเกิดประโยชน์ในหน่วยงาน

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของสตรี ในเขตเทศบาลวังผาง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน จึงได้ศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

๒.๖.๑. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมเป็นการที่ประชาชนจะพึงมีการกำหนดนโยบาย ในการตัดสินใจต่างๆ ของรัฐบาล และในทางการเมืองท้องถิ่น เป็นองค์ประกอบสำคัญของการแสดงออกถึงการใช้อำนาจอธิปไตยของประชาชนอย่างแท้จริงโดยเฉพาะสังคมการเมืองแบบประชาธิปไตยและสอดคล้องกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบการมีส่วนร่วมอย่างชัดเจน

พระโกศล มณีนทนา(ณิม) ได้ศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของ เทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร” ผลการศึกษาวิจัย พบว่า

๑. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนากอำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้านพบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ได้แก่ ด้านการวางแผนพัฒนาชุมชนด้านการดำเนินงานพัฒนาชุมชน ด้านการติดตามตรวจสอบ และด้านการประเมินผล ตามลำดับ

๒. เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนากโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพและรายได้ต่อเดือน ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ปัจจัยที่ทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตรโดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ซึ่งตรงตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ได้แก่ อายุ, สถานภาพ และระดับการศึกษา ส่วนปัจจัยที่ทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ได้แก่ เพศ, อาชีพ และรายได้ต่อเดือน

๓. ปัญหาอุปสรรค การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร พบว่า ประชาชนไม่มีความรู้ความเข้าใจและไม่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ประชาชนไม่ให้ความร่วมมือไม่ทราบข้อมูล

ข่าวสาร ไม่มีเวลา ขาดแรงจูงใจ ขาดการประชาสัมพันธ์ และ ขาดเงินทุนในการดำเนินการเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน และประชาชนคิดว่าเป็นเรื่องหน้าที่ของหน่วยงานของเทศบาล^{๖๑}

พระมหาสมศักดิ์ สติสมปนโน (สินนา) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการปฏิบัติงานเทศบาลตำบลโนนหวาย อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี” ผลการวิจัยพบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปฏิบัติงานเทศบาลตำบลโนนหวาย อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาในรายด้านพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านการตัดสินใจ ด้านการวางแผนในการบริหารงาน ด้านการร่วมรับผลประโยชน์ ด้านการติดตามประเมินผลตามลำดับ ประชาชนที่มี เพศ การศึกษา และอาชีพ ต่างกัน มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานของเทศบาลตำบลโนนหวาย อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี โดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยทางสถิติที่ ๐.๐๕ จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานของเทศบาลตำบลโนนหวาย อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้^{๖๒}

พระมหาปิยะบุตร ปญญาทตฺตโน (วงศ์กันทรากัย) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล หนองรี อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า^{๖๓}

๑. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบลหนองรี อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก (= ๓.๙๑) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าการด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ประชาชนมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง (= ๒.๙๖) ด้านการมีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนา ประชาชนมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง (= ๓.๔๖) ด้านการมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ ประชาชนมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก (= ๓.๕๕) และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลงาน ประชาชนมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก (= ๓.๙๑)

๒. การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบลหนองรี อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี จำแนกตามเพศ โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อจำแนกตามอายุ ระดับการศึกษาและรายได้เฉลี่ยต่อเดือน พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารงานองค์การบริหารส่วน

^{๖๑} พระโกศล มณีนทนา(ญีม), “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาล เมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๕.

^{๖๒} พระมหาสมศักดิ์ สติสมปนโน (สินนา), “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการปฏิบัติงานเทศบาลตำบลโนนหวาย อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๖.

^{๖๓} พระมหาปิยะบุตร ปญญาทตฺตโน (วงศ์กันทรากัย) “เรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล หนองรี อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๖.

ตำบลหนองรี อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี โดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงสอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้

๓. การบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบลหนองรี อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับแผนพัฒนาหรือนโยบายการบริหารงาน เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาตำบลมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ ที่ทางองค์การบริหารส่วนตำบลจัดขึ้น และควรส่งเสริมหาความเข้าใจให้ประชาชนมีการเสียภาษีบำรุงท้องที่ ควรมีการจัดสรรงบประมาณไปสู่ประชาชนในตำบลอย่างทั่วถึง และเป็นธรรมในรูปของระบบสาธารณูปการต่างๆ และเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการบริหารงานเพื่อความโปร่งใส เป็นธรรม ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการจัดสรรงบประมาณไปสู่ภาคประชาชน เปิดโอกาสให้ประชาชนได้รับทราบแสดงความคิดเห็นในการประเมินผลเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ ที่ทางองค์การบริหารส่วนตำบลจัดขึ้นอยู่ตลอด

พระเพชรสมพร ญาณสมปนโน (สินชัย) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง : ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลพระกลางทุ่ง อำเภอพระธาตุพนม จังหวัดนครพนม” ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนโดยภาพรวมอยู่ ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า รวมอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน มีค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยตามลำดับ ดังนี้ ด้านการร่วมคิด ด้านการร่วมรับผลประโยชน์ ด้านการดำเนินการ ด้านการประเมินผล ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลพระกลางทุ่ง อำเภอพระธาตุพนม จังหวัดนครพนม จำแนกตามเพศ อายุ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน พบว่าประชาชนมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งไม่แตกต่างกัน เมื่อจำแนกตามอาชีพ วุฒิการศึกษา พบว่าประชาชนมีส่วนร่วม ในการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕^{๖๔}

พระมหาประกาศิต สิริเมธ (ฐิตปสิทธิกร) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านคลองใหม่ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม” ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านคลองใหม่ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทั้ง ๔ ด้าน โดยด้านประชาชนมีส่วนร่วมมากที่สุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านคลองใหม่ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยสภาพแวดล้อม พบว่า โดยภาพรวมประชาชนที่มี เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ ต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงโดยภาพรวมไม่ต่างกัน จึงปฏิเสธสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ขณะที่ประชาชนที่ รายได้ต่อเดือน ระยะเวลาการอาศัยอยู่ในชุมชน สถานภาพในชุมชน และการเข้าร่วมกลุ่มชุมชน ต่างกัน

^{๖๔} พระเพชรสมพร ญาณสมปนโน (สินชัย) “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง : ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลพระกลางทุ่ง อำเภอพระธาตุพนม จังหวัดนครพนม”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๖.

มีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาพรวมต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ และปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ของชุมชนบ้านคลองใหม่ พบว่า อุปสรรคหรือปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ร่วมกับชุมชนในการแก้ไขปัญหาต่างๆ เริ่มตั้งแต่ให้ประชาชนได้รับรู้ รับทราบ ร่วมวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา และหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาเหล่านั้นๆ ร่วมกันเป็นอย่างดี^{๖๕}

วารุณี ชาคำรูน ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำเวทีประชาคมชุมชนเพื่อจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบลนาแห้ว อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย” ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการจัดทำเวทีประชาคมชุมชนเพื่อจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบลนาแห้ว อยู่ในระดับมากทุกด้าน ทั้งด้านการมีส่วนร่วมในการเข้าประชุมประชาคม ด้านความเหมาะสมของการจัดประชุมประชาคมและด้านแรงจูงใจในการเข้าร่วมประชุมประชาคม เมื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดประชุมประชาคมชุมชน ตามปัจจัยส่วนบุคคล ด้านเพศพบว่า เพศหญิงและเพศชายมีส่วนร่วมเท่ากัน สมาชิกสภาเทศบาลมีส่วนร่วมมากกว่าตำแหน่งอื่น ผู้ที่สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและอนุปริญญามีส่วนร่วมมากกว่าทุกระดับ การเปรียบเทียบความเหมาะสมของปัจจัยในการจัดทำเวทีประชาคมชุมชนในทัศนะของประชาชนตามปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศพบว่า เพศชายมีความเห็นในทุกด้านมากกว่าเพศหญิง ผู้ที่สำเร็จการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี เห็นว่าปัจจัยในการจัดประชุมมีความเหมาะสมมากกว่าระดับอื่น และการเปรียบเทียบแรงจูงใจที่มีต่อการเข้าร่วมประชุมประชาคมชุมชนตามปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศพบว่า เพศชายและเพศหญิงมีแรงจูงใจในการเข้าร่วมประชุมเท่ากัน^{๖๖}

อุดม เกสโรทยาน ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน” ผลการวิจัยพบว่า เมื่อศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพภูมิหลังของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งกับระดับการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง พบว่า เพศ การศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และระยะเวลาที่เข้ามาอยู่อาศัยในเขตเทศบาล ไม่มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลเมืองน่านแต่อย่างใด อายุมีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลน่าน^{๖๗}

พุลศักดิ์ ชูพาณิชย์กุล ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อกิจกรรมการพัฒนาของเทศบาลเมืองอุดรดิตถ์” ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมต่อกิจกรรมการพัฒนาเทศบาลเมืองอุดรดิตถ์ทั้ง ๓ ด้านคือ ด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อม ด้านสังคมและเศรษฐกิจ

^{๖๕} พระมหาประกาศิต สิริเมโธ (ฐิติปสิทธิกร), “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านคลองใหม่ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๗.

^{๖๖} วารุณี ชาคำรูน, “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำเวทีประชาคมชุมชนเพื่อจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบลนาแห้ว อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย), ๒๕๕๑.

^{๖๗} อุดม เกสโรทยาน, “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน”, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์), ๒๕๕๐.

ด้านการเมืองและการบริหาร ในภาพรวมอยู่ในระดับต่ำทุกด้าน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมด้านการเมืองและการบริหารอยู่ในระดับต่ำสุด ระดับการมีส่วนร่วมด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อมและระดับการมีส่วนร่วมด้านสังคมและเศรษฐกิจมีส่วนร่วมอยู่ในระดับต่ำ จากมากไปน้อยตามลำดับ^{๖๘}

อนงค์ ธรรมกุล ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการพัฒนาท้องถิ่น วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตครุศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ผู้นำและสมาชิกมีบทบาทร่วมกันในการดำเนินกิจกรรมตามกระบวนการพัฒนาท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ วิธีการในกระบวนการมีส่วนร่วม ได้แก่การร่วมประชุมอภิปรายปัญหาร่วมกันกับการมีส่วนร่วมปฏิบัติกิจกรรม และการร่วมประเมินสรุปผลกิจกรรมที่ดำเนินการรูปแบบที่สมาชิกองค์การชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เป็นไปตามระเบียบข้อบังคับที่รวมกลุ่มกันกำหนดในการดำเนินกิจการ ทั้งที่เป็นงานส่วนรวมของชุมชน คือ กิจกรรมฌาปนกิจศพสงเคราะห์ กิจกรรมงานบุญประเพณีของชุมชนและของส่วนตัว กิจกรรมการพัฒนาสาธารณประโยชน์ของหมู่บ้าน โรงเรียนและวัด และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและครอบครัว เช่น กิจกรรมกองทุนหมู่บ้าน กิจกรรมร้านค้ากลุ่มแม่บ้านเกษตรกร เป็นต้น^{๖๙}

ดังนั้นสรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างชุมชนให้เข้มแข็งในท้องถิ่นมีความสำคัญมากในการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หากประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมาก ผู้บริหารท้องถิ่นก็สามารถกำหนดนโยบายในการบริหารพื้นที่ตามเป้าหมายเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนในท้องถิ่นมากที่สุด

๒.๖.๒. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของสตรี ทำให้มองเห็นภาพบทบาทการมีส่วนร่วมของสตรีในปัจจุบัน จึงได้ศึกษาค้นคว้ารวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มาใช้ในการศึกษาเพิ่มเติมดังนี้

พระศักดา กิตติญาโน (นาคเนตร) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนใน ตำบลนาสาร อำเภอพระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช” ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนมีความคิดเห็นโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน มีค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยตามลำดับ คือ ด้านรับฟังข่าวสาร ด้านติดตามการหาเสียง และด้านติดต่อนักการเมืองและแสดงความคิดเห็น และเปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และสถานภาพ พบว่า อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ สถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน แตกต่างกัน ส่วนบุคลากรที่มี

^{๖๘} พูลศักดิ์ ชูพานิชสกุล, “การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อกิจกรรมการพัฒนาของเทศบาลเมืองอุตรดิตถ์” วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์), ๒๕๕๐.

^{๖๙} อนงค์ ธรรมกุล, “การมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการพัฒนาท้องถิ่น”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๓๙.

เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนใน ตำบลนาสารอำเภอพระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราชไม่แตกต่างกัน^{๗๐}

จเร บินลอย ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตตำบลคลองใหญ่ อำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด” ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตตำบลคลองใหญ่ อำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตตำบลคลองใหญ่ อำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน ได้รับข้อมูลข่าวสาร ประสบการณ์ในการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง และความรู้ความเข้าใจต่อการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองไม่แตกต่างกันและประชาชนที่มีอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่างกันมีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕^{๗๑}

ประสงค์ สาวเสม ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลหลักเมือง อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี” ผลจากการวิจัยพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลหลักเมือง อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ทั้งโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก และผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลหลักเมือง อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี พบว่า เพศ อายุ รายได้ต่อเดือน และอาชีพ มีผลทำให้ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลหลักเมืองมีส่วนร่วมทางการเมืองไม่แตกต่างกัน แต่พบว่าระดับการศึกษา มีผลทำให้ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลหลักเมืองมีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕^{๗๒}

ณัฐกมล ศรีจันทร์โท ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลนาฏ อำเภอสามชัย จังหวัดมหาสารคาม” ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลนาฏ อำเภอสามชัย จังหวัดมหาสารคาม มีส่วนร่วมทางการเมืองโดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก เรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการรวมกลุ่มผลประโยชน์ ด้านการเลือกตั้ง ด้านการแสดงออกซึ่งความต้องการต่างๆ และ ด้านการแสดงความคิดเห็นต่อสาธารณะ และการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลนาฏ อำเภอสามชัย จังหวัดมหาสารคาม

^{๗๐} พระศักดา กิตติญาโณ (นาคนตร) “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลนาสาร อำเภอพระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๗.

^{๗๑} จเร บินลอย, “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตตำบลคลองใหญ่ อำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี), ๒๕๕๒.

^{๗๒} ประสงค์ สาวเสม, “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลหลักเมือง อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี”, วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง), ๒๕๕๑.

จำแนกตามเพศไม่แตกต่างกัน อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ พบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕^{๗๓}

พระมหาประเสริฐ หิตกโร (สาหิขมรย์) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยตามทัศนคติ ของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” ผลการศึกษาพบว่านิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่มีทัศนคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย โดยรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน นิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่มีทัศนคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ผลการเปรียบเทียบนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่มีทัศนคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย จำแนกตาม สถานภาพ อายุ จำนวนปีที่บวช ชั้นปีที่กำลังศึกษาและคณะที่ศึกษา พบว่า นิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สถานภาพ อายุ จำนวนปีที่บวช ชั้นปีที่กำลังศึกษา และคณะที่ศึกษา ต่างกัน มีทัศนคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยโดยภาพรวม ไม่แตกต่างกันทุกด้าน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ปัญหา อุปสรรค ในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย คือ พระสงฆ์ถูกสังคมจำกัดสิทธิ์ ไม่มีสิทธิ์ที่จะทำหน้าที่ทางการเมือง ในด้านรูปแบบของความเป็นสมณะซึ่งจะแสดงออกโดยตรงไม่ได้ กฎหมายยังไม่รองรับให้ภิกษุสงฆ์มีส่วนร่วมทางการเมืองตามสิทธิพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยอย่างชัดเจน สำหรับข้อเสนอแนะ ควรมีกฎหมายที่ให้สิทธิเสรีภาพในการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างเหมาะสม พระสงฆ์ควรวางตัวเป็นกลางในการมีส่วนร่วมทางการเมืองต่อสาธารณะโดยให้ความรู้หลักธรรมที่สอดคล้องกับการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย^{๗๔}

ศิริพร ดันอะเส็ง ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นของประชาชน กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยไทร อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา” ผลการศึกษา พบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่น ด้านการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับ อบต.ด้านการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งอยู่ในระดับปานกลาง และด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่ในระดับน้อย ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่น พบว่า เพศ อายุ สถานภาพ การศึกษา รายได้ และอาชีพ เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่น^{๗๕}

ดนุภร จินอนันต์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตอำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี” ซึ่งผลจากการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตอำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งปัจจัยที่ผล

^{๗๓} นันทิชาล ศรีจันทร์โท, “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลนาภู อำเภอยางสีสุราช จังหวัดมหาสารคาม”, *วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม), ๒๕๕๒.

^{๗๔} พระมหาประเสริฐ หิตกโร (สาหิขมรย์), “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยตามทัศนคติ ของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๕.

^{๗๕} ศิริพร ดันอะเส็ง, “การมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นของประชาชน กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยไทร อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา”, *วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา), ๒๕๕๒.

ต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุดรดิตถ์ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุดรดิตถ์ทุกด้านและผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุดรดิตถ์ จำแนกตามสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันยกเว้นสถานภาพทางอาชีพและทางการศึกษาที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕^{๗๖}

ดังนั้นสรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชน เป็นการกระจายอำนาจจากส่วนกลางสู่ท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนเรียนรู้ประชาธิปไตยแบบตัวแทนได้อย่างแท้จริงและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น ได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ เพราะการปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นการปกครองที่ใกล้ชิดประชาชนมากที่สุด

๒.๖.๓. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรี

เดือนฉาย พิลาชัย ได้ทำการศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลหนองโก อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดนครราชสีมา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ในสภาพปัจจุบันประชาชนในทุกระดับชั้น ได้ตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ของตนเองที่มีตามรัฐธรรมนูญในระบอบประชาธิปไตย รวมทั้งสตรีในปัจจุบันนี้ มีความกระตือรือร้น ประกอบกับมีแรงจูงใจด้านต่างๆ ที่สูงขึ้น ส่งผลให้สตรีในปัจจุบันมีการเรียกร้องและมีความต้องการที่จะมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น เป็นผลให้ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลหนองโก อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดนครราชสีมา^{๗๗}

กนกพร แก้วพริ้ง ได้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีในเขตเทศบาล ตำบลธัญญา อำเภอท่งศรีภูมิ จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการวิจัยพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีในเขตเทศบาลตำบลธัญญา อำเภอท่งศรีภูมิ จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมอยู่ในระดับน้อย เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีอยู่ในระดับปานกลาง คือ ด้านการเลือกตั้ง อยู่ในระดับน้อย คือด้านการติดต่อกับทางราชการ และอยู่ในระดับน้อยที่สุด คือ ด้านการเป็นผู้ที่มีบทบาทในชุมชน ด้านการเป็นเจ้าหน้าที่พรรคและเจ้าหน้าที่รณรงค์หาเสียง ด้านการเป็นผู้ชุมนุมเรียกร้อง และด้านการเป็นผู้สื่อข่าว ตามลำดับ^{๗๘}

^{๗๖} ดูนารถ จินอนันต์, “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุดรดิตถ์”, *วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์), ๒๕๕๒.

^{๗๗} เดือนฉาย พิลาชัย, “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลหนองโก อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดนครราชสีมา” *วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา), ๒๕๕๓.

^{๗๘} กนกพร แก้วพริ้ง, “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีในเขตเทศบาลตำบลธัญญา อำเภอท่งศรีภูมิ จังหวัดกาฬสินธุ์”, *วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต*, (วิทยาลัยกฎหมายและการปกครอง: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา), ๒๕๕๓.

สุกฤตา จินดาพร ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีไทยในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ของภูมิภาคตะวันตก ผลการวิจัยพบว่า สตรีไทยในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของภูมิภาคตะวันตกมีส่วนร่วมทางการเมืองในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย ๓.๓๗๓) เมื่อวิเคราะห์เป็นรายด้าน พบว่าสตรีไทยมีส่วนร่วมทางการเมืองมากที่สุดคือ ด้านการเข้าร่วมชุมนุมทางการเมือง (ค่าเฉลี่ย ๓.๕๗๖) รองลงมาคือ ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน (ค่าเฉลี่ย ๓.๓๘๕) และมีส่วนร่วมทางการเมืองน้อยที่สุดคือ ด้านการสนับสนุนพรรคการเมือง (ค่าเฉลี่ย ๓.๓๐) ตามลำดับ^{๗๙}

สินธุ มั่งดี ศึกษาเรื่อง สตรีกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น ในเขตอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าสตรีในพื้นที่ทำศึกษานั้นมีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่นอยู่ในระดับต่ำ นอกจากปัจจัยที่ส่งผลให้สตรีเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น ได้แก่ การศึกษา รายได้ อาชีพ และประสบการณ์เป็นผู้นำ การทำงานร่วมกับคนในชุมชนการเป็นสมาชิกกลุ่มและการเป็นคนในชุมชนโดยกำเนิด ซึ่งรับรู้และเข้าใจชุมชนเป็นอย่างดีถือเป็นปัจจัยสนับสนุนสตรีในการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น^{๘๐}

ฐิติญาธร ผ่องพันธ์ ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีไทยในเขตบางเขนโดยศึกษาจากสตรีที่มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งในเขตบางเขน จำนวน ๓๔๘ คน พบว่าสตรีที่มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งในเขตบางเขนมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับต่ำทั้งในด้านการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของพรรคการเมือง การร่วมกิจกรรมของชุมชน การชักจูงโน้มน้าวเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือผู้นำทางการเมือง การเข้าร่วมประท้วง และด้านการเป็นผู้สื่อข่าวสารทางการเมือง โดยสตรีที่มีรายได้สถานภาพสมรส และการเป็นสมาชิก กลุ่มทางสังคมที่แตกต่างกันจะส่งผลให้สตรีมีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกัน ส่วนประเด็นอายุ ระดับการศึกษาและอาชีพที่แตกต่างกันไม่ส่งผลให้สตรีมีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกัน^{๘๑}

มนตรี เทอดธีระกุล ได้วิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของสตรีในองค์การบริหาร ส่วนตำบล ศึกษากรณีองค์การบริหารส่วนตำบลของจังหวัดชลบุรี และจังหวัดระยอง” ผลการวิจัย พบว่าการมีส่วนร่วมของสตรีในองค์การบริหารส่วนตำบล อยู่ในระดับมาก ความเข้าใจในบทบาท หน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล การส่งเสริมสนับสนุนจากส่วนราชการ ระดับการพัฒนาของ จังหวัด ประโยชน์ที่ได้รับจากกิจกรรมขององค์การบริหารส่วนตำบล มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรีในองค์การบริหารส่วนตำบล สวนอายุ อาชีพ รายได้ การรับข้อมูลข่าวสาร ระยะเวลาที่ทำงาน

^{๗๙} สุกฤตา จินดาพร, “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีไทยในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของภูมิภาคตะวันตก”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์), ๒๕๕๕.

^{๘๐} สินธุ มั่งดี, “สตรีกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นในอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่”, วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๕๕.

^{๘๑} ฐิติญาธร ผ่องพันธ์, “ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีไทยในเขตบางเขน”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์), ๒๕๕๒.

อยู่ในองค์การบริหารส่วนตำบล ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรีในองค์การบริหารส่วนตำบล^{๘๒}

สุพินดา เกิดมาลี ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีในเขตพื้นที่ องค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร” ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = ๒.๐๔$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง ๑ ด้าน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ($\bar{X} = ๒.๘๓$) ด้านการมีส่วนร่วมในการควบคุมการปฏิบัติงานในกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์การบริหารส่วนตำบลสตรีมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = ๑.๕๖$) และ การมีส่วนร่วมในการกำหนดและรับรู้นโยบายขององค์การบริหารส่วนตำบลอยู่ในระดับน้อยที่สุด ($\bar{X} = ๑.๔๗$)^{๘๓}

บุญทริก วิชาเจริญ ศึกษาเรื่อง บทบาทของผู้นำสตรีในระดับชุมชนท้องถิ่นภาคเหนือของประเทศไทยต่อการเรียกร้องสิทธิสตรี พบว่า แรงจูงใจที่ทำให้ผู้นำสตรีเข้ามามีบทบาทในการช่วยเหลือสตรีในภาคเหนือที่สำคัญที่สุด คือ ปัญหาความไม่เต็มกันระหว่างหญิงชายซึ่งเกิดจากระบบชายเป็นใหญ่ที่สั่งสมมาตั้งแต่ในอดีต ซึ่งปัจจัยที่มีส่วนผลักดันและเป็นแรงจูงใจให้ผู้นำสตรีเข้ามาทำงานเกี่ยวกับสตรีในภาคเหนือ ได้แก่^{๘๔} ประการแรก ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ผู้นำสตรีบางคนต้องการเข้ามาช่วยเหลือเพื่อแก้ไขปัญหาคความยากจนภายในหมู่บ้าน ความยากจนเป็นปัญหาสำคัญที่ทำให้ผู้หญิงทางภาคเหนือถูกล่อลวงไปขายบริการทางเพศ ประการที่สอง ปัจจัยทางด้านสังคม ผู้นำบางคนยากจนทำให้ด้อยโอกาสทางการศึกษาและถูกกีดกันไม่ให้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน ผู้นำสตรีที่เข้ามามีบทบาทในการเรียกร้องสิทธิสตรีต้องการจะพิสูจน์ให้เห็นว่า ผู้หญิงมีความสามารถเท่าเทียมกับชาย ต้องการเรียกร้องความเป็นธรรมให้ผู้หญิงด้วยกัน ประการที่สามปัจจัยด้านการเมืองโดยเฉพาะการเมืองการปกครองท้องถิ่น ผู้นำสตรีเข้ามาเพื่อจะมีส่วนช่วยในการจัดสรรทรัพยากรของชุมชนอย่างเป็นธรรมและทั่วถึง เข้ามาแสดงศักยภาพ ปัญหาภายนอก คือ การไม่ได้รับการยอมรับจากผู้ชาย ขาดงบประมาณในการดำเนินงานขาดการสนับสนุนจากภาครัฐ ปัญหาภายใน คือ ปัญหาที่เกิดขึ้นจากลักษณะนิสัยที่เป็นส่วนตัวของผู้หญิง เช่น การอิจฉาริษยา จู้จี้จุกจิก ทำเรื่องเล็กให้กลายเป็นเรื่องใหญ่ แบ่งพรรคแบ่งพวก เป็นต้น เหล่านี้ทำให้การรวมกลุ่มของผู้หญิงไม่ค่อยเหนียวแน่น การขัดแย้งจึงเกิดขึ้นบ่อยครั้ง

^{๘๒} มนตรี เทอดธีระกุล, “การมีส่วนร่วมของสตรีในองค์การบริหารส่วนตำบล ศึกษากรณีองค์การบริหารส่วนตำบลของจังหวัดชลบุรี และจังหวัดระยอง”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์), ๒๕๔๓.

^{๘๓} สุพินดา เกิดมาลี “มีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีในเขตพื้นที่ องค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม), ๒๕๔๗.

^{๘๔} บุญทริก วิชาเจริญ, “บทบาทของผู้นำสตรีในระดับชุมชนท้องถิ่นภาคเหนือของประเทศไทยต่อการเรียกร้องสิทธิสตรี”, วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๔๕.

ดังนั้นสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองมีแนวโน้มมากขึ้นบทบาทในระดับท้องถิ่นจะมีมากกว่าในระดับชาติ สตรีสามารถทำงานในท้องถิ่นได้ อุปสรรคต่างๆ เพราะสตรีมีความผูกพันกับการเมืองท้องถิ่นคงไม่ใช่เรื่องใหญ่ที่จะทำให้สตรีประสบความสำเร็จในบทบาทหน้าที่ผู้นำท้องถิ่นเมื่อสตรีได้รับการสนับสนุน และการยอมรับมากขึ้น

๒.๖.๔. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักอปริหานิยธรรม

หลักอปริหานิยธรรม ๗ ประการในด้านการปกครองส่งผลให้การบริหารงานของคณะสงฆ์เป็นระบบ ดำเนินงานอย่างมีระเบียบแบบแผน ตามลำดับขั้นตอน ซึ่งมีผู้ศึกษาเกี่ยวกับหลักอปริหานิยธรรม ๗ ประการ ดังนี้

พระวิไลสอน อาจารย์สิริ ได้วิจัยเรื่อง “การใช้หลักพุทธธรรม (อปริหานิยธรรม) ของผู้บริหาร ผู้ช่วยผู้บริหาร และครูผู้สอนที่มีต่อการบริหารงานบุคคลในโรงเรียนวิถิพุทธ” ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากเรียงลำดับจากด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อยคือหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ พร้อมเพิ่กันประชุม พร้อมเพิ่กันเลิกประชุม ไม่บัญญัติสิ่งที บัญญัติไว้ (อันขัดต่อหลักการเดิม) ท่านเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ในชนชาววัชชี เคารพนับถือบรรดา กุลสตรี กุลกุมารี ให้อยู่ดีโดยไม่ถูกข่มเหงขึ้นใจ เคารพสักการบูชาเจดีย์ ภายในและภายนอก จัดให้มีอารักขา คุ่มครอง ป้องกันอันชอบธรรมและด้านปัญหาการบริหารงานบุคคลในโรงเรียนวิถิพุทธพบว่า โรงเรียนวิถิพุทธมีปัญหาการบริหารงานบุคคลอยู่ในระดับมากเรียงลำดับปัญหาจากด้านที่มีปัญหามากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านผู้บริหาร ด้านครูผู้สอน ด้านการดำเนินงาน ด้านงบประมาณ ด้านวัสดุอุปกรณ์ เป็นต้น^{๘๕}

พระปลัดสุพงษ์ ฐิตญาโณ (แก้วกอ) ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์การบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักอปริหานิยธรรม:กรณีศึกษาเทศบาลตำบลขามใหญ่ อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี” ผลการวิจัยพบว่า เทศบาลตำบลขามใหญ่ได้ประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรม ดังนี้ ๑) มีการประชุมกันเนื่องนิตย์ คือประชุมสามัญปีละ ๔ ครั้ง และเมื่อมีปัญหาเร่งด่วนสามารถประชุมวิสามัญได้ และมีการประชุมประจำเดือนของ เจ้าหน้าที่ พนักงาน ลูกจ้างของเทศบาล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานซึ่งทุกการประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนระดมความคิดเห็นเพื่อแก้ปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน ๒) พร้อมเพริ่กันประชุม เลิกประชุมและพร้อมเพริ่กันทำกิจที่พึงทำร่วมกันโดยเฉพาะมีกำหนด ระเบียบวาระประชุม ภายหลังประชุมมีการมอบหมายภาระที่ต้องรับผิดชอบ โดยจัดตั้ง คณะกรรมการติดตามและประเมินผล ๓) เคารพปฏิบัติตามกฎระเบียบที่ได้วางไว้เป็นอย่างดีโดยเฉพาะกฎหมายบ้านเมืองและยึดหลักปรัชญาดังเดิมมาเป็นแนวทางการบริหาร เช่น ฮิตสิบสองคองสิบสี่ ๔) เคารพนับถือผู้ที่มีความรู้ความสามารถผู้มีคุณธรรมจริยธรรมและผู้สูงอายุ เคารพเชื่อถือความคิดเห็นของท่านพร้อมทั้งช่วยเหลือเกื้อกูลท่านเหล่านั้นด้วยวิธีการต่างๆ เช่น ด้านสาธารณสุขและเบี้ยเลี้ยงชีพ เป็นต้น(คุ่มครองสิทธิเด็กและสตรีจากการดูหมิ่นเหยียดหยามหรือการใช้ความรุนแรง และการล่วงละเมิดทางเพศ เจริญหรือพุทธ

^{๘๕} พระวิไลสอน อาจารย์สิริ, “การใช้หลักพุทธธรรม, (อปริหานิยธรรม) ของผู้บริหาร ผู้ช่วยผู้บริหาร และครูผู้สอนที่มีต่อการบริหารงานบุคคลในโรงเรียนวิถิพุทธ”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๑ .

ศาสนสถานเป็นเครื่องสัญลักษณ์สำคัญทางพระพุทธศาสนาได้รับการดูแลและบูรณปฏิสังขรณ์^{๘๖}

๗) สนับสนุนส่งเสริมคนปฏิบัติดีปฏิบัติธรรม พร้อมทั้งให้ความอารักขาและคุ้มครอง^{๘๗}

พระครูวิลาศกาญจนธรรม (เล็ก สุธมมปญโญ) จากการผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างของคณะสงฆ์อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี มีความคิดเห็นว่า การปกครองคณะสงฆ์ในพื้นที่ของตน เป็นไปตามหลักกติกาอุปทานิยธรรม ๗ อยู่ในระดับมาก และเมื่อแยกเป็นข้อย่อย ๗ ข้อ ยังมี ๒ ข้อที่อยู่ในระดับมากที่สุดด้วย คือ ข้อ ๒) การพร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเล็กประชุม และพร้อมเพรียงกันทำกิจที่สงฆ์พึงทำโดยคณะสงฆ์อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี ให้ความสำคัญในการประชุมแต่ละครั้ง โดยพร้อมที่จะสละเวลาของตนเพื่อเข้าร่วมประชุม และร่วมกิจกรรมของคณะสงฆ์เป็นอย่างดี และข้อ คณะสงฆ์อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี เคารพในภิกษุผู้มากพรชากว่าตามพระธรรมวินัย ให้ความยำเกรงในพระสังฆาธิการชั้นผู้ใหญ่ และพร้อมที่จะดำเนินการตามคำสั่งเจ้าคณะผู้ปกครองเหนือตนขึ้นไปเสมอเมื่อได้รับคำสั่ง ทั้งยังนำหลักคำสอนวิธีการและแนวทางปฏิบัติอันเป็นประโยชน์ของพระเถระผู้ใหญ่ขึ้นไปเผยแพร่ด้วย^{๘๗}

พระครูสังฆรักษ์วีระศักดิ์ จันทวโส (รณจันทร์วงษ์) ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารงานบุคคลตามหลักอุปทานิยธรรม ๗ ของโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร” ผลของการวิจัยพบว่าการบริหารงานบุคลากร ของผู้บริหารสถานศึกษาและครู ที่มีต่อการ บริหารงานบุคลากรตามหลักอุปทานิยธรรม ๗ โรงเรียนมัธยมศึกษา เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทั้ง ๗ ด้าน เรียงลำดับจากด้าน ที่มีค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย คือ ด้านให้ความเคารพต่อเพศสตรี ด้าน มีความเคารพต่อสถานที่ภายในโรงเรียนด้านไม่ตั้งกฎระเบียบที่ขัดต่อระเบียบของโรงเรียน ด้านหมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ ด้านมีความเคารพนับถือ ต่อผู้บังคับบัญชา ด้านพร้อมเพรียงกันประชุม และด้านให้ความดูแลเอาใจใส่ต่อท่านผู้มาเยือนตามลำดับ^{๘๘}

ประยงค์ พรหมมา ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการบริหารงานตามหลักอุปทานิยธรรมขององค์การบริหาร ส่วนจังหวัดขอนแก่น ผลของการวิจัย ด้านการให้เกียรติและคุ้มครองสิทธิสตรี พบว่าพนักงานมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักอุปทานิยธรรมขององค์การบริหารส่วน จังหวัดขอนแก่น ด้าน การให้เกียรติ และคุ้มครองสิทธิสตรี โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดโดยมีค่าเฉลี่ย ($X = 4.67$) ซึ่งสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง ที่เป็นเช่นนี้สามารถอธิบายได้ว่า องค์การบริหารส่วน จังหวัดขอนแก่นได้มีการเปิดโอกาสให้สุภาพสตรีมีส่วนร่วมและบริหารภายในองค์กร โดยมีบทบาทหน้าที่ในตำแหน่งต่างๆ ขององค์กร ในสัดส่วนที่สมเหตุสมผลและได้รับความคุ้มครอง

^{๘๖} พระปลัดสุรพงษ์ ฐิตญาโณ (แก้วกอ), “การศึกษาวิเคราะห์การบริหารองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นตามหลักอุปทานิยธรรม: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลขามใหญ่ อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัด อุบลราชธานี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๕.

^{๘๗} พระครูวิลาศกาญจนธรรม (เล็ก สุธมมปญโญ), “การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักกติกาอุปทานิยธรรม ๗ ของคณะสงฆ์อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๔.

^{๘๘} พระครูสังฆรักษ์วีระศักดิ์ จันทวโส (รณจันทร์วงษ์), “การบริหารงานบุคคลตามหลักอุปทานิยธรรม ๗ ของโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร” ,**วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๖, .

โดยชอบธรรมตามกฎหมาย อยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์ของนายพงษ์ศักดิ์ ตั้งวานิชพงษ์ นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นนั้นได้เปิดโอกาสให้สตรีมีส่วนร่วมในการบริหารและมีบทบาทในตำแหน่งสำคัญทุกภาคส่วนต่างๆ ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น เพราะ ผู้หญิงควรได้ตำแหน่งโดยมีสัดส่วนที่เทียบกับผู้ชายตามความเหมาะสมและตามความสามารถ^{๘๙}

สรุปได้ว่า อปรีหานิยธรรม เป็นหลักธรรมที่เป็นไปในทางเจริญฝ่ายเดียวไม่มีทางเสื่อม ตราบเท่าที่ยังคงปฏิบัติตามหลักธรรมใช้หลักการปกครองแบบสามัคคีธรรมเป็นธรรมสำหรับให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการปกครอง โดยเฉพาะปกครองแบบประชาธิปไตยซึ่งเป็นการปกครองที่คน ส่วนมากมีส่วนร่วมในการปกครองและหลักอปรีหานิยธรรมยังเป็นธรรมที่เป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารนักปกครองแยกออกไปเพื่อแก้ไขงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

---

^{๘๙} นายประยงค์ พรหมมา, “การบริหารงานตามหลักอปรีหานิยธรรมขององค์การบริหาร ส่วนจังหวัดขอนแก่น” ,วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๖.

ตารางที่ ๒.๑๒ สรุปงานสังเคราะห์การวิจัยที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมที่เกี่ยวข้องการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของสตรีในเขตเทศบาลตำบลวังผาง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน

ลำดับที่	ชื่อเรื่อง	ชื่อผู้แต่ง/หน่วยงาน	พ.ศ.	ประเภท	ผลการวิจัย
๑.	การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร	พระโกศล มณีรัตน(ญีม) (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)	๒๕๕๕	ปริมาณ	การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลโดยภาพรวมแตกต่างกัน
๒.	การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการปฏิบัติงานของเทศบาลโนนหวาย อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี	พระมหาสมศักดิ์ สติสมปนโน(สินนา) (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)	๒๕๕๖	ปริมาณ	การมีส่วนร่วมของประชาชน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลางเมื่อพิจารณาในรายด้านพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน
๓.	การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบลหนองรี อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี	พระมหาปิยะบุตร ปญญาวุฒโน (วงศ์กันทรภักย์) (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)	๒๕๕๖	ปริมาณ	การมีส่วนร่วมของประชาชน โดยรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาในรายด้านพบว่า ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนา อยู่ในระดับปานกลาง ด้านการมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลอยู่ในระดับมาก

๔.	การมีส่วนร่วมของประชาชนในการ เสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง:ศึกษาเฉพาะ กรณีองค์การบริหารส่วนตำบล พระกลางทุ่ง จังหวัดนครพนม	พระเพชรสมพร ญาณสมปนโน (สี ชัย) (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย)	๒๕๕๖	ปริมาณ	การมีส่วนร่วมของประชาชนในการ เสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งโดยภาพ รวมอยู่ในระดับปานกลางเมื่อพิจารณา เป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับปาน กลาง ทุกด้านมีค่าเฉลี่ยจากมากไปหา น้อย ตามลำดับ ดังนี้ ด้านการร่วมคิด ด้านการร่วมรับผลประโยชน์ ด้านการ ร่วมดำเนินการ ด้านการร่วมประเมิน
๕.	การมีส่วนร่วมของประชาชนในการ พัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงของ ชุมชนบ้านคลองใหม่ อำเภอสามปราชญ์ จังหวัดนครปฐม	พระมหาประกาศิต สิริเมธ (จิตติป สิทธิกร)) (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง กรณราชวิทยาลัย)	๒๕๕๗	ปริมาณ	การมีส่วนร่วมของประชาชนในการ พัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงของ ชุมชนบ้านคลองใหม่ โดยภาพรวมอยู่ ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นราย ด้านพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ๔ ด้าน โดยด้านที่ประชาชนมีส่วนร่วมมากที่สุด คือด้านการมีส่วนร่วมการตัดสินใจ
๖.	การมีส่วนร่วมของประชาชนในการ จัดทำเวทีประชาคมชุมชนเพื่อจัดทำ แผนพัฒนาเทศบาลตำบลนาแห้ว อำเภอ นาแห้ว จังหวัดเลย	วารุณี ชาคำรุณ(มหาวิทยาลัยราชภัฏ เลย)	๒๕๕๑	ปริมาณ	ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำเวที ประชาคมชุมชนอยู่ในระดับมากทุก ด้าน

๗.	การมีส่วนร่วมการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการเลือกตั้งสมาชิกสภา เทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน	อุดม เกสโรทยาน (มหาวิทยาลัยราช ภัฏอุตรดิตถ์)	๒๕๕๐	ปริมาณ	ประชาชนมีส่วนร่วมประชาชนมีส่วนใน การเลือกตั้งน้อย เทศบาลควรเพิ่ม ช่องทางในการติดต่อสื่อสารระหว่าง ประชาชนกับเทศบาลให้มากขึ้น
๘.	การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อกิจกรรม การพัฒนาของเทศบาลเมืองอุตรดิตถ์	พูลศักดิ์ ชูพาณิชย์กุล(มหาวิทยาลัย ราชภัฏอุตรดิตถ์)	๒๕๕๐	ปริมาณ	ประชาชนมีส่วนร่วมต่อกิจกรรมการ พัฒนาในภาพรวมอยู่ในระดับต่ำ เนื่องจากประชาชนมีความรู้สึกร่วม ของการเป็นสมาชิก
๙.	การมีส่วนร่วมของชุมชนใน กระบวนการพัฒนาท้องถิ่น	อนงค์ ธรรมกุล (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่)	๒๕๓๙	ปริมาณ	กระบวนการมีส่วนร่วม ได้แก่การร่วม ประชุมอภิปรายปัญหาร่วมกันกับการ มีส่วนร่วมปฏิบัติกิจกรรม และการร่วม ประเมินสรุปผลกิจกรรมที่ดำเนินการ
๑๐.	การมีส่วนร่วมทางการเมืองของ ประชาชนในตำบลนาสาร อำเภอพระ พรม จังหวัดนครศรีธรรมราช	พระศักดิ์ กิตติญาโน (นาคนตร) (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย)	๒๕๕๗	ปริมาณ	การมีส่วนร่วมทางการเมืองของ ประชาชนในตำบลนาสารโดยภาพ รวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็น รายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน

๑๑.	การมีส่วนร่วมทางการเมืองของ ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตตำบล คลองใหญ่ อำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด	จเร บินลอย (มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี)	๒๕๕๒	ปริมาณ	ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของ ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง โดยรวมอยู่ ในระดับปานกลาง ซึ่งในด้านการ เสนอแนะวิธีการแก้ไขปัญหาของ หมู่บ้านต่อสมาชิกองค์การบริหารส่วน ตำบลอยู่ในระดับมากที่สุด
๑๒.	การมีส่วนร่วมทางการเมืองของ ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลหลักเมือง อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี	ประสงค์ สาวเสม (มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง)	๒๕๕๑.	ปริมาณ	ประชาชนทั้งโดยรวมและรายด้านอยู่ใน ระดับมาก เนื่องมาจากประชาชนได้ รับรู้ข่าวสารและได้ทราบถึงบทบาท หน้าที่มากขึ้น
๑๓.	การมีส่วนร่วมทางการเมืองของ ประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วน ตำบลนาภู อำเภอยางสีสุราช จังหวัด มหาสารคาม	นัฏฐิกาล ศรีจันทร์โท (มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม)	๒๕๕๒	ปริมาณ	ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ใน ระดับมาก โดยเฉพาะด้านการรวมกลุ่ม ผลประโยชน์และด้านการเลือกตั้ง
๑๔.	การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ ไทยตามทัศนคติ ของนิสิตมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	พระมหาประเสริฐ ตกกโร (สาหัง รมย์) (มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย	๒๕๕๕	ปริมาณ	นิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัยมีทัศนคติต่อการมีส่วนร่วมทาง การเมืองของพระสงฆ์ไทย โดยรวมอยู่ ในระดับ ปานกลาง เมื่อ พิจารณาเป็น รายด้าน พบว่านิสิตมีทัศนคติต่อการมี ส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน

๑๕.	การมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่น ของประชาชน กรณีศึกษาองค์การ บริหาร ส่วนตำบลหัวไทร อำเภอบาง คล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา	ศิริพร ต้นอะเส้ง (มหาวิทยาลัย บูรพา)	๒๕๕๒	ปริมาณ	การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น ด้านการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับ อบต.ด้าน การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งอยู่ในระดับ ปานกลาง และด้านการมีส่วนร่วม ทางการเมืองอยู่ในระดับน้อย
๑๖.	การมีส่วนร่วมทางการเมืองของ ประชาชนในเขตอำเภอมือง จังหวัด อุดรดิตถ์	ดนุนารถ จินอนันต์ (มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์)	๒๕๕๒	ปริมาณ	การมีส่วนร่วมทางการเมืองของ ประชาชนโดยภาพรวมอยู่ในระดับปาน กลาง
๑๗.	การมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีใน เขตองค์การบริหารส่วนตำบลหนองโก อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม	เดือนฉาย พิลาชัย (มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม)	๒๕๕๗	ปริมาณ	การมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก
๑๘.	ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อ การมีส่วนร่วม ทางการเมืองของสตรีในเขตเทศบาล ตำบลธัญญา อำเภอกมลาไสย จังหวัด กาฬสินธุ์	กนกพร แก้วพริ้ง (มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม)	๒๕๕๗	ปริมาณ	ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของ สตรี โดยรวมอยู่ในระดับน้อย จำแนก เป็นรายด้าน พบว่า การมีส่วนร่วมอยู่ ในระดับปานกลาง คือด้านการเลือกตั้ง
๑๙.	การมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีไทย ในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ของ ภูมิภาคตะวันตก	สุกฤตา จินดาพรม (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์)	๒๕๕๕.	ปริมาณ	การมีส่วนร่วมทางการเมืองในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อวิเคราะห์ราย ด้าน พบว่า สตรีไทยมีส่วนร่วมทางการเมือง มากที่สุดคือ ด้านการเข้าร่วม ชุมนุมทางการเมือง

๒๐.	สตรีกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ท้องถิ่น ในเขตอำเภอสารภีจังหวัด เชียงใหม่	สินธุ์ มุ่งดี (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่)	๒๕๔๕	ปริมาณ	มีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่นอยู่ใน ระดับต่ำ ปัจจัยที่ส่งผลให้สตรีเข้ามามี ส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นได้แก่ การศึกษา รายได้ อาชีพ
๒๑.	ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง ของสตรีไทยในเขตบางเขนโดย ศึกษาจากสตรีที่มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ในเขตบางเขน	ฐิติญาธร ผ่องพันธ์ (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์)	๒๕๔๒	ปริมาณ	มีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับต่ำ สตรีที่มีรายได้สถานภาพสมรสและการ เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม ที่แตกต่างกัน จะส่งผลให้สตรีมีส่วนร่วมทางการเมือง แตกต่างกันส่วนประเด็นอายุระดับ การศึกษาและอาชีพที่ต่างกันไม่ ส่งผลให้สตรี มีส่วนร่วมทางการเมือง แตกต่างกัน
๒๒.	การมีส่วนร่วมของสตรีในองค์การ บริหารส่วนตำบล ศึกษากรณีองค์การ บริหาร ส่วนตำบลของจังหวัดชลบุรีและ จังหวัดระยอง	มนตรี เทอดธีระกุล (มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์)	๒๕๔๓	ปริมาณ	การมีส่วนร่วมของสตรีในองค์การ บริหารส่วนตำบล อยู่ในระดับมาก สวน อายุ อาชีพ รายได้ การรับข้อมูลข่าว สารระยะเวลาที่ทำงานอยู่ในองค์การ บริหารส่วนตำบลไม่มีความสัมพันธ์กับ การมีส่วนร่วมของสตรี

๒๓.	การมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีใน เขตพื้นที่ องค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร	สุพินดา เกิดมาลี (มหาวิทยาลัยราช ภัฏนครปฐม)	๒๕๔๗.	ปริมาณ	ภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับน้อย เมื่อ พิจารณาเป็นรายด้านอยู่ในระดับปาน กลาง๑ ด้านได้แก่ การมีส่วนร่วมในการ เลือกตั้งสมาชิกองค์การบริหารส่วน ตำบล ด้านการมีส่วนร่วมในการ ควบคุมการปฏิบัติงานในกิจกรรมต่างๆ ขององค์การบริหารส่วนตำบลสตรีมี ส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย และการมี ส่วนร่วมในการกำหนดและรับรู้ นโยบายขององค์การบริหารส่วนตำบล อยู่ในระดับน้อยที่สุด
๒๔.	บทบาทของผู้นำสตรีในระดับชุมชน ท้องถิ่นภาคเหนือของประเทศไทยต่อ การเรียกร้องสิทธิสตรี	บุณทริก วิชาเจริญ (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่)	๒๕๔๕	ปริมาณ	แรงจูงใจที่ทำให้ผู้นำสตรีเข้ามามี บทบาทในการช่วยเหลือสตรีใน ภาคเหนือที่สำคัญที่สุด คือปัญหาความ ไม่เท่าเทียมกันระหว่างหญิงชายซึ่งเกิดจาก ระบบชายเป็นใหญ่ที่สั่งสมมาตั้งแต่ใน อดีตซึ่งปัจจัยที่มีส่วนผลักดันและเป็น แรงจูงใจให้ผู้นำสตรีเข้ามาทำงาน เกี่ยวกับสตรีในภาคเหนือ

๒๕.	การใช้หลักพุทธธรรม(อปริยานิยธรรม) ของผู้บริหาร ผู้ช่วยผู้บริหารต่อการบริหารงานบุคคลในโรงเรียนวิถิพุทธ	พระวิไลสอน อาจารย์สิริ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)	๒๕๕๑	ปริมาณ	การใช้หลักพุทธธรรม (อปริยานิยธรรม) ของผู้บริหารผู้ช่วยผู้บริหารและครูผู้สอนที่มีต่อการบริหารงานบุคคลในโรงเรียนวิถิพุทธ” ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากเรียงลำดับจากด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย
๒๖.	การศึกษาวิเคราะห์การ บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักอปริยานิยธรรม:กรณีศึกษาเทศบาลตำบลขามใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี	พระปลัดสุรพงษ์ ฐิตญาโน (แก้วกอ) (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)	๒๕๕๕	คุณภาพ	ประชุมสามัญปีละ ๔ ครั้ง มีการมอบหมายภาระที่ต่อรับผิดชอบเคารพปฏิบัติตามกฎระเบียบที่ได้วางไว้เคารพนับถือผู้ที่มีความรู้ความสามารถผู้มีคุณธรรมจริยธรรม
๒๗.	การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักภิกขุอปริยานิยธรรม ๗ ของคณะสงฆ์อำเภอทองผาภูมิจังหวัดกาญจนบุรี	พระครูวิลาศกาญจนธรรม(เล็ก สุธมมปญโญ) (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)	๒๕๕๔	ปริมาณ	ตามหลักภิกขุอปริยานิยธรรม ๗ อยู่ในระดับมาก คือ ข้อ ๒) การพร้อมเพียรกันประชุม พร้อมเพียรกันเลิกประชุม ข้อ ๔) การให้ความเคารพเพื่อฟังภิกษุผู้เป็นสังฆปริณายก
๒๘.	การบริหารงาน บุคคลตามหลักอปริยานิยธรรม ๗ ของโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร	พระครูสังฆรักษ์วีระศักดิ์ จันทวโส (รณจันทร์วงษ์) (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)	๒๕๕๖	ปริมาณ	ตามหลักอปริยานิยธรรม ๗ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทั้ง ๗ ด้าน

๒๙.	การบริหารงาน ตามหลักอำนวยการบริหารขององค์การ บริหาร ส่วนจังหวัดขอนแก่น	นายประยงค์ พรมมา (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง กรณราชวิทยาลัย)	๒๕๕๖	ปริมาณ	การบริหารงานตามหลักอำนวยการ บริหารขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ขอนแก่น ด้านการให้เกียรติ และ คุ้มครองสิทธิสตรีโดยรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด

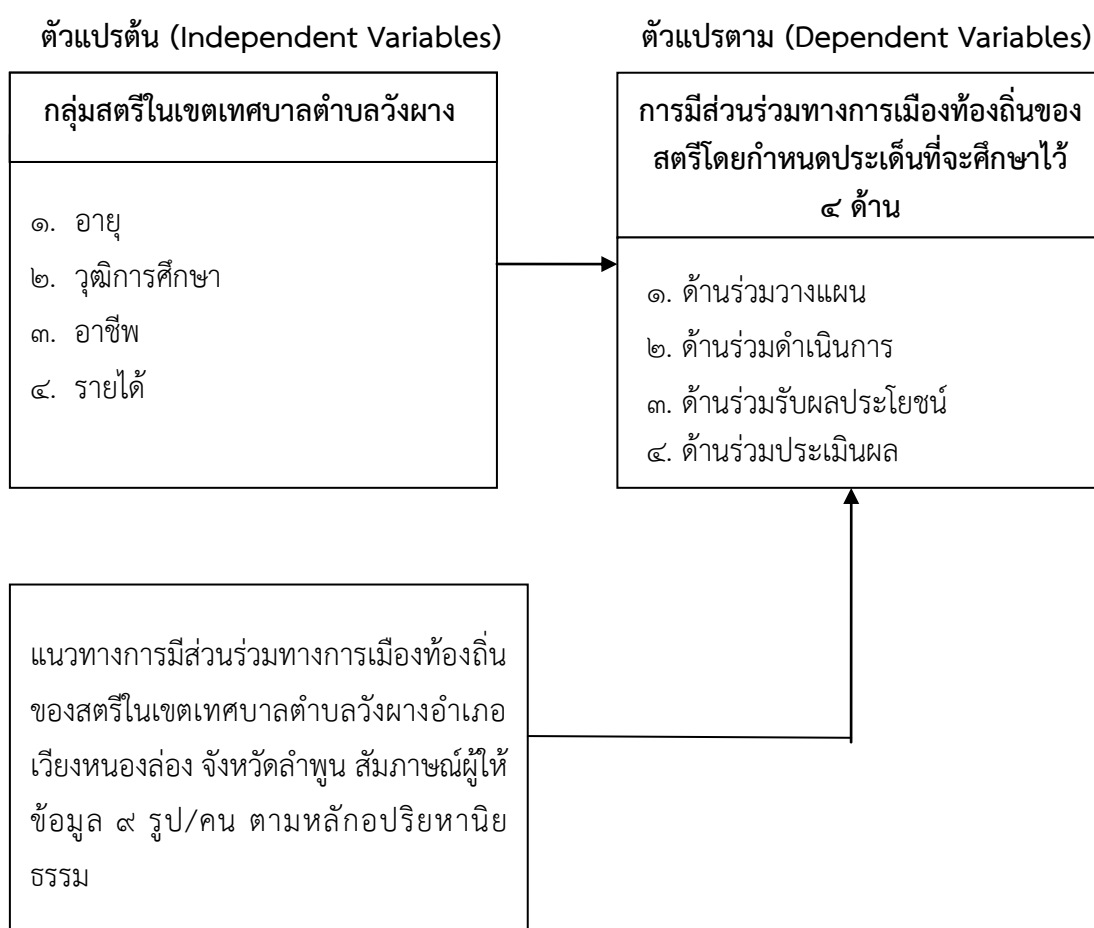
๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนแนวคิดทฤษฎี และผลงานที่เกี่ยวข้องนำมาจัดเป็นกรอบ แนวคิดทั้งแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นและตัวแปรตามได้แก่

๑) ตัวแปรต้น (Independent Variables) คือ ปัจจัยส่วนบุคคลของสตรีในเขตเทศบาลตำบลวังผาง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน ประกอบด้วย อายุ วุฒิการศึกษา อาชีพ และรายได้

๒) ตัวแปรตาม (Dependent Variables) ได้แก่การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของสตรี ประกอบไปด้วย ๔ ด้าน ๑) ด้านร่วมวางแผน ๒) ด้านร่วมดำเนินการ ๓) ด้านร่วมรับผลประโยชน์ ๔) ด้านร่วมประเมินผลการดำเนินงานของเทศบาลตำบลวังผาง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน

กรอบแนวคิดในการวิจัย การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของสตรี ในเขตเทศบาลตำบลวังผาง จังหวัดลำพูน ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ดังนี้

แผนภาพที่ ๒.๑ แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย